

UNIVERZITA KARLOVA V PRAZE

Právnická fakulta

Katedra obchodního práva

Srovnání smlouvy o běžném a vkladovém účtu

A comparison of current and deposit account contract

Diplomová práce

Petr Škrobánek

2014

Prohlašuji, že jsem předkládanou diplomovou práci vypracoval samostatně, všechny použité prameny a literatura byly řádně citovány a práce nebyla využita k získání jiného nebo stejného titulu.

V Praze dne....

Petr Škrobánek

OBSAH

ÚVOD.....	5
1. Prameny a vývoj právní úpravy smluv	7
1.1 Formální prameny.....	7
1.2 Vývoj zákonné právní úpravy v čase	12
1.3 Účel právní úpravy	16
2. Vklady.....	18
2.1 Úprava vkladů	18
2.1.1 Veřejnoprávní pojetí vkladů	18
2.1.2 Soukromoprávní pojetí vkladů	20
2.2 Vkladové obchody	21
3. Právní základ smluv – základní ustanovení	23
3.1 Základní ustanovení - podstatné části	23
3.1.1 Smlouva o platebních službách – základní ustanovení	26
3.1.2 Smlouva o účtu – základní ustanovení	28
3.2 Problematika právního režimu smluv	28
3.2.1 Úprava smlouvy o účtu	33
3.3 Forma smluv.....	34
3.4 Strany smluv.....	35
3.5 Ochranná ustanovení.....	37
3.5.1 Právní povaha pravidel.....	37
3.5.2 Právní postavení majitele účtu.....	38
3.6 Vedení účtu.....	40
4. Srovnání smluv po dalších institutech	45
4.1. Nakládání s účtem	45
4.1.1 Nová právní úprava	46
4.2 Nakládání s peněžními prostředky na účtu	47
4.2.1 Nová právní úprava	49
4.3. Úročení peněžních prostředků.....	50
4.3.1 Nová právní úprava	53
4.4 Smrt majitele účtu a její následky	54
4.4.1 Nová právní úprava	56
4.5 Výpověď a zánik smluv	56
4.5.1 Nová právní úprava	58

4.6 Vypořádání a zrušení účtu	58
4.6.1 Nová právní úprava.....	60
5. Vybrané instituty smlouvy o platebních službách	61
5.1 Informační povinnosti.....	61
5.1.1 Předmluvní informace	62
5.1.2 Smluvní informace.....	65
5.2 Změny smlouvy o platebních službách.....	68
5.3 Výpověď smlouvy	69
5.4 Provádění platebních transakcí - pojem.....	70
5.4.1 Platební příkaz	70
5.4.2 Autorizace platební transakce.....	73
5.4.3 Zákaz provádění srážek z částky platební transakce.....	74
5.5 Provádění platebních transakcí – lhůty	75
5.5.1 Lhůty bezhotovostních platebních transakcí	76
5.5.2 Lhůty pro připsání vložených peněžních prostředků - hotovosti.....	78
5.5.3 Lhůty pro předání platebního příkazu	79
5.6 Odpovědnost poskytovatele platebních služeb	80
5.6.1 Odpovědnost poskytovatele za neautorizovanou platební transakci	81
5.6.2 Odpovědnost poskytovatele za nesprávně provedenou platební transakci	82
5.6.3 Následný postih	85
ZÁVĚR	86
Resume.....	89
Seznam pramenů a použité literatury	91

ÚVOD

Již dlouhou řádku let se intenzivně zajímám o činnost bank, o jimi poskytované produkty a především o podmínky jejich poskytování. Toto zaujetí mě vedlo k myšlence, sepsat svou diplomovou práci na téma, které spadá právě do oblasti bankovníctví popřípadě bankovních obchodů. Vzhledem k šíři tohoto tématu jsem se jej rozhodl zúžit a zvolit si za předmět své práce srovnání smlouvy o běžném a vkladovém účtu.

Základním smyslem této práce je popis a analýza smlouvy o běžném účtu a smlouvy o vkladovém účtu (ve spojení dále jen „předmětné smlouvy“), tak jak byly účinně upraveny v našem právním řádu do 31. 12. 2013 a jejich částečné porovnání s novým a nástupnickým vymezením Smlouvy o účtu provedeným zákonem č. 89/2012 Sb., občanský zákoník¹ (dále jen „NOZ“).

Již v minulosti byla úprava obou smluv zkomplikována vytvořením právního rámce smlouvy o platebních službách, který výrazně zasáhl do úpravy obou smluv a to tak, že došlo k rozdělení právní úpravy na smlouvy, které podléhají režimu smlouvy o platebních službách a na ty, kterých se tento platební režim netýká. Toto dělení přetrvávalo i v nově upravené Smlouvě o účtu, což mě vedlo k provedení tohoto dělení i v rámci této práce.

Kromě prostého popsání a rozboru předmětných smluv je samozřejmou podstatou této práce provedení jejich komparace. Vzhledem k ne úplně přehlednému dělení smluv a jejich vývoji v čase, se mi zdá vhodné provést popis, analýzu a srovnání po jednotlivých částech úpravy smluv, tedy dle jednotlivých právních institutů, které ve svém souhrnu předmětné smlouvy utvářejí.

První hlavní část práce se skládá z popisu, rozboru a srovnání právního základu smluv, což představuje problematiku základních ustanovení smluv. V jejich rámci je potřeba analyzovat podstatná ustanovení smluv, základy úpravy účastníků smluv, formy smluv a samotného pojetí právních režimů smluv. V této části je srovnání a porovnání provedeno komplexně, tedy včetně rozboru příslušných částí smlouvy o platebních službách.

V druhé hlavní části práce je pozornost zaměřena na zbylé typické instituty obou předmětných smluv, tentokrát však pouze z pohledu úpravy obchodního zákoníku a

¹ In: ASPI [právní informační systém]. Wolters Kluwer ČR [cit. 22-8-2013].

nového občanského zákoníku. Domnívám se, že izolované srovnání v rámci právní úpravy obchodního zákoníku významným způsobem odkrývá hledané rozdílné nebo společné znaky obou předmětných smluv.

Třetí hlavní část práce tvoří pojednání o předmětných smlouvách, které podléhají regulaci smlouvy o platebních službách. Tato část je pojata především jako schůdný popis charakteristických institutů smlouvy o platebních službách, čímž se doplňuje pojednání obsažené v předchozích dvou základních kapitolách.

Výše uvedené by nebylo kompletní, kdybych nezasadil výše zmíněná pojednání do širšího kontextu. Proto jsem se rozhodl na začátek práce zařadit rámcový popis právních pramenů předmětných smluv a jejich historického vývoje. Do druhé kapitoly jsem pak zařadil rozbor právní úpravy vkladů, jak z pohledu soukromoprávního, tak i veřejnoprávního, a rámcový popis vkladových neboli depozitních obchodů.

Svou práci jsem tedy sestavil tak, aby na jejím počátku byla věnována pozornost obecnějším a širším souvislostem, což je obsahem prvních dvou kapitol, po čemž následuje její nosná část, obsah třetí a čtvrté kapitoly, který je doplněn obsahem kapitoly páté.

Základní metodou mé práce je popis, analýza a následná komparace zákonných textů, odborných publikací a časopisů, které se k předmětu práce vztahují. Zdrojem jsou rovněž evropské právo a judikatura.

Tato práce je pojata z pohledu a vychází z platného právního stavu k 31. 12. 2013.

1. Prameny a vývoj právní úpravy smluv

Vhodným přístupem k sestavení této práce je na prvním místě identifikovat a rámcově popsat zdroje závazných právních pravidel, které tvoří obsah zejména zákonné regulace předmětných smluv.

Zdroje právní regulace tvoří

- materiální a
- formální právní prameny.

Formální prameny jsou tvořeny zejména zákonnou úpravou, podzákonnými právními předpisy, evropským právem apod., lépe řečeno objektivním právem. Materiální prameny jsou příčinou existence formálních pramenů, popřípadě původním smyslem právní regulace, ze které lze dovodit správný účel a cíl právní úpravy a z ní vyplývajících právních pravidel.

1.1 Formální prameny

Prostřednictvím formálních pramenů se lze seznámit s právy a povinnostmi, které tvoří obsah regulace předmětných smluv.

Základním formálním pramenem regulace předmětných smluv je zákon č. 513/1991 Sb., obchodní zákoník, ve znění pozdějších předpisů² (dále jen „obchodní zákoník“).

Výslovné vymezení smlouvy o běžném účtu se nachází v ustanoveních § 708 – § 715a obchodního zákoníku. Právní úprava smlouvy o vkladovém účtu je zařazena v následujících ustanoveních § 716 – § 719b³.

Kromě tohoto výslovného vymezení předmětných smluv ovlivňují a dotvářejí jejich zákonnou úpravu i některé další právní normy obsažené v obchodním zákoníku. Důležitým se jeví ustanovení § 261 odst. 3 písm. d) obchodního zákoníku, které upravuje působnost ustanovení o obchodních závazkových vztazích. Důsledkem jeho aplikace je, že předmětné smlouvy, lépe řečeno z nich plynoucí závazky, se musí řídit

² In: ASPI [právní informační systém]. Wolters Kluwer ČR [cit. 31-8-2013].

³ Systematicky jsou obě smlouvy řazeny v části třetí obchodního zákoníku (obchodní závazkové vztahy), hlavně druhé této části (zvláštní ustanovení o některých obchodních závazkových vztazích). Každá smlouva má v rámci této hlavy svůj vlastní díl (smlouva o běžném účtu díl XXIII, smlouva o vkladovém účtu díl XIV).

výlučně touto částí obchodního zákoníku, což znamená, že jsou tzv. absolutním obchodem⁴.

Takto stanovená výlučnost úpravy třetí části obchodního zákoníku není absolutní, což plyne z ustanovení § 262 odst. 4 věta druhá obchodního zákoníku, ze kterého vyplývá, že ustanovení občanského zákoníku nebo zvláštních právních předpisů o spotřebitelských smlouvách, adhezních smlouvách, zneužívajících klausulích a jiná ustanovení směřující k ochraně spotřebitele je třeba použít vždy, pokud je taková aplikace výhodná pro stranu předmětné smlouvy, která není podnikatelem a věty třetí téhož ustanovení, ze kterého vyplývá použití právní úpravy občanského zákoníku o odpovědnosti a společných závazcích na stranu předmětné smlouvy, která není podnikatelem. Důsledkem existence tohoto ustanovení je částečné rozštěpení právní úpravy do různých právních režimů smluv, podle právního postavení stran smlouvy.

Jak již plyne z výše uvedeného, představuje další formální pramen předmětných smluv zákon č. 40/ 1964 Sb., občanský zákoník, ve znění pozdějších předpisů⁵ (dále jen „OBC“).

Ve výše uvedeném případě, byla aplikace některých jím regulovaných právních institutů podmíněna rozdílným právním postavením stran smlouvy. Kromě této možnosti se působnost OBC může realizovat i subsidiárně tehdy, pokud se uplatní ustanovení § 1 odst. 2 obchodního zákoníku, lépe řečeno:

„Ustanovení občanského zákoníku jsou na vztahy vzniklé na základě smlouvy o běžném a vkladovém účtu aplikovatelná, a to shodně jak vůči nepodnikatelům, tak i vůči podnikatelům, pouze v případě, že určitou otázku nelze řešit podle ustanovení obchodního zákoníku.“⁶

Zásadním následkem existence ustanovení § 708 odst. 3 obchodního zákoníku a ustanovení § 716 odst. 3 obchodního zákoníku, která obě předmětné úpravy rozštěpují, je vodítko, že zásadní formální pramen předmětných smluv tvoří zákon č. 284/2009 Sb., o platebním styku⁷ (dále jen „ZPS“).

⁴ Důležitým se z tohoto pohledu jeví i ustanovení § 262 odst. 4 věta první obchodního zákoníku, které stanoví použitelnost úpravy třetí části obchodního zákoníku na obě strany předmětné smlouvy.

⁵ In: ASPI [právní informační systém]. Wolters Kluwer ČR [cit. 1-9-2013].

⁶ PLÍVA, S. Smlouva o běžném účtu. *Právo a podnikání*, 2004, č. 7-8, s. 32 -38. ISSN 1211-1120. S. 32.

⁷ In: ASPI [právní informační systém]. Wolters Kluwer ČR [cit. 1-9-2013].

Největší pozornost, v rámci úpravy tohoto zákona, je třeba věnovat jim provedené regulaci práv a povinností při poskytování platebních služeb v ustanoveních § 74 - 123 ZPS⁸. Nelze opomenout ani vymezení pojmů v ustanoveních § 1 až 3 ZPS a oprávnění poskytovat platební služby v ustanovení § 5 ZPS.

V souvislosti s uskutečňováním práv a povinností vyplývajících z předmětných smluv, zejména při provádění peněžních převodů, je třeba zmínit i úpravu platebních systému s neodvolatelností zúčtování regulovaných v ustanoveních § 62 – 73 ZPS.

Nová právní NOZ účinná od 1. 1. 2014 ruší a nahrazuje obchodní zákoník i OBC a naopak se nedotýká předmětné úpravy v ZPS. Formálním pramenem se tak jeho účinností stane zejména regulace smlouvy o účtu provedená ustanoveními § 2662 až 2679 NOZ⁹.

Právní úprava NOZ opouští výslovnou kategorizaci předmětných smluv, což nahrazuje kategorizací samotných účtů na „*Platební účet*“ a „*Jiný než platební účet*“. Dále upravuje jiný způsob nakládání s peněžními prostředky prostřednictvím regulace „*Vkladní knížky*“.

Právní regulace smlouvy o účtu je založena na obecné části, která zakládá možnost zřízení účtu, vůbec reguluje totožnou část právní úpravy obou výše uvedených kategorií účtů a dvou speciálních částech.

První speciální část, která se týká platebního účtu, odkazuje na jiný zákon, jímž se myslí ZPS ve výše uvedeném smyslu, čímž je právní regulace rozdělena mezi dva zákony a jen v souhrnu je kompletní.

V případě jiného než platebního účtu je zbylá část právní regulace provedena přímo v NOZ, což značí kompletnost úpravy jiného než platebního účtu v NOZ.

Doplňkovou speciální částí, která modifikuje zejména způsob nakládání s peněžními prostředky je regulace vkladní knížky.

V důsledku zrušení obchodního zákoníku a OBC mimo jiné dochází ke zrušení kategorie absolutních obchodů, výše uvedené ochranné úpravy OBC, či jeho podpůrného použití.

⁸ Systematicky zařazeno v první hlavě čtvrté části ZPS a rozděleno do 6 dílů.

⁹ Systematicky řazeno v prvním oddíle, jedenáctého dílu, druhé hlavy, čtvrté části NOZ, který se dále dělí na čtyři pododdíly.

Veškerá právní regulace je nově provedena v NOZ, kupříkladu v ustanoveních § 1798 až 1801 NOZ, týkajících se adhezních smluv, nebo ustanoveních § 1810 až 1867 NOZ, týkajících se ochrany spotřebitele, ale i mnoha dalších ustanoveních.

Dosud byly identifikovány a rámcově popsány zákonné formální prameny, které regulovaly především soukromoprávní práva a povinnosti stran, tedy obsah předmětných smluv. Nyní je třeba se zaměřit na veřejnoprávní právní regulaci upravující především právní povahu předmětu obou smluv, tedy vkladů.

Základním pramenem je z tohoto hlediska zákon č. 21/1992 Sb., o bankách, ve znění pozdějších předpisů (dále jen „ZB“), konkrétně zejména ustanovení § 1 odst. 2 písm. a) ZB. Tento zákon upravuje pojem vkladu i z hlediska jeho zákonného pojištění, zejména v ustanovení § 41c ZB. Kromě toho vymezuje banky, jako subjekty, které smí přijímat vklady od veřejnosti¹⁰.

Možnost přijímat vklady od svých členů je upravena také v zákoně č. 87/1995 Sb., o spořitelních a úvěrních družstvech a některých opatřeních s tím souvisejících a o doplnění zákona České národní rady č. 586/1992 Sb., o daních z příjmů, ve znění pozdějších předpisů, ve znění pozdějších předpisů (dále jen „ZS“)¹¹.

Dalším subjektem oprávněným k přijímání vkladů je i Česká národní banka, což je upraveno zákonem č. 6/1993 Sb., o České národní bance, ve znění pozdějších předpisů (dále jen „ČNBZ“)¹².

Do takto vymezeného právního prostoru mohou zasahovat také úpravy veřejnoprávního procesního charakteru, které regulují uplatnění zejména občanskoprávních exekučních a trestněprávních zajišťovacích nároků. Patří k nim kupříkladu zákon č. 141/1991 Sb., o trestním řízení soudním, ve znění pozdějších předpisů (dále jen trestní řád)¹³ nebo zákon č. 253/2008 Sb., o některých opatřeních proti

¹⁰ Ustanovení § 1 odst. 1 písm. a) ZB. In: ASPI [právní informační systém]. Wolters Kluwer ČR [cit. 15-9-2013].

¹¹ Ustanovení § 1 odst. 2 písm. a) ZS. In: ASPI [právní informační systém]. Wolters Kluwer ČR [cit. 15-9-2013].

¹² Zejména ustanovení § 34 odst. 1 ČNBZ, kdy česká národní banka vede účty svým zaměstnancům a vyjmenovaným právníkům osobám a poskytuje bankovní služby. Dále vede účty státní pokladny, podle rozpočtových pravidel a účty komerčních bank. In: ASPI [právní informační systém]. Wolters Kluwer ČR [cit. 15-9-2013].

¹³ Ustanovení § 79 odst. 1, 2 trestního řádu In: ASPI [právní informační systém]. Wolters Kluwer ČR [cit. 16-9-2013].

legalizaci výnosů z trestné činnosti a financování terorismu, ve znění pozdějších předpisů (dále jen „ZPLT“)¹⁴.

Všechny předchozí formální prameny byly zákonnými právními předpisy, tedy právem vnitrostátním. Právní úpravu předmětných smluv ovšem výrazně ovlivňují i právní předpisy práva evropského. Nejvýznamnějšími jsou především směrnice, které stanoví cíl jí zamýšlené regulace, jehož realizace je pak odpovědností členského státu, tedy České republiky.

Významným formálním pramenem se tak stává směrnice Evropského parlamentu a Rady č. 2007/64/ES ze dne 13. listopadu 2007, o platebních službách na vnitřním trhu, kterou se mění směrnice 97/7/ES, 2002/65/ES, 2005/60/ES a 2006/48/ES a zrušuje směrnice 97/5/ES¹⁵ (dále jen „směrnice o PS“).

Tato směrnice stanoví cíle, jejichž dosažení je zabezpečeno právní úpravou v ZPS. Ne vždy se však podařilo, aby cíle sledované směrnicí o PS, byly v ZPS provedeny dostatečně přiléhavě a proto je zapotřebí mnohá zákonná ustanovení podrobit eurokonformní interpretaci.

Komunitární právo se rovněž závazně vyjadřuje k pojmu úvěrových institucí prostřednictvím nařízení Evropského parlamentu a Rady (EU) č. 575/2013 ze dne 26. června 2013, o obezřetnostních požadavcích na úvěrové instituce a investiční podniky a o změně nařízení (EU)¹⁶, které definuje ve svém článku 4 bodu 1 odst. 1 a dále s nimi pracuje ve směrnici Evropského parlamentu a Rady (EU) č. 36/2013 ze dne 26. června 2013, o přístupu k činnosti úvěrových institucí a o obezřetnostním dohledu nad úvěrovými institucemi a investičními podniky, o změně směrnice 2002/87/ES a zrušení směrnic 2006/48/ES a 2006/49/ES¹⁷ především v ustanoveních svých článku 3 odst. 1 a článku 9. Cílem této úpravy je mimo jiné omezení počtu případných subjektů, které mohou přijímat vklady.

¹⁴ Ustanovení § 7 odst. 2 písm. c) ZPLT ve spojení s ustanovením § 2 odst. 1 písm. a) ZPLT In: ASPI [právní informační systém]. Wolters Kluwer ČR [cit. 16-9-2013].

¹⁵ In: EUR-lex [právní informační systém]. Úřad pro publikace Evropské unie [cit. 12-3-2014]. Dostupné z: <http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=OJ:L:2007:319:0001:0036:CS:PDF>

¹⁶ In: EUR-lex [právní informační systém]. Úřad pro publikace Evropské unie [cit. 12-3-2014]. Dostupné z: <http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=OJ:L:2013:176:0001:0337:CS:PDF>

¹⁷ In: EUR-lex [právní informační systém]. Úřad pro publikace Evropské unie [cit. 12-3-2014]. Dostupné z: <http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=OJ:L:2013:176:0338:0436:CS:PDF>

Tímto jsem, podle mého názoru, vyčerpал, všechny důležité formální prameny a zbývá jen představit zdroje, které mohou více či méně ovlivňovat interpretaci a aplikaci příslušných právních norem, ale přitom mezi formální prameny nepatří.

Prvním takovým zdrojem jsou názory Evropské komise¹⁸, zejména na výklad směrnice o PS, které jsou sdělovány formou otázek veřejnosti a odpovědí komise na jejich webových stránkách. Druhým zdrojem jsou doporučení Evropské bankovní federace (European banking industry PSD Expert Group) k výkladu směrnice o PS.

Nelze samozřejmě zapomenout na konstantní judikaturu soudů, především na rozsudky Nejvyššího soudu České republiky a případně také na nálezy Finančního arbitra, jehož působnost se vztahuje mimo jiné na oblast platebních služeb a spotřebitelských úvěrů.

1.2 Vývoj zákonné právní úpravy v čase

Počátek zákonné úpravy smlouvy o běžném účtu se váže k přijetí občanského zákoníku z roku 1964. V předcházejícím občanském zákoníku z roku 1950 byla úprava vztahů o běžném účtu regulována obecnými ustanoveními o půjčce, o smlouvě schovací, o smlouvě příkazní, což však neodpovídalo zvláštní povaze vkladů¹⁹.

Občanský zákoník z roku 1964 začal výslovně upravovat smlouvu o běžném účtu jako zvláštní typ smlouvy. Jednalo se o velice obecnou úpravu, doplněnou vyhláškou č. 47/1964 Sb. o peněžních službách občanům.

Zvláštní úprava smlouvy o vkladovém účtu je spojena až s účinností obchodního zákoníku. Do tohoto okamžiku byly uzavírány pouze smlouvy se znaky podobnými smlouvě o vkladovém účtu, přičemž se uplatňovalo ustanovení § 51 občanského zákoníku, čímž se jednalo o nepojmenované smlouvy.

¹⁸ J. BERAN in BERAN, J., DOLEŽALOVÁ, D., STRNADEL, D. et al. Zákon o platebním styku. Komentář. 1. vyd. Praha: C. H. BECK, 2011, s. 9. ISBN 978-80-7400-369-1. Podle autora přispívají tyto názory fakticky ke sjednocení aplikační a interpretační praxe, nicméně v některých případech jsou názory nejednotné, jejich úroveň odlišná a proto je správné k nim k přistupovat kriticky.

¹⁹ Důvodová zpráva k zákonu č. 40/1964 Sb. [online] Poslanecká sněmovna Parlamentu ČR, [citováno 02-03-2014]. Dostupný z: http://www.psp.cz/eknih/1960ns/tisky/t0156_12.htm

Existence společné úpravy předmětných smluv je spojena se vznikem obchodního zákoníku a její účinnost trvá již dvaadvacet let²⁰. Během této doby prošla z ní plynoucí regulace mnoha změnami, jenž byly zapříčiněny především novelizacemi samotného zákonného textu obchodního zákoníku nebo regulací zásadních právních norem provedenou ZPS.

Původní znění úpravy předmětných smluv v obchodním zákoníku²¹ vymezuje podstatné části smluv tak, že smlouvou o běžném účtu rozumí písemně zachycený závazek banky zřídit od určité doby na určitou měnu běžný účet pro jeho majitele a smlouvou o vkladovém účtu souhrn písemně zachycených závazků banky, zřídit tento účet v určité měně, platit z peněžních prostředků na účtu úroky, a majitele účtu, vložit na účet peněžní prostředky a přenechat jejich využití bance.

Z této původní úpravy základních ustanovení smluv vyplývá, že charakteristickým znakem běžného účtu byla jeho holá právní konstrukce, spočívající v pouhém zřízení účtu bankou pro jeho majitele bez dalšího a bližšího vymezení jeho využití, zatímco charakteristickým znakem vkladového účtu bylo naopak vymezení jeho využití, spočívající v uložení peněžních prostředků u banky, přičemž jeho smysl spočíval v

- následném použití uložených peněžních prostředků bankou a
- zhodnocení uložených peněžních prostředků ve prospěch majitele účtu.

Jediné kogentní ustanovení²², které nebylo součástí úpravy původních základních ustanovení předmětných smluv, mimo jiné stanovilo, že banka je v případě smlouvy o běžném účtu oprávněna požadovat úhradu nákladů spojených s prováděním plateb. Z tohoto kogentního pravidla lze dovodit, že smlouva o běžném účtu nemusela být vždy nutně zacílena na získání odměny bankou, přičemž ji v tomto případě náleželo alespoň právo na náhradu nákladů spojených s prováděním plateb. U smlouvy o

²⁰ Od 1. 1. 1992, tedy od účinnosti obchodního zákoníku, jenž vyplývá z ustanovení § 775 obchodního zákoníku. V souvislosti s přijetím a účinností obchodního zákoníku je nutné upozornit na přechodné ustanovení § 763 odst. 1 obchodního zákoníku, které upravuje použití právního předpisu v rámci závazkových vztahů. Na, mimo jiné, předmětné smlouvy uzavřené před 1. 1. 1992, byl v obchodním zákoníku aplikován vzhledem k jejich dlouhodobé povaze princip nepravé zpětné působnosti zákona. Takto uzavřené smlouvy se tedy v plném rozsahu dále řídily obchodním zákoníkem.

²¹ Ustanovení § 708 až § 719 původního znění obchodního zákoníku. [online] In: Sbírka zákonů. Ministerstvo vnitra, 1991, částka 98, s. 2552 – 2553 [cit. 12-3-2014]. Dostupné z: http://aplikace.mvcr.cz/sbirkazakonu/SearchResult.aspx?q=98&typeLaw=zakon&what=Cislo_castky&stranka=2

²² Původní znění ustanovení § 711 obchodního zákoníku.

vkladovém účtu toto kogentní pravidlo chybí, neboť dostatečná odměna, která kryje i případné náklady plateb, by měla pro banku vyplývat z potenciálu uložených peněžních prostředků.

Za první a zároveň podstatnou novelizaci, kterou došlo k nahrazení celé původní úpravy v obchodním zákoníku, lze označit přijetí a následnou účinnost zákona č. 125/2002 Sb., kterým se mění některé zákony v souvislosti s přijetím zákona o platebním styku²³.

Podstatné části obou předmětných smluv byly pozměněny a rozšířeny. Smlouva o běžném účtu musela nově zahrnovat závazek banky přijímat na zřízený účet vklady a platby a uskutečňovat z něho výplaty a platby. U smlouvy o vkladovém účtu došlo k upřesnění závazku majitele účtu, týkajícího se přenechání peněžních prostředků k využití bance, který musel být dojednáán typicky na dobu určitou anebo na dobu neurčitou, ale s předem stanovenou výpovědní lhůtou.

Dále došlo, mimo jiné, k rozšíření množství kogentních ustanovení, bylo stanoveno přiměřené použití úpravy smlouvy o běžném účtu na smlouvu o vkladovém účtu, za předpokladu nedostatku regulace smlouvy o vkladovém účtu a byly rovněž upraveny pravidelné obsahové náležitosti obou předmětných smluv.

Další novelizace zákonné regulace byla provedena přijetím a následnou účinností zákona č. 554/2004 Sb., kterým se mění zákon č. 40/1964 Sb., občanský zákoník, ve znění pozdějších předpisů, zákon č. 99/1963 Sb., občanský soudní řád, ve znění pozdějších předpisů, zákon č. 358/1992 Sb., o notářích a jejich činnosti (notářský řád), ve znění pozdějších předpisů, zákon č. 513/1991 Sb., obchodní zákoník, ve znění pozdějších předpisů, a zákon č. 337/1992 Sb., o správě daní a poplatků, ve znění pozdějších předpisů²⁴(dále jen „zákon č. 554/2004 Sb.“), který obsahoval především

²³ In: ASPI [právní informační systém]. Wolters Kluwer ČR [cit. 13-9-2013]. Byl reakcí na přijetí zákona č. 124/2002 Sb., o platebním styku. Účinnost byla stanovena od 1. 1. 2003. Zákonný text neobsahuje výslovné přechodné ustanovení řešící vztah nové úpravy ke smlouvám uzavřeným přede dnem jeho účinnosti.

²⁴ In: ASPI [právní informační systém]. Wolters Kluwer ČR [cit. 19-9-2013]. Účinnost nastala 1. 1. 2005. Změny obchodního zákoníku jsou uvedeny v části čtvrté. Obsahuje rovněž přechodné ustanovení, v části šesté, stanovící, že ustanoveními tohoto zákona se řídí i právní vztahy vzniklé přede dnem nabytí jeho účinnosti; vznik těchto právních vztahů, jakož i nároky z nich vzniklé přede dnem nabytí účinnosti tohoto zákona se však posuzují podle dosavadních právních předpisů.

legislativní provedení tehdejšího vládního úkolu spočívajícího v řešení důsledků úmrtí majitele účtu z hlediska jak účtu samotného tak i peněžních prostředků na něm²⁵.

Kromě toho byla změněna nutná kvalifikace plné moci pro nakládání s účtem jinou osobu než majitelem účtu, kdy se ustoupilo od požadavku notářského zápisu směrem k úřednímu ověření podpisu. Rovněž bylo výslovně stanoveno, že podpisové vzory musí mít náležitosti plné moci.

Poslední novelizace regulace předmětných smluv v obchodním zákoníku byla provedena zákonem č. 285/2009 Sb., kterým se mění některé zákony v souvislosti s přijetím zákona o platebním styku²⁶ (dále jen „zákon č. 285/2009 Sb.“)

Mezi hlavní změny jím zavedené patří nahrazení termínů v ustanovení § 708 odst. 1 obchodního zákoníku. Slova či slovní spojení vklady a platby, a uskutečňovat z něho výplaty a platby, jsou terminologicky nahrazena slovními spojeními přijímat peněžní prostředky, vyplácet z něj peněžní prostředky, nebo z něj či na něj provádět jiné platební transakce.

Podstatnou změnou je upravení vylučovacích ustanovení § 708 odst. 3 a § 716 odst. 3 obchodního zákoníku, čímž je přímo reagováno na vymezení působnosti regulace smlouvy o platebních službách v ustanovení § 74 ZPS.

Za méně důležitou lze shledat změnu ve způsobu oznámení o ustanovení správce dědictví bance, kdy místo dokázání postačí tuto skutečnost hodnověrně doložit.

Ani dnes ovšem není vývoj u konce, neboť k 1. 1. 2014 dochází ke zrušení obchodního zákoníku, tedy i ke zrušení jím prováděné regulace předmětných smluv a jejímu nahrazení novou regulací jednotné smlouvy o účtu provedenou NOZ. Naopak v platnosti a účinnosti i nadále zůstává zásadní úprava provedená v ZPS.

Dosavadní smlouvy o běžném a vkladovém účtu uzavřené podle obchodního zákoníku nemusí být zrušeny, neboť podle ustanovení § 3077 odst. 1 NOZ se smlouvy o účtech řídí tímto zákonem ode dne nabytí jeho účinnosti, i když k uzavření smluv o

²⁵ Důvodová zpráva k zákonu č. 554/2004 Sb., [online] Poslanecká sněmovna Parlamentu ČR, [cit. 02-03-2014]. Dostupná z: <http://www.psp.cz/sqw/text/tiskt.sqw?O=4&CT=574&CT1=0>. Zákon byl reakcí na implementaci směrnice Evropského parlamentu a Rady 2000/35 ES, některé ustanovení třetí směrnice Rady 78/558 EHS, druhé směrnice Rady 77/91 EHS, šesté směrnice Rady 82/891 EHS, směrnice Rady 89/117 EHS a jedenácté směrnice Rady 89/666 EHS.

²⁶ In: ASPI [právní informační systém]. Wolters Kluwer ČR [cit. 29-9-2013]. Tento zákon reagoval na přijetí ZPS, s kterým je shodně účinný od 1. 11. 2009. Změny obchodního zákoníku jsou uvedeny v části šesté.

účtech došlo před tímto okamžikem. Samotný vznik smluv, jakož i práva a povinnosti z nich již vzešlé přede dnem nabytí účinnosti NOZ, se však posoudí podle dosavadních právních předpisů, tedy především dle obchodního zákoníku.

1.3 Účel právní úpravy

Cílem této podkapitoly je za pomoci nastínění smyslu a historického vývoje právní regulace předmětných smluv objasnit účel či cíl právní úpravy předmětných smluv, což umožní následnou interpretaci jednotlivých právních norem či vztahů tvořících právní rámec předmětných smluv v jejich teleologickém smyslu.

Původním smyslem právní regulace bylo stanovit určitá právní pravidla, která dostatečně určitě vymezí předtím přímo neregulovanou oblast smluv o bankovních účtech. Jak bylo uvedeno výše, v dobách, kdy neexistovala přímá a výslovná regulace, bylo nutné kombinovaně využívat úpravy smluv schovacích, příkazních, o půjčce, které bylo nutno souhrnně podřadit pod institut nepojmenovaných smluv.

Zákonodárce vytvořením právní regulace předmětných smluv, tedy vymezením jejich zákonných typů, ohraničil rovněž účel jejich úpravy, který se tak emancipoval z všeobecného účelu zákonné regulace a úpravy právních závazkových vztahů.

Prvotním účelem zákonné úpravy bylo vytvoření právního rámce obecného účtu vedeného peněžním ústavem, přičemž jeho bližší určení nebylo upraveno.

Se vznikem úpravy předmětných smluv v obchodním zákoníku došlo k emancipaci účelu obou smluvních typů. Úprava smlouva o běžném účtu byla i nadále konstruována ke zřízení účtu obecného využití, avšak konstrukce smlouvy o vkladovém účtu způsobila, že z tohoto obecného využití byl vyjmut účel úpravy vkladového účtu spočívající zejména ve využití dlouhodoběji uložených peněžních prostředků bankou pro její vlastní podnikání.

Smlouva o běžném účtu tedy typově sloužila ke zřízení účtu, jehož typový účel není vymezen, zatímco smlouva o vkladovém účtu sloužila ke zřízení účtu, jehož typový účel spočívá v použití peněžních prostředků bankou ke svému vlastnímu využití, za což majiteli účtu náleží obligatorní odměna ve formě vyšší úrokové sazby. Jedná se vlastně o vztah účelu obecného a účelu speciálního, kdy účel smlouvy o běžném účtu je k účelu smlouvy o vkladovém účtu zbytkový.

V tomto duchu byl účely obou předmětných smluv ohraničeny až do vzniku a účinnosti ZPS. Úpravou smlouvy o platebních službách došlo k rozštěpení dosavadního obsahu obou výše vymezených účelů po linii provádění anebo neprovádění platebních služeb a to tak, že do tehdejšího typového dělení účelů vstoupila nově emancipovaná kategorie účelů odpovídající provádění platebních služeb.

Základem tohoto dělení, podle mého názoru jeho materiální příčinou, je pojetí pojmu platební služby respektive služby, tedy činnosti, která má sama ze sebe vlastní ekonomickou hodnotu, oproti pojetí nikoli platební služby, jako formy transferu peněžních prostředků, kdy samotný transfer má ekonomickou hodnotu rovnající se nanejvýš nákladům na jeho provedení.

Účel úpravy smlouvy o vkladovém účtu nesvědčí pro poskytování platebních služeb, neboť jeho smyslem je využití peněžních prostředků bankou a jejich zhodnocení majiteli účtu, tedy nikoli samotný platební proces. Na druhé straně je potřeba zkoumat, zdali konkrétní smlouva neobsahuje ujednání, která tento původní účel dále rozšiřuje právě o provádění platebních služeb, čímž by případná smlouva spadala zároveň pod regulaci smlouvy o platebních službách.

Obecný, a vzhledem k účelu úpravy smlouvy o vkladovém účtu zbytkový, účel úpravy smlouvy o běžném účtu svědčí o možnosti poskytování platebních služeb v jeho rámci. Na druhé straně není možno považovat tento účel poskytováním platebních služeb za vyčerpaný. Ustanovení úpravy smlouvy o běžném účtu je tak nutno interpretovat v duchu jeho obecnosti a ne jen služebné oběžnosti.

Úprava smlouvy o účtu v NOZ se navrácí k obecně vymezenému účelu, který je nově rozštěpen na linii poskytování nebo neposkytování platebních služeb podle smlouvy o platebních službách. Slouží ke zřízení účtu a základním operacím, jako jsou vložení, výběr a převody peněžních prostředků.

Došlo k zániku typového účelu smlouvy o vkladovém účtu, který splynul s typovým účelem smlouvy o běžném účtu v úpravě smlouvy o účtu. Dosavadní účel smlouvy o vkladovém účtu bude možné naplnit pouze v případě jeho vyplynutí z konkrétně dohodnutých ujednání smlouvy o účtu.

2. Vklady

Dříve než se pustím do samotného rozboru právní úpravy smluv, je potřeba alespoň rámcově popsat problematiku vkladů a ekonomického respektive obchodního uchopení vkladů, které v bankovní praxi často zastupují právní termíny, jakými jsou právě smlouva o běžném účtu, smlouva o vkladovém účtu, smlouva o platebních službách a smlouva o účtu.

2.1 Úprava vkladů

Vklad je právním pojmem s vícero významy. Pro účely této práce je základní především veřejnoprávní pojetí vkladu dle ustanovení § 1 odst. 2 písm. a) zákona o bankách a zásadní je také soukromoprávní pojetí dle ustanovení § 778 a násl. OBC.

2.1.1 Veřejnoprávní pojetí vkladů

Základem veřejnoprávního vymezení vkladů je regulace obsažená v ustanovení § 1 odst. 2 písm. a) zákona o bankách, které stanoví, že vkladem se rozumí svěřené peněžní prostředky, přičemž tyto svěřené peněžní prostředky představují závazek banky vůči vkladateli na jejich výplatu²⁷.

Svěřením peněžních prostředků vkladatelem, tedy předáním vkladatelem a jejich přijetím bankou, se převádí i vlastnické právo k takovýmto peněžním prostředkům. Vkladateli tak vzniká pohledávka za bankou²⁸ a bance výše uvedený závazek vůči vkladateli.

Tato konstrukce neplatí v případě, kdy cílem není poskytnuté peněžní prostředky vrátit, nepředstavují tedy závazek na jejich výplatu, ale využít na účet takového vkladatele, např. při investiční činnosti banky. Při takovém svěřením peněžních prostředků nedochází k převodu vlastnického práva a nemůže se tedy jednat o vklad podle zákona o bankách.

²⁷ Ustanovení § 2 odst. 2 zákona o bankách považuje za přijímání vkladů rovněž soustavné vydávání dluhopisů a jiných srovnatelných cenných papírů, při splnění dalších podmínek.

²⁸ Představována především právem vkladatele na vyplacení zůstatků peněžních prostředků z účtu, což vyplývá z rozsudku Nejvyššího soudu ze dne 14. 4. 2000, sp. zn. 21 Co 1774/1999. In: ASPI [právní informační systém]. Wolters Kluwer ČR [cit. 11-10-2013].

Z tohoto pohledu slouží smlouvy o předmětných účtech vždy k realizaci vkladů, neboť každý vklad představuje zároveň závazek na jeho výplatu podle příkazu majitele účtu.

Vkladem podle zákona o bankách rovněž nejsou peněžní prostředky svěřené platební instituci k provedení platební transakce, což výslovně stanoví ustanovení § 19 ZPS.

Pohledávky vkladatelů jsou podle ustanovení § 41c zákona o bankách pojištěny do výše vkladu a příslušného úroku, které souhrnně odpovídají skutečnému obsahu závazku²⁹. Výše vkladu odpovídá kreditnímu zůstatku na účtu, vkladní knížce nebo pohledávce potvrzené vkladním listem, certifikátem nebo jiným obdobným dokumentem. Z takto zjištěné souhrnné částky se posléze, podle ustanovení § 41e odst. 1 zákona o bankách, vypočítává případná výše náhrady.

Pojištěny nejsou pohledávky z vkladů bank, zahraničních bank, finančních institucí, zdravotních pojišťoven a státních fondů a dále pohledávky z vkladů, které je banka oprávněna zčásti zahrnout do svého kapitálu³⁰.

Základní význam, zejména z hlediska zásahu veřejnoprávní regulace do soukromoprávní úpravy předmětných smluv, má v rámci úpravy pojištění vkladů zejména ustanovení § 41c odst. 3 a 4 zákona o bankách, které stanoví povinnost banky zabezpečit identifikaci vkladatele při vedení účtu nebo jiné formě přijetí jeho vkladu prostřednictvím určitých údajů vedených ve své evidenci a povinně uvedených ve smlouvě o účtu, vkladní knížce, listu nebo jiném dokumentu potvrzujícím přijetí vkladu³¹. U fyzických osob se jedná zejména o jméno, příjmení, adresu a rodné číslo u právnických osob obchodní firmu nebo název právnické osoby, sídlo a identifikační číslo.

²⁹ V. PIHERA in PIHERA, V., SMUTNÝ, A., SÝKORA, P. Zákon o bankách. Komentář. 1 vydání. Praha: C. H. Beck, 2011, s. 372. ISBN 978-80-7400-389-9. Skutečná výše pojištěné pohledávky nemusí být vždy shodná se stavem evidovaným na konkrétním účtu, pro což je třeba považovat takovou evidenci pouze za formu důkazního prostředku.

³⁰ Ustanovení § 41c odst. 3 zákona o bankách. Systém pojištění vkladů se dále nevztahuje na pohledávky z cenných papírů, což vyplývá z odst. 5 téhož ustanovení.

³¹ Kromě údajů o identifikaci vkladatele je banka povinná vést ve své evidenci údaje o výši a důvodu pojištěné pohledávky.

Možnost přijímat vklady je negativně vymezena v ustanovení § 2 odst. 1 zákona o bankách tak, že vklady od veřejnosti nesmí přijímat ten, kdo k tomu nemá potřebnou licenci, pokud zvláštní zákon nestanoví jinak.

Obligatočním předpokladem k činnosti, která záleží nebo zahrnuje přijímání vkladů od veřejnosti, je tedy mít udělenou bankovní licenci podle ustanovení § 4 zákona o bankách³². Tuto licenci musí mít banky, tedy právnické osoby se sídlem v České republice, založené jako akciová společnost, které přijímají vklady od veřejnosti a poskytují úvěry.

K přijímání vkladů jsou oprávněny rovněž zahraničních banky, prostřednictvím svých poboček, které získaly bankovní licenci podle ustanovení § 5 zákona o bankách³³ a ČNB.

Další subjekt, který smí přijímat vklady, aniž je bankou, je spořitelní nebo úvěrní družstvo (dále jen "družstevní záložna"). Družstevní záložny se soustředí zejména na přijímání vkladů a poskytování úvěrů svým členům³⁴.

2.1.2 Soukromoprávní pojetí vkladů

Termínu vklad, potažmo vklady používá rovněž úprava soukromého práva. V rámci ustanovení § 778 až 787 OBC jsou upraveny smlouva o vkladu, její druhy potvrzení v podobě vkladů na vkladních knížkách, vkladní listech, a další formy vkladů.

Společným pro všechny tyto formy vkladů se jeví jejich reálná povaha, neboť jejich vznik, vznik z nich vzešlého závazku, je spojen se složením vkladu podle zákona o bankách a jeho přijetím peněžním ústavem³⁵.

Ke vzniku smlouvy o vkladu se tedy vyžaduje dohoda stran na výši vkladu a na druhu smlouvy o vkladu, která má být uzavřena a dále i vlastní složení vkladu vkladatelem a jeho převzetí peněžním ústavem³⁶.

³² Ustanovení § 1 odst. 1 věta druhá zákona o bankách.

³³ Ustanovení § 1 odst. 6 zákona o bankách

³⁴ Ustanovení § 1 odst. 2 ZSUD

³⁵ Ustanovení § 778 OBC.

³⁶ Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 30. 8. 2000, sp. zn. 20 Cdo 387/98. In: ASPI [právní informační systém]. Wolters Kluwer ČR [cit. 1-10-2013].

Je zde tak patrný rozdíl oproti úpravě předmětných smluv, které ke svému vzniku nepožadují složení vkladu. Závazky k realizaci vkladů jsou zde ujednány pro futuro od okamžiku dohody nad obsahem smluv.

Problematickým se může jevit obligatorní vklad v případě smlouvy o vkladovém účtu, nicméně i zde může smlouva a z ní vyplývající závazky existovat ještě před složením obligatorního vkladu, i když se vkladatel dostal bez dalšího do prodlení s plněním své povinnosti³⁷.

Vkladní knížka slouží jako potvrzení o přijetí vkladu, čímž pouze deklaruje vznik smlouvy o vkladu. Bez jejího předložení nicméně nelze s vkladem dále nakládat, ledaže ji peněžní ústav prohlásí za umořenou. Platí vyvratitelná domněnka, že výše vkladu odpovídá záznamu v vkladní knížce. Vkladní knížku lze vystavit pouze na jméno.

Nová právní úprava vkladní knížky v ustanoveních § 2676 až 2679 NOZ mění její koncepci především tím způsobem, že ji vztahuje ke smlouvě o účtu, čímž ji posouvá do oblasti smluv konsenzuálních. Stává se z ní vlastně zvláštní typ účtu, který je typický odlišným prováděním záznamů o pohybu na účtu a nemožností provádět převody peněžních prostředků³⁸.

Vkladní listy podle ustanovení § 786 OBC jsou na rozdíl od vkladních knížek, které mohou sloužit k opakovaným vkladům, potvrzením o jednorázovém vkladu. Výše vkladu se zapisuje na vkladní list, který je povinně vystaven na jméno.

Nová právní úprava vkladního listu v ustanovení § 2681 NOZ jej rovněž posunula do oblasti smluv konsenzuálních, kdy vkladní list potvrzuje pevný jednorázový vklad realizovaný na základě smlouvy o jednorázovém vkladu³⁹.

2.2 Vkladové obchody

Hlavní úloha vkladových obchodů spočívá ve vytváření zdrojů - pasiv, pro samotný smysl existence obchodních bank, tedy pro aktivní poskytování úvěrů. Neboť tyto pasivní obchody slouží především k vytváření zdrojů z vložených vkladů - depozit ,

³⁷ Smlouva o vkladovém účtu může obsahovat rovněž odkládací podmínku pro plnění z ní plynoucích závazků.

³⁸ LIŠKA, P. Právní úprava účtu v novém občanském zákoníku. *Právní rozhledy*. 2013, č. 11, s. 401-406. ISSN 1210-6410. S. 406.

³⁹ Ustanovení § 2680 NOZ.

lze je označit za pasivní a depozitní obchody.

Vkladové obchody lze dělit z hlediska času, tedy podle jejich splatnosti, na

- krátkodobé – se splatností do 1 roku,
- střednědobé – se splatností od 1 do 4 nebo 5 let,
- dlouhodobé – se splatností nad 4 nebo 5 let.

Z bankovní praxe vychází také dělení z hlediska typu poskytovaného produktu⁴⁰, kdy se rozlišují vklady na viděnou, tedy běžné účty, spořicí účty a termínované vklady.

Běžný účet je základní depozitní produkt, jehož smyslem je především volné nakládání s peněžními prostředky a to hotovostní i bezhotovostní. Často tvoří základ balíčků služeb poskytovaných bankami.

Spořicí účty tvoří spojení výhody běžného účtu, spočívajícího ve volném nakládání s peněžními prostředky, a výhody termínovaného vkladu, která spočívá ve vyšším zúčtování vkladu. Nakládání s peněžními prostředky je zde oproti běžnému účtu více omezeno, což je kompenzováno vyšším úrokem.

Termínovaný vklad je specifický sjednáním trvání vkladu na dobu určitou⁴¹, za což je výrazněji úročen. Právně použitelná je zde smlouva o vkladu či jednorázovém vkladu, ale i smlouva o vkladovém účtu, pokud na jejím základě realizovaný vklad na dobu určitou nelze vypovědět.

Takto obchodně nabízené produkty neodrážejí právní dělení předmětných smluv, a proto je v praxi důležité provést jejich právní kvalifikaci podle konkrétního obsahu dojednaných smluv.

⁴⁰ KALABIS, Z. Základy bankovníctví. Brno: Biz Books, 2012, s. 31. ISBN 978-80-265-0001-8.

⁴¹ Existují i revolvingové vklady, které se automaticky obnovují po datu splatnosti vkladu, pokud klient banky nenaloží se vkladem jinak.

3. Právní základ smluv – základní ustanovení

Cílem této kapitoly je zejména rozebrat a srovnat základní podstatu smluv o běžném a vkladovém účtu a následně ve spojitosti s tímto analyzovat smlouvu o účtu. Způsob zpracování, který jsem pro dosažení tohoto cíle zvolil, spočívá zejména v analýze základních ustanovení výše uvedených smluv, a to i za pomoci analýzy zejména institutů platebních transakcí a platebních služeb regulovaných ZPS.

Z analýzy základní podstaty smluv vyplývá i problematika odlišných právních režimů konkrétních smluv, tedy zdali konkrétní smlouvy o účtech podléhají právní regulaci smlouvy o platebních službách či nikoli.

S vyřešením právních režimu smluv blízkce souvisí i další základní náležitost předmětných smluv, kterou je jejich právní forma.

Kromě těchto cílů, jsem do této kapitoly zahrnul rovněž popis a srovnání institutů, které prostupují jednotlivými regulacemi smluv a ovlivňují jednotlivé úpravy jako celek. Jedná se zejména o právní povahu účastníku smluv, či k jejich ochraně určených ochranných ustanovení a vedení účtu.

3.1 Základní ustanovení - podstatné části

Smlouvy o běžném účtu a vkladovém účtu jsou na základě jejich regulace provedené obchodním zákoníkem typizovanými smlouvami. Konkrétní smlouvy splňují kritéria svého typu pouze tehdy, když jejich obsah naplňuje znaky zákonné úpravy podstatných částí předmětných smluv, jenž je zachycen v rámci základních ustanovení jednotlivých smluvních typů⁴².

Pokud práva a povinnosti založené kvazi předmětnými smlouvami⁴³ neodpovídají obsahu regulace podstatných částí zákonné úpravy jednotlivých smluvních typů, bude se jednat o smlouvy jiného typu anebo o smlouvy jejichž typ není výslovně

⁴² Ustanovení § 269 odst. 1 obchodního zákoníku.

⁴³ Tato situace nastává zejména tehdy, pokud jsou konkrétní smlouvy označeny, popřípadě formálně považovány za předmětné smlouvy, ale podle jejich obsahu je nelze podřadit pod zákonnou úpravu jimi formálně předpokládaného smluvního typu.

upraven⁴⁴, to vše pouze za podmínky dostatečně určitého vyjádření předmětu z nich vyplývajících závazků⁴⁵.

Ze závislosti zákonem upraveného smluvního typu na naplnění jeho zákonem upravených podstatných částí lze rovněž dovodit přirozenou kogentní povahu podstatných částí předmětných smluv, vyjádřenou prostřednictvím kogentní povahy základních ustanovení⁴⁶.

Podstatné části úpravy předmětných smluv vymezují a konstruují typická práva a povinnosti jednotlivých stran smlouvy, čímž mezi nimi regulují určitý vzniklý právní závazek, popřípadě více právních závazků. Poněvadž se předmětné smlouvy řadí do kategorie smluv konsensuálních, jsou tyto právní závazky regulovány okamžikem jejich vzniku, tedy počínaje dohodou stran smlouvy o jejím konkrétním obsahu⁴⁷.

Tyto základní závazky musí být v předmětných smlouvách vyjádřeny, ale ne nutně výslovně, postačí, aby jejich vyjádření nevzbuzovalo pochybnosti o jejich obsahu⁴⁸ a byla tak zřejmá vůle obou stran smlouvy.

Podstatu smlouvy o běžném účtu reguluje zejména základní ustanovení § 708 odst. 1 obchodního zákoníku, které stanoví:

„Smlouvou o běžném účtu se zavazuje banka zřídit od určité doby v určité měně účet pro jeho majitele, přijímat na zřízený účet peněžní prostředky, vyplácet z něj peněžní prostředky nebo z něj či na něj provádět jiné platební transakce.“

Tímto ustanovením je tedy zákonně vymezena podstatná část obsahu smlouvy o běžném účtu, která charakterizuje její smluvní typ. Vymezeny a konstruovány jsou základní smluvní závazky, které musí být přítomny v obsahu každé smlouvy o běžném účtu.

Mezi tyto základní smluvní závazky patří povinnosti banky vůči majiteli

- zřídit od určité doby, v určité měně účet a

⁴⁴ Uzavírají se podle ustanovení § 51 OBC. Takové smlouvy nesmějí být v rozporu s obsahem a účelem zákona. Po jejich uzavření se subsidiárně řídí zákonnými ustanoveními, která jsou jim obsahem a účelem nejbližší, viz ustanovení § 853 OBC.

⁴⁵ Ustanovení § 269 odst. 2 obchodního zákoníku.

⁴⁶ Ustanovení § 263 odst. 2 obchodního zákoníku. Od základních ustanovení se nelze odchýlit.

⁴⁷ POKORNÁ, J., KOVAŘÍK, Z., ČÁP, Z. et al. Obchodní zákoník. Komentář. II díl. Praha: Wolters Kluwer ČR, a. s., 2009, s. 1801. ISBN 978-80-7357-491-8. Ke vzniku těchto právních vztahů není zapotřebí žádného reálného úkonu, třeba vložení hotovosti na předmětný účet. Strany se tak mohou dostat leda do prodlení s plněním již existujících povinností.

⁴⁸ S. PLÍVA in PLÍVA, S., ŠTENGLOVÁ, I., TOMSA, M. et al. Obchodní zákoník. Komentář. 13 vydání. Praha: C. H. Beck, 2010, s. 1305. ISBN 978-80-7400-354-7.

- přijímat na a vyplácet z tohoto účtu peněžní prostředky nebo
- provádět z něj či na něj jiné platební transakce.

Z vymezení těchto závazků lze dovodit, že typová jedinečnost běžného účtu spočívá především v provádění platebních transakcí. Pojem platebních transakcí je, ne zcela jednoznačně, definován ustanovením § 2 odst. 1 ZPS, které stanoví, že platební transakcí se rozumí:

„Vložení peněžních prostředků na platební účet, výběr peněžních prostředků z platebního účtu nebo převod peněžních prostředků, ledaže se nejedná o platební službu“⁴⁹.

Za peněžní prostředky jsou považovány především bankovky, mince, tedy hotovost a bezhotovostní peněžní prostředky.

Pod pojmem platební účet lze chápat účet, který slouží k provádění platebních transakcí⁵⁰, tedy účet, který slouží k vložení a výběru peněžních prostředků nebo jejich převodu, pokud se jedná o platební službu⁵¹.

Podstatu smlouvy o vkladovém účtu reguluje zejména základní ustanovení § 716 odst. 1, které stanoví:

„Smlouvou o vkladovém účtu se zavazuje banka zřídit od určité doby v určité měně účet pro jeho majitele a platit z peněžních prostředků na účtu úroky a majitel účtu se zavazuje vložit na účet peněžní prostředky, přenechat jejich využití bance na dobu určitou nebo na dobu neurčitou s předem stanovenou výpovědní lhůtou“.

Tímto ustanovením je tedy zákonně vymezená podstatná část obsahu smlouvy o vkladovém účtu, která charakterizuje její smluvní typ. Vymezeny a konstruovány jsou základní smluvní závazky, které musí být přítomny v obsahu každé smlouvy o vkladovém účtu.

Mezi tyto základní smluvní závazky patří jednak povinnosti banky, ale i povinnosti majitele účtu. Jedná se povinnost

- banky, zřídit od určité doby, v určité měně účet,
- banky, platit z peněžních prostředků na účtu úroky,

⁴⁹ Dále a rozporně s touto definicí používá pojem platební transakce i ustanovení § 3 odst. 3 ZPS, když hovoří o platebních transakcích v situaci, kdy se nejedná o platební službu a podle výchozí definice již povahu platební transakce mít nemohou.

⁵⁰ Ustanovení § 2 odst. 1. písm. c.) ZPS.

⁵¹ Co je nebo není platební službou, je stanoveno v ustanovení § 3 ZPS.

- majitele, vložit na účet peněžní prostředky,
- majitele přenechat využití peněžních prostředků na dobu určitou nebo na dobu neurčitou s předem stanovenou výpovědní lhůtou.

Z vymezení těchto závazků lze dovodit, že typová jedinečnost smlouvy o vkladovém účtu spočívá v povinnosti majitele účtu vložit na účet peněžní prostředky a to na nějaký jistý čas, který spočívá v určitosti doby nebo v určité délce výpovědní lhůty a podstatné povinnosti banky platit z takto vložených peněžních prostředků majiteli účtu úroky.

Společným typovým základem obou smluv je povinnost banky zřídit účet pro jeho majitele a to určitě, co se týče doby jeho vzniku a měny, ve které je účet veden.

Pod termínem účet lze rozumět formu vzájemného zúčtování pohledávek a závazků⁵² mezi bankou a majitelem účtu. Toto zúčtování probíhá v časové řadě, linii, kterou je třeba zachytit popř. evidovat, a tedy se jedná o evidenci vzájemných pohledávek a závazků majitele účtu a banky.

Termín „majitel účtu“, navozuje dojem, že samotný účet má majetkovou hodnotu. Tento dojem je ovšem mylný, neboť účet sám o sobě majetkovou hodnotu nemá, přičemž peněžní prostředky na něm uložené, tedy vklady, jsou ve vlastnictví banky⁵³.

Majitel účtu má na základě uzavřené smlouvy právo, aby mu banka účet zřídila a dále vedla či spravovala, čemuž odpovídá povinnost banky účet zřídit a dále vést či spravovat.

3.1.1 Smlouva o platebních službách – základní ustanovení

Smlouvou zásadního významu, jejíž zákonná úprava ovlivňuje předmět této práce, a kterou je tak třeba v této práci popsat a dát do souvislosti s předmětnými smlouvami, je smlouva o platebních službách.

Její základní ustanovení je upraveno v § 74 odst. 1 a 2 ZPS a zní:

„Smlouvou o platebních službách se poskytovatel zavazuje uživateli

⁵² BEJČEK, J., ELIAŠ, K., RABAN, P. et al. Kurs obchodního práva. Obchodní závazky. 3. vydání. Praha: C. H. Beck, 2003, s. 427. ISBN 80-7179-746-4.

⁵³ Což vyplývá z rozsudku Nejvyššího soudu ze dne 14. 4. 2000, sp. zn. 21 Co 1774/1999. In: ASPI [právní informační systém]. Wolters Kluwer ČR [cit. 1-10-2013].

a, provádět pro něho platební transakce ve smlouvě jednotlivě neurčené (dále jen „rámcová smlouva“) nebo

b, provést pro něho jednotlivou platební transakci neupravenou rámcovou smlouvou (dále jen „smlouva o jednorázové platební transakci“).

Rámcová smlouva může stanovit podmínky pro vedení platebního účtu.“

Z této zákonné definice smlouvy o platebních službách lze dovodit, že pro účely této práce není nutné podrobněji se zabývat smlouvou o jednorázové platební transakci, neboť nejde o smlouvu dlouhodobějšího účtového charakteru, jenž by se mohla přímo vztahovat k předmětným smlouvám. Do jimi založených právních vztahů může zasahovat pouze nepřímo především na základě vložení peněžních prostředků na cizí účet⁵⁴.

Zákonná definice uvádí jako druhou variantu smlouvy o platebních službách rámcovou smlouvu (dále jen „smlouva o platebních službách“), na základě které se může realizovat závazek k

- provádění jednotlivě neurčených platebních transakcí.

Do rámce regulace smlouvy o platebních službách mohou patřit obě předmětné smlouvy, pokud svým konkrétním obsahem naplňují závazek k provádění jednotlivě neurčených platebních transakcí.

Základní odlišnost takto provedeného vymezení oproti úpravě předmětných smluv spočívá zejména v neupravení základního závazku zřízení účtu. Místo toho je upraveno, že rámcová smlouva může stanovit podmínky pro vedení platebního účtu, tedy již účtu zřízeného na základě jiné existující smlouvy.

Z toho lze dovodit, že úprava smlouvy o platebních službách modifikuje regulaci předmětných smluv tak, že zachovává typ účtu, a současně nahrazuje zejména pravidelné části úpravy předmětných smluv regulací smlouvy o platebních službách.

Úprava smlouvy o platebních službách není tak úpravou natolik kompletní, aby vytvářela samostatný smluvní typ. Jí vytvořená regulace vede spíše k vytvoření jakési sběrné kategorie smluv.

⁵⁴ J. BERAN in BERAN, J., DOLEŽALOVÁ, D., STRNADEL, D. et al. Zákon o platebním styku. Komentář. 1. vydání. Praha: C. H. Beck, 2011, s. 340. ISBN 978-80-7400-369-1.

3.1.2 Smlouva o účtu – základní ustanovení

Podstatu smlouvy o účtu určuje základní ustanovení § 2662 NOZ, které stanoví: *„Smlouvou o účtu se ten, kdo vede účet, zavazuje zřídit od určité doby v určité měně účet pro jeho majitele, umožnit vložení hotovosti na účet nebo výběr hotovosti z účtu nebo provádět převody peněžních prostředků z účtu či na účet.“*

Nová právní úprava koncipuje smlouvu o účtu podle základní konstrukce smlouvy o běžném účtu. Zachován je základní závazek zřídit účet od určité doby v určité měně a závazek k provádění platebních transakcí.

Oba dva závazky jsou nicméně vymezeny obecněji. Závazek zřídit účet je nově vztažen k tomu, kdo vede účet (dále též „banka“), čímž se odkazuje na veřejnoprávní úpravu vkladů, která stanovuje, kdo smí přijímat vklady od veřejnosti a vést tak o nich příslušnou evidenci. Závazek k provádění platebních transakcí je nahrazen závazkem k provádění převodů peněžních prostředků, čímž dochází k rozvázání přímého napojení na vymezení termínu platebních transakcí v ustanovení § 2 odst. 1 písm. a) ZPS.

Koncepce smlouvy o vkladovém účtu se do základních ustanovení smlouvy o účtu blíže nepromítá.

3.2 Problematika právního režimu smluv

Součástí úpravy základních ustanovení předmětných smluv jsou i ustanovení, která umožňují vyloučení značné části regulace obou smluv provedenou obchodním zákoníkem.

Toto vyloučení je realizováno taxativním výčtem konkrétních ustanovení, která se nevztahují na konkrétní smlouvu, pokud tu lze zařadit do kategorie smluv o platebních službách. Tento výčet je upraven

- za prvé v ustanovení § 708 odst. 3 obchodního zákoníku, který stanoví: *„§ 708 odst. 2, § 709 odst. 1 a 2, § 710 až 714 a § 715 odst. 1 až 3 se nepoužijí pro smlouvu o běžném účtu, která je smlouvou o platebních službách podle zákona upravujícího platební styk.“*

- a za druhé ustanovením § 716 odst. 3 obchodního zákoníku, který stanoví: *„§ 716 odst. 2, § 716a, § 717 odst. 1 a § 718 se nepoužijí pro smlouvu o vkladovém účtu, která je smlouvou o platebních službách podle zákona upravujícího platební styk.“*

Existence těchto vylučovacích zákonných ustanovení zakládá dvojí právní režim předmětných smluv. Konkrétní smlouvy se tak budou řídit regulací upravenou buď

- téměř celistvě v obchodním zákoníku, anebo
- z části v obchodním zákoníku a z části v ZPS⁵⁵.

Jak vyplývá ze samotné existence těchto vylučovacích ustanovení a také z důvodové zprávy změnového zákona⁵⁶, který je uveden v účinnost, měly by u obou předmětných smluv existovat dva právní režimy a to tzv. platební, který podléhá úpravě smlouvy o platebních službách a tzv. neplatební, který není touto úpravou podstatně ovlivněn.

Rozhodujícím kritériem je tak vymezení smlouvy o platebních službách. Z tohoto vymezení, které je výše uvedeno, mimo jiné, nicméně podstatně plyne, že se jedná o smlouvu, prostřednictvím které se realizují platební transakce.

Podstatou smlouvy o platebních službách je tedy uskutečňování platebních transakcí, tedy vložení peněžních prostředků na platební účet nebo výběr peněžních prostředků z platebního účtu nebo převod peněžních prostředků.

Nyní nastává určitý právní problém, alespoň co se týče smlouvy o běžném účtu, protože ta je již ve svých podstatných částech definována, při určité interpretaci výhradně prováděním platebních transakcí, což znamená, že nemůže sloužit k jinému účelu, aniž by ztratila svůj typický charakter.

Pokud by tedy smlouva o běžném účtu měla sloužit jen k realizaci takto interpretovaných platebních transakcí, ztratilo by rozhraní vytvořené vylučovacím ustanovením smysl, stalo by se vlastně odkazem a vedlo by k závěru, že smlouva o běžném účtu je zároveň vždy smlouvou o platebních službách⁵⁷ a tak bude vždy podléhat platebnímu režimu.

Tento závěr, i když zcela legitimní, se mi však nezdá býti dostatečně přiléhavým, a to jednak z důvodu již zmíněné relativizace vylučovacího ustanovení, ale také z jeho

⁵⁵ Ze ZPS se použije především zákonná úprava provedená ustanoveními § 74 až § 123. Z obchodního zákoníku se použije zákonná úprava provedená ustanoveními § 708 odst. 1 a 3, § 709 odst. 3 a 4, § 715 odst. 4 a 5, § 715a u smlouvy o běžném účtu a ustanoveními § 716 odst. 1 a 3, § 717 odst. 2 až 4, § 719 až 719b u smlouvy o vkladovém účtu.

⁵⁶ Poslanecká sněmovna Parlamentu České republiky: Digitální repozitář [online]. Sněmovní tisk 861/0. Důvodová zpráva k zákonu 285/2009. [cit. 25-11-2013].

Dostupné z: <http://www.psp.cz/sqw/text/tiskt.sqw?O=5&CT=861&CT1=0>

⁵⁷ Tento závěr zastává např. P. LIŠKA in LIŠKA, P. Nová právní úprava smlouvy o běžném účtu a smlouvy o vkladovém účtu. *Právní fórum*. 2010, č. 7, s. 324-336. ISSN 1214- 7966. S. 336.

historického výkladu, který plyne z vůle zákonodárce zachycené ve výše zmíněné důvodové zprávě, a která hovoří o dvou budoucích právních režimech.

Tyto okolnosti mě vedou ke snaze interpretovat rozhodnou úpravu smlouvy o běžném účtu podle jejího původního účelu, který spočívá ve výše uvedeném obecném využití, čímž by byl umožněn závěr, že smlouva o běžném účtu není za všech okolností zároveň smlouvou o platebních službách⁵⁸.

Hlavní důvod, proč je smlouva o běžném účtu obligatorně považována za smlouvu o platebních službách, spočívá v dikci části ustanovení § 708 odst. 1 obchodního zákoníku, které zní: „...*provádět i jiné platební transakce*...“, což ve spojení se zbylou částí téhož závazku, který stanoví povinnost přijímat a vyplácet peněžní prostředky, vede k závěru, že i tyto ostatní operace prováděné na běžném účtu jsou platebními transakcemi definovanými ustanovením § 2 odst. 1. písm. a) ZPS, přičemž takovéto platební transakce se mohou realizovat pouze na základě a v rámci smlouvy o platebních službách.

V definici platebních transakcí a jejím následném použití lze však shledat rozpor, neboť podle ustanovení § 3 odst. 3 písm. c.) a d.) ZPS se pojem platebních transakcí používá i pro situace, kdy se o platební službu nejedná, slovy: „*Platební službou není platební transakce prováděná*....“ přičemž tato věta je v přímém rozporu se zněním poslední části vymezení platební transakce v ustanovení § 2 odst. 1 písm. a.), který zní: „...*ledaže se nejedná o platební službu (§ 3 odst. 3)*, ze kterého plyne, že platební transakce je vždy platební službou.

Tento rozpor vznikl pravděpodobně při transpozici vymezení pojmu platebních transakcí ze směrnice o PS, která jej pro rámec své působnosti definuje v článku 4 bodu 5 mimo jiné jako úkon uložení, převodu nebo výběru peněžních prostředků.

Směrnice o PS přímo nestanoví, že jí vymezená platební transakce musí být vždy platební službou, nýbrž jen to, že pro účely jí vymezené působnosti rozumí pod pojmem platebních transakcí úkon výše uvedený.

⁵⁸ K závěru, že smlouva o běžném účtu nemusí být vždy smlouvou o platebních službách, dochází např. Štefan Elek in ELEK, Š. Některé otázky nové právní úpravy platebních služeb. *Obchodněprávní revue*. 2010, č. 6, s. 155-168. ISSN 1113-1120. S. 156. Autor zde zhruba uvádí, že smlouva o běžném účtu není smlouvou o platebních službách, pokud dispozice s účtem nebo peněžními prostředky na něm je výrazně omezena nebo vyloučena, jako příklad uvádí vázané (escrow) účty, které jsou určeny výhradně ke koupi nemovitosti, přitom však vyjadřuje pochybnost o případné záměně smluvního typu.

ZPS oproti tomu reguluje pojem platebních transakcí v rozporu s tímto vymezením, neboť uchopení působnosti směrnice o PS chybně převedl do ohraničení definice platebních transakcí platební službou, čímž praktické a podle mého názoru deklaratorní vymezení platebních transakcí dle směrnice o PS pokřivil a nepřiměřeně omezil.

Nedostatek v transpozici se projevuje zejména ve výše zmíněném ustanovení § 3 odst. 3 písm. c.) a d.) ZPS, kdy je požito termínu platebních transakcí v deklaratorním smyslu, který shodně používá směrnice o PS při regulaci výjimek ze své působnosti v článku 3 směrnice o PS.

Tento rozpor lze vyřešit tím způsobem, že právní vymezení platebních transakcí provedené ustanovením § 2 odst. 1 písm. a.) vyložíme restriktivně tak, že jeho smyslem je ohraničit samotné pojetí platební služby⁵⁹, přičemž se dále nebude vztahovat na platební transakce podle § 3 odst. 3 ZPS, kdy se o platební službu nejedná.

Tento přístup způsobí absenci zákonného vymezení platební transakce pro situace, kdy se nejedná o platební službu. Tento problém lze vyřešit v celku jednoduše tím, že pojem platebních transakcí se uchopí v deklaratorním smyslu směrnice o PS jako úkon spočívající v uložení, převodu nebo výběru peněžních prostředků bez dalšího. Obsahové vymezení obou druhů platebních transakcí zůstane podobné, přičemž

- u prvního druhu půjde o platební transakce v rámci platebních služby, tedy o vložení peněžních prostředků na platební účet, výběr peněžních prostředků z platebního účtu nebo převod peněžních prostředků.
- u druhého druhu půjde o platební transakce, které nejsou platební službou, přičemž půjde především o převod peněžních prostředků, ale je možné i jejich vložení či výběr z účtu, popř. platebního účtu.

Takovéto pojetí, jakoby dvojího druhu platebních transakcí, nám umožní „rozpohybovat“, popř. extenzivně vyložit vymezení smlouvy o běžném účtu v ustanovení § 708 odst. 1 obchodního zákoníku tak, že bude možno uskutečňovat dva druhy platebních transakcí. Sousloví „...provádět i jiné platební transakce...“ bude pak znamenat, v souladu s obecným využitím běžného účtu, i možnost provádění platebních

⁵⁹ Stejně bude pojem platebních transakcí interpretován v rámci definice smlouvy o platebních službách.

transakcí mimo rámec platebních služeb, a tedy mimo rámec smlouvy o platebních službách⁶⁰.

Úprava smlouvy o vkladovém účtu je z hlediska vymezení platebního režimu problematická méně, neboť její podstatné části nejsou přímo vymezeny prováděním platebních transakcí.

Hlavní závazek majitele účtu spočívá ve vložení peněžních prostředků na účet, který ovšem nemusí být platební, čímž se tak nebude jednat o platební transakci v rámci platebních služeb.

K problematice platebních účtů se vyjadřovala rovněž Evropská komise, z jejíhož vyjádření vyplývá⁶¹, že platebním účtem nemůže být účet, který omezuje majitele účtu při disponování s peněžními prostředky dodatečným zásahem nebo souhlasem banky, kdy dodatečným zásahem se rozumí např. sankce za předčasný výběr.

K témuž se vyjadřovala rovněž Expertní skupina Evropské bankovní federace, z jejíhož doporučení plyne⁶² nutnost posuzovat povahu platebního či neplatebního účtu především podle povahy a funkcionality účtu s přihlédnutím k dojednaným smluvním podmínkám.

Hlavním účelovým určením vkladového účtu je na jistý čas zabezpečit bance dostatek peněžních prostředků. Toto vyplývá z a je realizováno vázaností peněžních prostředků na určitou dobu nebo na určitou výpovědní lhůtu. Porušení doby vázanosti má obvykle sankční povahu. Rovněž může být dojednána přímo nemožnost disponovat s peněžními prostředky na účtu před určeným okamžikem.

Z výše uvedeného lze dovodit, že smlouva o vkladovém účtu neslouží bez dalšího ke zřízení platebního účtu, neboť to není její funkcí ani účelem, který je v zákoně vyjádřen zejména v podobě omezenosti nakládání s peněžními prostředky ze strany majitele účtu.

V některých případech mohou být v rámci smlouvy o vkladovém účtu dojednány takové podmínky, kdy nakládání s peněžními prostředky na účtu nebude nijak nebo

⁶⁰ Bude se jednat např. o platební transakce podle ustanovení § 3 odst. 3 písm. d) bodu 1 ZPS. Většinu budou tvořit platební transakce v rámci platebních služeb, tedy v rámci smlouvy o platebních službách a menšinu platební transakce mimo rámec platebních služeb, tedy mimo rámec smlouvy o platebních službách

⁶¹ ELEK, Š. Některé otázky nové právní úpravy platebních služeb. *Obchodněprávní revue*. 2010, č. 6, s. 155-168. ISSN 1113-1120. S. 157.

⁶² ELEK 2010 op. cit.

alespoň zásadně sankcionováno. Takový vkladový účet pak může sloužit k poskytování platebních služeb, což povede k uplatnění regulace smlouvy o platebních službách i na smlouvu o vkladovém účtu.

3.2.1 Úprava smlouvy o účtu

Úprava smlouvy o účtu je rovněž právně rozdělena do dvou právních režimů. Do prvního režimu patří smlouva o účtu, která podle svého konkrétního obsahu nenaplnuje kritéria pro zařazení do kategorie smluv o platebních službách. NOZ tuto kategorii označuje termínem smlouva o jiném než platebním účtu. V druhém režimu jsou naopak smlouvy, která znaky smlouvy o platebních službách naplňují. NOZ označuje tuto kategorii za smlouvu o platebním účtu.

Dělení je zde navíc provedeno jak podle povahy konkrétního účtu, tak i podle samotné povahy platební transakce. Dochází zde ke kombinacím platební transakce na nikoli platebním účtu nebo platební transakce mimo rámec platebních služeb na platebním účtu.

Základem pro diferenciaci povahy smluv je

- jednak ustanovení § 2669 NOZ, které stanoví:

„Platební účet upravuje jiný zákon. Jiný zákon rovněž upravuje převody peněžních prostředků na účtu, který není platebním účtem, jestliže se jedná o platební transakci podle jiného zákona.“

První věta stanoví, že jiným zákonem se rozumí především úprava smlouvy o platebních službách v ZPS.

Druhá věta stanoví, že ZPS, potažmo jeho úpravou převodů peněžních prostředků, se řídí platební transakce, která je platební službou, nicméně k ní došlo na účtu, který není jinak určen k provádění platebních transakcí v rámci platebních služeb.

Podle mého názoru je možné zde zařadit např. platební transakce spočívající v převodu peněžních prostředků na jiné účty, přičemž dojde k poskytnutí platební služby na jinak ne platebně účelově určeném účtu, což je případ převodu peněžních prostředků z dnešního základně vymezeného vkladového účtu.

- a dále rovněž ustanovení § 2670 NOZ, které stanoví:

„Ustanovení tohoto pododdílu se použijí pro účet, který není platebním účtem. Ustanovení tohoto pododdílu se rovněž použijí pro vložení hotovosti, výběr hotovosti

nebo převod peněžních prostředků prováděné na platebním účtu, jestliže se nejedná o platební transakci podle jiného zákona.“

První věta stanoví použití ustanovení § 2670 až 2675 NOZ na smlouvu, která nepodléhá úpravě smlouvy o platebních službách.

Druhá věta reguluje provádění platebních transakcí mimo rámec platebních služeb, i když se jedná vložení, výběr či převod peněžních prostředků z nebo na platební účet. Z dnešního pohledu se může jednat o platební transakce na běžném účtu, které nejsou platební službou, tedy např. prostřednictvím směnky nebo šeku⁶³.

3.3 Forma smluv

Významnou součástí základních ustanovení předmětných smluv je požadavek zákonem určené formy smluv. Zákon v první řadě vyžaduje písemnou formu⁶⁴, což vyplývá z ustanovení § 708 odst. 2 a 716 odst. 2 obchodního zákoníku, která s proměnou smluvního typu stanoví: „*Smlouva vyžaduje písemnou formu.*“

Toto jednoduché pojetí je narušeno, výše zmíněnými vylučovacími základními ustanoveními, které z použití vylučují právě i ustanovení stanovící povinnou písemnou formu smluv pro smlouvy, které spadají pod kategorii smluv o platebních službách.

Vyloučením tohoto ustanovení se dostáváme do právní situace, kdy smlouva o běžném nebo vkladovém účtu, která spadá do kategorie smluv o platebních službách, nemusí mít povinně písemnou formu, neboť zde chybí takový zákonný požadavek.

Nicméně existuje také možnost, kdy písemná forma smlouvy bude pro platnost i těchto smluv podmínkou. Jedná se o situace, kdy

- nejméně jedna ze stran smlouvy projeví vůli sjednat smlouvu v písemné formě
- obsahuje-li písemně uzavřená smlouva ujednání o možnosti změnit nebo zrušit smlouvu pouze písemně⁶⁵.

Posledně zmíněná varianta se týká až právního stavu, kdy je smlouva již platně uzavřena a mělo by následně dojít k její případné změně nebo zrušení. Tento postup je

⁶³ To vyplývá i z důvodové zprávy k NOZ. [online] [cit. 25-11-2013] Dostupné z:

<http://obcanskyzakonik.justice.cz/fileadmin/Duvodova-zprava-NOZ-konsolidovana-verze.pdf>

⁶⁴ Na základě ustanovení § 263 odst. 2 obchodního zákoníku se od této povinnosti nelze smluvně odchýlit, neboť je zde dána povinná písemná forma právního úkonu.

⁶⁵ Ustanovení §272 odst. 1 a 2 obchodního zákoníku.

rovněž upraven ustanovením § 94 odst. 1 ZPS, které požaduje pro případnou změnu smlouvy právní formu trvalého nosiče dat, kterým se rozumí předmět umožňující uchování informací tak, aby mohly být využívány po dobu přiměřenou jejich účelu a přitom umožňuje reprodukci těchto informací v nezměněné podobě⁶⁶.

Předmětné smlouvy musí být samozřejmě určité a srozumitelné a případně musí splňovat i další podmínky, které vyplývají zejména z §80 odst. 1 ZPS.

Úprava smlouvy o účtu výslovné ustanovení stanoví požadavek písemné formy neobsahuje. Obecně bude záležet na dohodě smluvních stran, zdali si pro svou smlouvu požadavek určité formy sami dojednájí.

Dohodnou-li si strany požadavek určité formy smlouvy, platí, že při jejím nedodržení se necítí být smlouvou vázány. Obdobnou vyvratitelnou domněnkou je presumováno či sankcionováno nevyslyšení požadavku jedné ze stran, aby byla smlouva uzavřena v písemné formě⁶⁷.

Pokud se jedná o platební účet, bude i nadále platit regulace požadované formy z úpravy smlouvy o platebních službách

3.4 Strany smluv

Jak vyplývá ze znění základních ustanovení předmětných smluv v obchodním zákoníku, jsou jejich stranami, tedy účastníky smluv majitel účtu a banka. Za majitele účtu lze považovat fyzickou či právnickou osobu, které mohou, ale nemusí být podnikateli, neboť předmětné smlouvy jsou tzv. absolutním obchodem⁶⁸. Za druhou stranu smlouvy je považována banka, přičemž obchodní zákoník v ustanovení § 762 odst. 1 rozšiřuje okruh subjektů, které mohou předmětné smlouvy v postavení banky platně uzavřít, za předpokladu, že jsou k tomu oprávněny. Toto oprávnění spočívá v možnosti přijímat vklady od veřejnosti.⁶⁹

Pokud předmětné smlouvy spadají do kategorie smlouvy o platebních službách, musí se na ně vztahovat i regulace subjektů provedená úpravou této smlouvy. Tato úprava označuje strany, tedy účastníky smlouvy za uživatele a poskytovatele platebních služeb. Takto označené strany smlouvy lze obecně charakterizovat tak, že poskytovatel

⁶⁶ Ustanovení §2 odst. 3 písm. i) ZPS.

⁶⁷ Ustanovení § 1758 NOZ.

⁶⁸ Ustanovení §261 odst. 3 písm. d) obchodního zákoníku.

⁶⁹ Podrobněji v podkapitole týkající se vkladů.

má oprávnění poskytovat platební služby, což vyplývá z jeho uvedení ve výčtu dle § 5 ZPS, zatímco uživatel je jakákoli osoba užívající jimi poskytovanou platební službu⁷⁰.

V případě předmětných smluv, které jsou zároveň smlouvou o platebních službách, je tak majitel účtu zároveň uživatelem platební služby a subjekty spadající pod pojem banka mají zároveň postavení poskytovatele platebních služeb. Aby mohly být naplněny kritéria obou úprav, musí dojít k zúžení z výčtu poskytovatelů, kteří mohou poskytovat platební služby⁷¹, na ty, kteří zároveň splňují podmínku možnosti přijímání vkladů od veřejnosti.

Předmětné smlouvy, které jsou zároveň smlouvou o platebních službách, tak může platně ujednat, být její stranou z pozice poskytovatele či banky, popřípadě tímto účastníkem jen

- banka,
- pobočka zahraniční banky,
- spořitelní a úvěrní družstvo,
- ČNB.

Úprava v ustanovení §2662 NOZ určuje, že stranami smluv jsou majitel účtu a osoba, která účet vede. Na první pohled je zřejmé, že došlo k zachování termínu majitel účtu a naopak došlo nahrazení do určité míry nepřesného pojmu banka termínem „ten, kdo vede účet“.

Tato změna značí, že došlo k opuštění přímého označení konkrétního subjektu, v soukromoprávním předpisu jakým je NOZ⁷². Místo toho bylo použito vymezení subjektu prostřednictvím činnosti, kterou je oprávněn provádět pouze ten, který je způsobilý přijímat vklady od veřejnosti, a tím také vést zřízený účet, na kterém se nakládání s vklady eviduje.

⁷⁰ LIŠKA, P. Smlouva o platebních službách. *Obchodněprávní revue*. 2010, č. 5, s. 125-154. ISSN 1213-5313. S. 126.

⁷¹ Taxativní výčet uveden v ustanovení § 5 ZPS.

⁷² Což zhruba vyplývá i z důvodové zprávy k NOZ. [online] [cit. 29-11-2013] Dostupné z: <http://obcanskyzakonik.justice.cz/fileadmin/Duvodova-zprava-NOZ-konsolidovana-verze.pdf>

3.5 Ochranná ustanovení

Právní úprava, která reguluje předmětné smlouvy, nemá za všech okolností stejnou právní relevanci. Kromě omezení v důsledku samotného rozsahu předmětu smlouvy o platebních službách existují i další odchylky, které vyplývají z různé právní povahy zákonných ustanovení nebo různého právního postavení majitele účtu.

3.5.1 Právní povaha pravidel

Příčinou různé právní relevance jednotlivých právních norem je formální dělení zákonných ustanovení na

- kogentní neboli donucující, které neumožňují nerespektování příslušného právního pravidla a
- dispozitivní, od kterých je umožněno se dohodou stran odchýlit nebo lze taková pravidla vyloučit.

V rámci obchodního zákoníku je základem tohoto dělení v první řadě ustanovení § 263 odst. 2 obchodního zákoníku, které stanoví, od kterého druhu zákonných ustanovení se nelze odchýlit. Vyplývá z něj, že není možno se odchýlit od základních ustanovení, která vymezují především typ předmětných smluv a od ustanovení stanovících povinnou písemnou formu právního úkonu.

Po takto vymezené relevanci především typové vázanosti předmětných smluv je nutné uvést, že povahu kogentních ustanovení mají i ta, která nejsou součástí základních ustanovení nebo nestanoví povinnou písemnou formu. Jedná se o ustanovení uvedená v taxativním výčtu ustanovení § 263 odst. 1⁷³, ze kterého vyplývá, že od zde uvedených ustanovení se není možno odchýlit, ani je nelze vyloučit a dále, že ostatní ustanovení jsou a contrario dispozitivní.

Úprava smlouvy o platebních službách má převážně kogentní charakter, což vyplývá z ustanovením § 75 odst. 1 ZPS, které obecně zakazuje odchýlit se od upravených právních pravidel v neprospěch uživatele, pokud není dále stanoveno jinak⁷⁴.

⁷³ Pro případ předmětných smluv se jedná o ustanovení § 709 odst. 3, § 710 odst. 2 a 3, 713 odst. 2, § 714 odst. 4, § 715a, § 718 odst. 1, § 719a.

⁷⁴ Odchylek z této zásady je vícero, např. dle ustanovení § 75 odst. 2 ZPS se lze dohodou odchýlit od taxativně vypočítaných ustanovení při provádění platebních transakcí v mimo evropském prostoru nebo

Nová právní úprava vychází z koncepce dispozitivních právních pravidel. Tato zásada je narušena leda v situaci, kdy ujednané odchýlení se nebo vyloučení zákonem upravené právní normy má za důsledek zejména porušení dobrých mravů nebo veřejného pořádku.⁷⁵

3.5.2 Právní postavení majitele účtu

Majitel účtu se může účastnit předmětných smluv v různém právním postavení. Především může být fyzickou anebo právnickou osobou⁷⁶, anebo může vystupovat jako podnikatel, spotřebitel nebo v případě smlouvy o platebních službách jako drobný podnikatel.

Právní úprava zvýhodňuje především majitele účtu, který v rámci smluvního závazku vystupuje jako spotřebitel, tedy osoba, která při uzavírání a plnění smlouvy nejedná v rámci své obchodní či podnikatelské činnosti, zatímco banka jako dodavatel v rámci své obchodní činnosti vystupuje⁷⁷. Při takovém vzájemném postavení banky a majitele účtu je třeba předmětné smlouvy považovat současně za smlouvy spotřebitelské.

Základním se v této souvislosti jeví ustanovení § 262 odst. 4 obchodního zákoníku, které stanoví povinnost respektovat veškeré právní normy určené k ochraně spotřebitele.⁷⁸

Podle ustanovení § 56 odst. 1 OBC nesmějí spotřebitelské smlouvy obsahovat ujednání, která v rozporu s požadavkem dobré víry představují značnou nerovnováhu v právech a povinnostech stran, což se podle odst. 2 téhož ustanovení nevztahuje na předmět smlouvy a cenu plnění⁷⁹.

Dále bude nutné respektovat úpravu smluv o finančních službách uzavíraných na

měně, anebo dle ustanovení § 76 odst. 1, 2 a 3 ZPS je možno se dohodou odchýlit od vyjmenovaných ustanovení z důvodu, že byl použit platební prostředek pro drobné platby, který nelze zablokovat, který byl použit anonymně apod.

⁷⁵ Ustanovení § 1 odst. 2 NOZ.

⁷⁶ Toto rozlišování má význam především z pohledu různé formy přímého jednatelského oprávnění účastníka, kdy fyzická osoba jedná osobně, zatímco právnická osoba jedná svým statutárním orgánem. Rozdíly jsou i v právní způsobilosti a možnostech zastoupení.

⁷⁷ Ustanovení § 52 odst. 2 a 3 OBC.

⁷⁸ Čímž omezuje ve prospěch spotřebitele smluvní volnost. Také omezuje odpovědnost spotřebitele do rozsahu odpovědnosti vyplývající z OBC.

⁷⁹ Ustanovení § 56 odst. 3 OBC navíc demonstrativně vymezuje některá nepřipustná ujednání ve spotřebitelských smlouvách.

dálku v ustanoveních § 54a až 54d OBC, tzv. distančních smluv, zejména při uzavírání smluv prostřednictvím internetového bankovníctví a úpravu smluv uzavíraných mimo provozovnu podle ustanovení § 57 odst. 1 OBC, to zejména při zprostředkování uzavření smluv⁸⁰.

Úprava smlouvy o platebních službách pracuje s pojmem spotřebitel v poněkud jiném duchu a navíc vymezuje pojem drobného podnikatele, kterým se dle ustanovení § 75 odst. 4 ZPS rozumí „*podnikatel, který má méně než 10 zaměstnanců a roční obrát nebo bilanční sumu roční rozvahy nejvýše v částce odpovídající 2 000 000 Eur*“.

Podle ustanovení § 75 odst. 3 ZPS se poskytovatel a uživatel, který není spotřebitel a ani drobný podnikatel mohou dohodou odchýlit od jím taxativně vyjmenovaných ustanovení.

Nová právní úprava ochraňuje slabší stranu smlouvy, tedy majitele účtu⁸¹, zásadně prostřednictvím generální klauzule v ustanovení § 433 NOZ. Banka nesmí zneužít svého postavení profesionála k vytvoření nebo využití závislosti majitele účtu nebo dojednat takovou smlouvu, která má za následek zřejmou a neodůvodněnou nerovnováhu ve vzájemných právech a povinnostech.

Dále bude nutno respektovat právní regulaci provedenou v ustanoveních o závazcích ze smluv uzavíraných se spotřebitelem. V rámci této úpravy je třeba věnovat zvláštní pozornost regulaci smluv uzavíraných distančním způsobem, závazků ze smluv uzavíraných mimo obchodní prostory a regulaci smlouvy o finančních službách⁸².

Nelze rovněž opomenout, že smlouva o účtu, také již dnes předmětné smlouvy, jsou v drtivé většině smlouvami adhezními, neboť jejich ujednání jsou určena vůli banky, aniž druhá strana, tedy slabší strana v postavení majitele účtu, má reálnou možnost obsah těchto ujednání ovlivnit⁸³.

⁸⁰ LIŠKA, P. Některé právní aspekty ochrany spotřebitele ve smlouvě o běžném účtu. *Právní rozhledy*. 2007, č. 3, s. 81 -87. ISSN 1210-6410. S. 87.

⁸¹ Pokud neuzavírá smlouvu v souvislosti se svým podnikáním.

⁸² Ustanovení § 1810 až § 1851 NOZ.

⁸³ Ustanovení § 1798 NOZ. Použije-li se k uzavření obchodní formulář, platí vyvratitelná domněnka, že se jde o smlouvu adhezní, resp. uzavřenou adhezním způsobem.

3.6 Vedení účtu

Do této kapitoly, věnující se právním základům smluv, jsem se rozhodl pojmout také problematiku vedení respektive správu účtu, neboť tento institut přímo a logicky vyplývá ze závazku banky účet zřídit.

Ze základního vymezení smlouvy o běžném účtu uvedeném v ustanovení § 708 odst. 1 obchodního zákoníku lze dovodit i základní práva a povinnosti při vedení účtu⁸⁴.

Mezi základní povinnosti banky patří přijímání vkladů a plateb v měně, na kterou zní účet a také provádění výplat a plateb z peněžních prostředků na účet⁸⁵. Vklady a výplaty lze chápat jako hotové peněžní prostředky, které jsou na účet ukládány nebo naopak z účtu vybírány, platby pak jako příjmy či výdaje peněžních prostředků prováděné bezhotovostním způsobem⁸⁶.

Tyto termíny vlastně blíže vymezují provádění platebních transakcí mimo rámec platebních služeb, neboť je regulující ustanovení je použitelné pouze mimo rámec smlouvy o platebních službách.

*"Banka je povinna provést platby řádně a včas, pokud majitel účtu splnil požadavky stanoven zákonem a smlouvou o běžném účtu."*⁸⁷

Ve smlouvě o běžném účtu mohou být stanoveny různé požadavky, které jsou podmínkou pro plnění povinností ze strany banky. Teprve po jejich splnění je banka povinna provést příslušnou platební transakci. Takovými požadavky jsou např. náležitá identifikace ze strany klienta⁸⁸, dodržení lhůt klientem při předávání platebních příkazů apod.

Na druhé straně není banka povinna zkoumat, zdali ukládané peněžní prostředky jsou či nejsou ve vlastnictví majitele účtu, neboť její povinností je *„přijmout na účet peněžité vklady učiněné majitelem účtu nebo platby uskutečněné v jeho prospěch bez zřetele k tomu, kdo je majitelem peněžních prostředků, které se tímto způsobem na účet ukládají“*⁸⁹.

⁸⁴ PLÍVA, S. Smlouva o běžném účtu. *Právo a podnikání*. 2004, č. 7-8, s. 32-38. ISSN 1211-1120. S. 32.

⁸⁵ Ustanovení § 710 odst. 1 obchodního zákoníku.

⁸⁶ S. PLÍVA in PLÍVA, S., ELEK, Š., LIŠKA et al. P. Bankovní obchody. Praha: ASPI, 2009. s. 50 ISBN 978-80-7357-433-8.

⁸⁷ Ustanovení § 710 odst. 3 obchodního zákoníku. Ustanovení je kogentní.

⁸⁸ Předložení dokladu totožnosti, zadání PIN aj.

⁸⁹ Z rozsudku Nejvyššího soudu ze dne 14. 3. 2002, sp. zn. 20 Cdo 681/2001. In: ASPI [právní informační systém]. Wolters Kluwer ČR [cit. 31-8-2013].

Obecně se dá říci, že k provedení platby nebo výplaty peněžních prostředků z účtu je nutné zajistit takovou aktuální výši zůstatku peněžních prostředků na účtu, která je dostatečná k pokrytí požadované částky k vyplacení z účtu či převedení na jiný účet. Požadovaná částka k vyplacení či převedení musí být tedy nižší nebo rovna aktuální výši peněžních prostředků na účtu. Pokud na účtu není dostatečná výše peněžních prostředků, banka platební transakci neprovede, popř. ji odloží do okamžiku potřebného zůstatku.

Smlouva o běžném účtu může také stanovit, že banka musí provést výplaty či platby z účtu, na kterém není pro jejich uskutečnění dostatek peněžních prostředků⁹⁰. Banka a majitel účtu si v tomto případě dojednávají určitou peněžitou částku, o kterou je možno množství peněžních prostředků na účtu přecerpat. I přesto, že takovýto účet může před nebo po provedení operace vykazovat aktuální záporný zůstatek peněžních prostředků, bude povinností banky příslušnou transakci do stanoveného limitu provést. Na druhé straně banka nesmí realizovat aktivní operace s peněžními prostředky na účtu, pokud by tím došlo k překročení dojednaného limitu zůstatku peněžních prostředků na účtu⁹¹. Pokud práva a povinnosti upravující poskytnutí těchto peněžních prostředků nebyly dostatečně dojednány ve smlouvě o běžném účtu, řídí se podpůrně úpravou smlouvy o úvěru⁹².

Banka je povinna provádět platební transakce na základě příkazů⁹³ oprávněné osoby a to v souladu s lhůtami stanovenými zákonem či smlouvou o běžném účtu. K odepsání peněžních prostředků z účtu musí dojít nejpozději následující pracovní den po předání příkazu⁹⁴ a to, pokud konkrétní příkaz nebo smlouva o běžném účtu nestanoví jinak. Lhůta k odepsání peněžních prostředků z účtu je určena dle zákona dispozitivně, zatímco při připsání k zůstatku peněžních prostředků je stanovena kogentně.

*"Banka je povinna připsat peněžní prostředky ve prospěch účtu nejpozději ve lhůtách stanovených zvláštním právním předpisem."*⁹⁵

⁹⁰ Ustanovení § 711 obchodního zákoníku.

⁹¹ Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 31. 7. 2012, sp. zn. 29 Cdo 4227/2009. In: ASPI [právní informační systém]. Wolters Kluwer ČR [cit. 1-9-2013].

⁹² Ustanovení § 711 věta druhá obchodního zákoníku.

⁹³ Příkazem se zhruba rozumí pokyn bance ze strany plátce nebo příjemce peněžních prostředků k provedení platební transakce, blíže kapitola věnována platebním příkazům.

⁹⁴ Ustanovení § 713 odst. 1 obchodního zákoníku.

⁹⁵ Ustanovení § 713 odst. 2 obchodního zákoníku. Kogentní ustanovení.

Úprava provedena zvláštním právním předpisem je obsažena v ustanoveních § 108-114 ZPS⁹⁶. Majitel účtu ani banka nemohou takto stanovenou lhůtu vyloučit ani se od ní jinak odchýlit.

Pokud by lhůtu nestanovil tento zvláštní zákon, popřípadě jiný právní předpis či smlouva o běžném účtu, musí banka připsat peněžní prostředky na účet nejpozději následující pracovní den po dni, kdy získala oprávnění s nimi nakládat⁹⁷.

Další povinností banky, která je součástí vedení účtu, je poskytování informací o pohybech na účtu jeho majiteli. Jestliže smlouva o běžném účtu nestanoví něco jiného, má banka za povinnost po skončení kalendářního měsíce oznámit majiteli účtu každou provedenou platbu, vklad či výplatu a po skončení kalendářního roku sdělit majiteli účtu výši zůstatku peněžních prostředků na účtu prostřednictvím výpisu z účtu.⁹⁸ Ustanovení § 709 odst. 2 písm. c) obchodního zákoníku výslovně upravuje možnost odchýlit se ve smlouvě od výše uvedených pravidel a stanovit si tak pro oznámení provedených plateb, popř. výplat a vkladů lhůtu jinou. Rovněž je možno zvolit odlišnou formu oznámení, z čehož vyplývá, že se nemusí jednat o výpis z účtu.

Mezi informace poskytované majiteli účtu patří i prokázání provedení plateb bankou⁹⁹, která musí na žádost majitele příslušnou bezhotovostní platbu dostatečně dokumentovat a tím také prokázat.

Z povahy věci plyne, že takto může banka bez dalšího postupovat jen, co se týče odepsání peněžních prostředků z účtu a uskutečnění postupů nutných k připsání na jiný účet. Povinnost prokázat provedení platby je rozšířena o připsání peněžních prostředků na jiný účet tehdy, pokud banka, která vede odepisující účet, je zároveň bankou, která vede účet, na který se částka přepisuje.

Doposud zde bylo pojednáno pouze o povinnostech, které má banka při vedení účtu. Za vedení běžného účtu a služby s tím spojené má banka ovšem také jedno pro bankovní realitu významné právo a to právo na úplatu, která je cenou za poskytnuté bankovní služby.¹⁰⁰

⁹⁶ O této problematice bude blíže pojednáno v části věnující se platebnímu účtu.

⁹⁷ Ustanovení § 713 odst. 2 obchodního zákoníku. Z důvodu existence úpravy v ZPS se neuplatní.

⁹⁸ Ustanovení § 712 odst. 1 obchodního zákoníku.

⁹⁹ Ustanovení § 712 odst. 2 obchodního zákoníku.

¹⁰⁰ S. PLÍVA in PLÍVA, S., ELEK, Š., LIŠKA, P. et al. Bankovní obchody. Praha: ASPI, 2009, s. 51. ISBN 978-80-7357-433-8.

Na úplatu má banka právo, i když se o ní konkrétní smlouva o běžném účtu vůbec nezmiňuje. Neobsahuje-li tak smlouva o běžném účtu ujednání mezi majitelem účtu a bankou týkající se úplaty, je majitel povinen zaplatit obvyklou cenu v době provedení služby.¹⁰¹ Na druhé straně je ovšem možné, aby se majitel účtu a banka dohodli, že úplata nebude bankou požadována a to buď výslovně¹⁰², nebo vyloučením z použití ustanovení § 710 odst. 4. obchodního zákoníku.

Ve smlouvě o běžném účtu si lze dojednat jednak výši úplaty, a to buď stanovením její konkrétní výše anebo vymezením způsobu stanovení její výše anebo odkazem na ceník banky¹⁰³, a také způsob jakým majitel účtu bance požadovanou úplatu zaplatí.¹⁰⁴

Úprava smlouvy o vkladovém účtu přímo upravuje pouze možnost dojednat lhůty, v nichž banka oznámí majiteli účtu přijaté vklady nebo provedené platby a výši zůstatku peněžních prostředků na účtu a také formu tohoto oznámení¹⁰⁵. Ostatní povinnosti při vedení účtu a jejich konkrétní podobu lze dovodit prostřednictvím ustanovení § 719b obchodního zákoníku, které stanoví přiměřené subsidiární použití úpravy smlouvy o běžném účtu.

Banka je zejména povinna přijmout základní vklad ve sjednané výši. Po dohodnuté době uložení je pak banka povinna tento vklad a z něho plynoucí úroky vyplatit majiteli účtu dle jeho příkazu¹⁰⁶.

Povinností majitele účtu nemůže být placení úplaty za vedení vkladového účtu, pokud to však není výslovně dojednáno. Tuto povinnost, zejména v případě, kdy o ní konkrétní smlouva mlčí, nelze dovozovat ani z přiměřeného použití úpravy smlouvy o běžném účtu, neboť účely obou předmětných smluv jsou z pohledu hodnoty vedení účtu rozdílné a použití úpravy smlouvy o běžném účtu by tak bylo nepřiměřené.

Totéž platí v případě použití peněžních prostředků majitelem účtu, pokud na vkladovém účtu není dostatečný zůstatek.

¹⁰¹ Ustanovení § 710 odst. 4 obchodního zákoníku.

¹⁰² Při využití ustanovení § 709 odst. 2 písm. d) obchodního zákoníku.

¹⁰³ PLÍVA, S. Smlouva o běžném účtu. *Právo a podnikání*. 2004, č. 7-8, s. 32-38. ISSN 1211-1120. S. 36.

¹⁰⁴ Ustanovení § 709 odst. 2 písm. d) obchodního zákoníku.

¹⁰⁵ Ustanovení § 716a písm. c) obchodního zákoníku.

¹⁰⁶ Viz také ustanovení § 719 obchodního zákoníku.

Pro případ předmětných smluv spadajících do režimu smlouvy o platebních službách platí, že výše uvedená, úpravou předmětných smluv blíže vymezená, pravidla se nepoužijí. Místo toho se uplatní ustanovení § 74 odst. 2 ZPS, ze kterého vyplývá možnost stanovit podmínky pro vedení platebního účtu v rámcové smlouvě o platebních službách.

Toto ustanovení hovoří pouze o možnosti stanovit podmínky pro vedení účtu, nikoli o povinnosti tak učinit, neboť základní povinnosti při vedení účtu vyplývají již ze samotných podstatných části předmětných smluv¹⁰⁷.

Další povinnosti banky související s vedením účtu v platebním režimu vyplývají zejména z úpravy informačních smluvních povinností poskytovatele platebních služeb¹⁰⁸.

Nová právní úprava ponechává koncepci vedení účtu bez výraznějších změn. Ze základních ustanovení plyne, že banka je povinna umožnit vložení nebo výběr hotovosti nebo realizovat převod peněžních prostředků.

Podle ustanovení § 2665 NOZ je tak povinna učinit i tehdy, pokud na účtu není dostatečný zůstatek peněžních prostředků, ovšem pouze za předpokladu ujednání takové povinnosti. Toto ujednání může být součástí smlouvy o účtu a přiměřeně a subsidiárně se řídí smlouvou o úvěru.

Podobně jsou formulovány i povinnosti banky v nikoli platebním režimu. Podle ustanovení § 2672 NOZ je banka povinna připsat peněžní prostředky na účet majitele nejpozději následující pracovní den, kdy získala oprávnění s nimi nakládat a podle ustanovení § 2673 NOZ je povinna oznámit majiteli účtu jakýkoli pohyb na účtu, to vždy po skončení kalendářního měsíce, a zůstatek peněžních prostředků, to po skončení kalendářního roku.

¹⁰⁷ Zřízení ani vedení platebního účtu není platební službou, neboť není uvedeno ve výčtu ustanovení § 3 odst. 1 ZPS.

¹⁰⁸ Podrobněji v příslušné kapitole.

4. Srovnání smluv po dalších institutech

V této kapitole jsem se rozhodl srovnat předmětné smlouvy z pohledu právní úpravy provedené obchodním zákoníkem, kterou následně porovnám s úpravou v NOZ. Předmětem srovnání se tak stanou zejména právní instituty tvořící pravidelný obsah předmětných smluv a to především v nikoli platebním režimu.

4.1. Nakládání s účtem

Tato podkapitola pojednává o právním institutu nakládání s účtem u obou právních režimů smluv, neboť příslušná úprava v obchodním zákoníku není vyloučena.

Za nakládání s účtem je považováno především jednání majitele účtu, na základě kterého dochází k uzavření či změně smluv a rovněž též k jejich zrušení. Rozumějí se jím tedy právní úkony majitele účtu, které se týkají účtu samotného.

"Uzavřít nebo změnit smlouvu o běžném účtu anebo ukončit vztah založený smlouvou o běžném účtu je oprávněn jen majitel účtu."¹⁰⁹

Majitelem účtu je osoba, pro kterou byl účet zřízen. Může se jednat o osobu fyzickou i právnickou. Obě musí jednat osobně¹¹⁰, což znamená, že fyzická osoba jedná sama za sebe, popřípadě za ní jedná její zákonný zástupce a právnická osoba jedná prostřednictvím svého statutárního orgánu.

Pokud má účet více než jednoho majitele, je tedy zřízen společně pro více majitelů, hovoříme o spolumajitelích účtu. Každý spolumajitel má postavení majitele účtu s tím omezením, že nakládat s účtem mohou pouze společně. Rovněž mohou uzavřít dohodu ve smlouvě o běžném účtu, že s účtem nakládá jeden z nich.¹¹¹ Vzhledem k tomu, že příslušná úprava je dispozitivní, lze sjednat např. i dohodu, že s účtem nakládají společně dva z pěti spolumajitelů apod. tedy, že s účtem mohou nakládat jen někteří ze spolumajitelů.

"Jiná osoba než majitel účtu může nakládat s účtem jen na základě zvláštní plné moci udělené majitelem účtu, na níž je jeho podpis úředně ověřen. Úřední ověření podpisu se nevyžaduje, je-li plná moc udělena před bankou."¹¹²

¹⁰⁹ Ustanovení § 709 odst. 3 věta první obchodního zákoníku. Ustanovení je kogentní.

¹¹⁰ Příslušným jednáním projevuje svou vlastní vůli.

¹¹¹ Ustanovení § 709 odst. 4 věta první a druhá obchodního zákoníku.

¹¹² Ustanovení § 709 odst. 3 věta druhá a třetí obchodního zákoníku. Ustanovení je kogentní.

Jinou osobou, která je oprávněna k nakládání s účtem, musí být zmocněnec majitele účtu, který zmocnění uděluje. Zmocněnec bude jednat za majitele účtu (zmocnitele) jeho jménem a to na základě udělené zvláštní plné moci. Nepostačí tak obecná plná moc a navíc je nutné formulovat plnou moc takovým způsobem, aby z ní bylo možno dovodit nakládání s konkrétním účtem majitele.¹¹³

V případě, že zde existuje požadavek na společné nakládání s účtem jeho spolumajiteli, musí být i plná moc k nakládání s účtem udělena společně všemi k tomu oprávněnými majiteli.

Zmocněná osoba k nakládání s účtem musí jednat osobně, nemůže se tak nechat zastoupit další osobou, neboť úprava v ustanovení § 709 odst. 3 obchodního zákoníku je kogentní, tedy jasně vymezující všechny zákonné možnosti¹¹⁴. Ze zmocnění vznikají práva a povinnosti přímo majiteli účtu.¹¹⁵

Zvláštní plná moc musí být udělena písemně, pro což svědčí zejména požadavek podpisu pod plnou mocí, který musí být navíc úředně ověřen, pokud tedy není podepsáno přímo před bankou.

Úprava smlouvy o vkladovém účtu neobsahuje výslovné ustanovení regulující nakládání s účtem, a proto bude nutné použít, na základě ustanovení § 719b obchodního zákoníku, přiměřeně úpravy smlouvy o běžném účtu. Požadavky obou úprav pak budou ve výsledku shodné.

4.1.1 Nová právní úprava

Nová právní úprava se z hlediska tohoto institutu vyjadřuje pouze ke spolumajitelství účtu, tedy k situaci, kdy je účet zřízen pro více osob. Stanoví, že každá taková osoba má postavení majitele, což zároveň omezuje požadavkem na jejich společné nakládání s účtem¹¹⁶.

Není tedy přímo upraven samotný pojem nakládání s účtem, způsob případného zastoupení nebo možnost nakládat s účtem vlastněným spolumajiteli jinak než společně.

¹¹³ PLÍVA, S. Smlouva o běžném účtu. *Právo a podnikání*. 2004, č. 7-8, s. 32-38. ISSN 1211-1120. S. 34.

¹¹⁴ Speciální úprava vůči ustanovení § 24 věty první za středníkem OBC.

¹¹⁵ Ustanovení § 32 odst. 2 věty první OBC.

¹¹⁶ Ustanovení § 2663 věta první NOZ.

Vyvratitelnou domněnkou jsou upraveny podíly spolumajitelů na peněžních prostředcích na účtu. Stanoví se, že podíly spolumajitelů jsou stejné, pokud nebude prokázán opak, což je obdobné jako dosavadní pojetí.

4.2 Nakládání s peněžními prostředky na účtu

Úprava nakládání s peněžními prostředky, uvedená v této podkapitole, se nevztahuje na předmětné platební smlouvy, neboť příslušná úprava v obchodním zákoníku se podle vylučovacích ustanovení nepoužije.

Právní úprava odlišuje od nakládání se samotnou smlouvou o běžném účtu nakládání s peněžními prostředky na účtu. Banka je v případě smlouvy o běžném účtu povinna z peněžních prostředků na účtu uskutečnit výplaty a platby určeným osobám a to podle příkazu osob, které jsou oprávněny s peněžními prostředky na účtu nakládat¹¹⁷.

Oprávnění nakládat s peněžními prostředky na účtu se tak realizuje prostřednictvím bankovních příkazů, popř. jejich předávání bance k výplatám a platbám z účtu.¹¹⁸

*"S peněžními prostředky na účtu jsou oprávněny nakládat jen osoby uvedené v podpisových vzorech předaných majitelem účtu bance, jiné osoby pouze za podmínek stanovených ve smlouvě o běžném účtu. Podpisové vzory musí mít náležitosti plné moci"*¹¹⁹

Podmínkou pro nakládání s peněžními prostředky na účtu tedy je, být osobou, která je k tomu oprávněna na základě bance předaného podpisového vzoru. Týká se to i samotného majitele účtu, který by bez dalšího rovněž nemohl nakládat s peněžními prostředky na účtu. Lze usoudit, že podpisové vzory a smlouva o běžném účtu jsou tak dva samostatné instituty.

Podpisové vzory předává bance majitel účtu, který není povinen o nich s bankou jinak jednat, což znamená, že s nimi může volně nakládat např. dodatečně zrušit nebo přidat jiný aniž k tomu potřebuje souhlas banky.

Důležitou podmínkou platnosti podpisových vzorů je nutnost splňovat náležitosti plné moci. Při udělení plné moci je nezbytné určit rozsah zmocněn

¹¹⁷ Ustanovení § 710 odst. 1 obchodního zákoníku.

¹¹⁸ PLÍVA, S. Smlouva o běžném účtu. *Právo a podnikání*. 2004, č. 7-8, s. 32-38. ISSN 1211-1120. S. 35.

¹¹⁹ Ustanovení § 710 odst. 2 věta první a druhá obchodního zákoníku. Ustanovení je kogentní.

oprávnění¹²⁰, což značí, že v podpisovém vzoru by mělo být stanoveno v jakém rozsahu je oprávněné osobě umožněno nakládat s peněžními prostředky na účtu.

Kromě varianty spočívající v nakládání s peněžními prostředky na účtu prostřednictvím podpisových vzorů, je rovněž upravena možnost, aby smlouva o běžném účtu obsahovala výslovné ujednání, které disponování s peněžními prostředky na účtu upraví. Nejedná se o podpisové vzory, ale o zvláštní smluvní ustanovení, které určuje oprávněné osoby a způsob nakládání s peněžními prostředky na účtu¹²¹.

Osobami, které nemají právo k nakládání s peněžními prostředky na účtu, jsou i manžel či manželka¹²² majitele účtu, a to i v případě, že by po potenciálním vyplacení peněžní prostředků z účtu tyto spadaly do rámce společného jmění manželů. Takový manžel či manželka, kterému by se bez oprávnění podařilo vybrat nebo převést peníze z účtu, jehož majitelem je druhý manžel, se tím bezdůvodně obohatí na úkor banky¹²³.

V případě, že majitel nepředá bance žádné relevantní podpisové vzory a smlouva o běžném účtu o nakládání s peněžními prostředky nic nestanoví, nemůže nikdo s peněžními prostředky na účtu disponovat a to ani samotný majitel účtu.

Jiná situace by mohla nastat, pokud by smlouva o běžném účtu upravovala možnost nakládání s peněžními prostředky na účtu elektronickým platebním prostředkem, popř. telefonickým či internetovým bankovníctvím.

Uvedený způsob nakládání s peněžními prostředky na účtu¹²⁴ musí být vždy vymezen ve smlouvě o běžném účtu a to z důvodu kogentnosti úpravy v ustanovení § 710 odst. 2 obchodního zákoníku. Možnost disponovat s peněžními prostředky na účtu jinak než prostřednictvím podpisových vzorů, musí být vždy založena v konkrétní smlouvě o běžném účtu.

*"Banka je oprávněna nakládat s peněžními prostředky na účtu, stanoví-li tak zákon nebo smlouva o běžném účtu."*¹²⁵

¹²⁰ Ustanovení § 31 odst. 1 věty druhé OBC.

¹²¹ Tato možnost je upravena také v ustanovení § 709 odst. 2 písm. a) obchodního zákoníku.

¹²² Kterí nemají vyhotovený podpisový vzor a ani smlouva nestanoví nic o jejich možnosti nakládat s peněžními prostředky na účtu.

¹²³ Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 25. 5. 2008, sp. zn. 33 Odo 912/2006. In: ASPI [právní informační systém]. Wolters Kluwer ČR [cit. 1-9-2013].

¹²⁴ Prostřednictvím platebních karet, telefonického či internetového bankovníctví apod.

¹²⁵ Ustanovení § 710 odst. 2 věty 3 obchodního zákoníku. Ustanovení je kogentní.

Smlouva o běžném účtu musí stanovit jak, za jakých podmínek a v jakém rozsahu může banka nakládat s peněžními prostředky na účtu. Bez takového výslovného a určitého ujednání nemůže banka s peněžními prostředky nakládat, ledaže by oprávnění pro určitou dispozici stanovil přímo zákon.

Zatímco úprava nakládání s peněžními prostředky na běžném účtu je úpravou řešící především oprávnění k nakládání s peněžními prostředky, tak výslovná úprava smlouvy o vkladovém účtu se zabývá především obdobím, kdy je majitel účtu s peněžními prostředky oprávněn nakládat.

Oprávnění k nakládání s peněžními prostředky na vkladovém účtu je řešeno stejně jako v případě smlouvy o běžném účtu, a to na základě ustanovení § 719 obchodního zákoníku, stanovícího přiměřené použití úpravy smlouvy o běžném účtu¹²⁶.

Z hlediska účelu smlouvy o vkladovém účtu jsou významná ustanovení, která modifikují jistotu doby uložení peněžních prostředků na účtu. Smlouva o vkladovém účtu může totiž obsahovat ujednání, které majiteli účtu umožní nakládat s peněžními prostředky na účtu před koncem dohodnuté doby, ať určené určitou dobou nebo výpovědní lhůtou¹²⁷. Jejich případná existence v konkrétní smlouvě naznačuje odklon k platebnímu režimu smlouvy o vkladovém účtu.

Naopak lze ujednat, že majitel účtu není před stanovenou dobou oprávněn nakládat s peněžními prostředky na účtu¹²⁸, což výrazně posiluje hlavní účel této smlouvy, tedy využití těchto prostředků bankou a vylučuje případný platební režim takové smlouvy o vkladovém účtu.

4.2.1 Nová právní úprava

Nová právní úprava pracuje s pojmem nakládání s peněžními prostředky v duchu dosavadní úpravy smlouvy o běžném účtu, tedy vymezuje především způsoby oprávnění k nakládání s peněžními prostředky na účtu.

Na základě ustanovení § 2664 NOZ existuje nově přímé zákonné oprávnění majitele účtu k nakládání s peněžními prostředky. Ostatní osoby mohou nakládat

¹²⁶ Dále ustanovení § 716a písm. a) obchodního zákoníku.

¹²⁷ Ustanovení § 716a písm. d) obchodního zákoníku.

¹²⁸ Ustanovení § 717 odst. 2 obchodního zákoníku.

s peněžními prostředky na základě podmínek ujednaných ve smlouvě o účtu a navíc musí být k tomuto nakládání majitelem účtu zmocněny.

4.3. Úročení peněžních prostředků

Úprava úročení peněžních prostředků, uvedená v této podkapitole, se nevztahuje na předmětné platební smlouvy, neboť příslušná úprava v obchodním zákoníku se podle vylučovacích ustanovení nepoužije.

Úrokem se rozumí cena za poskytnutí peněžních prostředků. Banka je tak, bez dalšího, povinna platit majiteli účtu ze zůstatků peněžních prostředků na účtu úroky.

Pokud se jedná o smlouvy o běžném účtu, dá se toto pravidlo vyloučit ujednáním ve smlouvě. Ujednání musí výslovně stanovit, že úroky nebudou placeny, což připouští ustanovení § 709 odst. 2 písm. b) obchodního zákoníku. Pouhé vyloučení dispozitivních ustanovení vymezujících úrok a úrokovou sazbu by nestačilo, neboť by došlo k uplatnění kogentního ustanovení § 714 odst. 4 obchodního zákoníku, které stanoví, že:

"Nejsou-li výše úrokové sazby nebo způsob jejího stanovení sjednány ve smlouvě o běžném účtu, činí úroková sazba polovinu diskontní sazby stanovené Českou národní bankou ke dni, k němuž se úroky připisují k zůstatku peněžních prostředků na účtu."

Jinými slovy, pokud smlouva o běžném účtu o úrocích, o stanovení výše úrokové sazby, či o způsobu stanovení výše úrokové sazby mlčí, budou i přesto úroky hrazeny a to ve výši, která odpovídá výše uvedenému kogentnímu ustanovení.

Co se týče možnosti neplacení úroků, existuje kromě výslovného ujednání, že úroky nebudou placeny, ještě varianta dohodnout se na nulové úrokové sazbě, popř. na způsobu stanovení výše úrokové sazby, která bude ve výsledku nulová. Fakticky se tak dosáhne stavu, kdy se úrok platit rovněž nebude.

Pokud je, podle smlouvy o běžném účtu, úrok placen, stanoví se ve smlouvě buď určitá úroková sazba, kterou bude možné změnit jen následnou změnou smlouvy o běžném účtu, což je pro obě strany neprakticky nepružné, anebo se určí způsob stanovení výše úrokové sazby, což je zejména pro banku mnohem vhodnější, neboť to umožní v budoucnosti pružně reagovat na případně změněnou situaci např. na bankovním trhu, tedy za předpokladu vhodně zvolených kritérií vymezujících oprávnění ke změně.

Otázkou zůstává rozsah smluvní volnosti při určení způsobu stanovení úrokové sazby. Případná dohoda banky s majitelem účtu na určitých kritériích by mohla ve výsledku vést až k založení možnosti určovat výši konkrétních úrokových sazeb prakticky jednostranně.¹²⁹

Tomuto ovšem brání ustanovení 269 odst. 3 obchodního zákoníku, které při dohodě o dodatečném určení obsahu závazku¹³⁰ vylučuje možnost, aby závisela pouze na vůli jedné strany.

Z výše uvedeného vyplývá, že při použití možnosti určit dodatečně konkrétní výši úrokové sazby prostřednictvím určení způsobu stanovení úrokové sazby ve smlouvě o běžném účtu je nutné, aby takové určení nebylo zcela závislé na vůli jedné strany. Ve smlouvě musí být dohodnut určitý rámec, popř. podmínky, které možnost realizovat vůli jedné strany omezí ve prospěch strany druhé a to především navázáním určení, popř. změny konkrétní výše úrokových sazeb v daném okamžiku na objektivní kritéria, jako jsou referenční úrokové sazby ČNB apod., které jsou zároveň vhodným způsobem uveřejňovány.¹³¹

Pravidelným obsahem smlouvy o běžném účtu bude kromě stanovení výše nebo způsobu stanovení výše úrokové sazby, popř. ujednání o tom, že úroky nebudou placeny i smluvní ustanovení určující období splatnosti úroků.¹³²

Smluvní dohoda o období splatnosti úroků bude mít přednost před zákonnou úpravou, která stanoví, že úroky jsou splatné koncem každého kalendářního měsíce a banka je povinna je připsat k zůstatku peněžních prostředků na účtu nejpozději pátý pracovní den po jeho skončení.¹³³ Připsáním, se úroky stávají součástí peněžních prostředků na účtu a jsou tak v dalším příslušném časovém úseku rovněž úročeny.¹³⁴

Zákon stanoví úrokovou sazbu roční¹³⁵, od čehož se může majitel účtu a banka po vzájemné dohodě ve smlouvě o běžném účtu odchýlit.

¹²⁹ Zejména ze strany banky.

¹³⁰ Čímž je i dodatečné určení konkrétní výše úrokové sazby.

¹³¹ PLÍVA, S. Smlouva o běžném účtu. *Právo a podnikání*. 2004, č. 7-8, s. 32-38. ISSN 1211-1120. S. 37.

¹³² Ustanovení § 709 odst. 2 písm. b) obchodního zákoníku

¹³³ Ustanovení § 714 odst. 3 věty druhé obchodního zákoníku.

¹³⁴ S. PLÍVA in PLÍVA, S., ELEK, Š., LIŠKA et al. P. Bankovní obchody. Praha: ASPI, 2009. s. 54. ISBN 978-80-7357-433-8.

¹³⁵ Ustanovení § 714 odst. 3 věty první obchodního zákoníku.

Zákon také upravuje období, za které majiteli účtu úrok náleží. Vymezuje jej jako časový úsek ode dne, kdy byly peněžní prostředky na účet připsány anebo měly být podle zákona včas připsány,¹³⁶ do dne, který předchází dni, k němuž byly peněžní prostředky z účtu odepsány popřípadě vyplaceny.¹³⁷ I zde je považovat za možné, aby majitel účtu a banka toto pravidlo dohodou vyloučili a nahradili jiným.

Pro úpravu smlouvy vkladového účtu je problematika úročení peněžních prostředků významnější, neboť úročení vložených peněžních prostředků na účtu je podstatnou a typickou náležitostí takové smlouvy.

Na rozdíl od běžného účtu si majitel vkladového účtu a banka nemohou ujednat, že úroky nebudou placeny, neboť by tak narušili samotnou podstatu smlouvy o vkladovém účtu, která spočívá mimo jiné v uhrazení ceny, za poskytnutí peněžních prostředků majitelem účtu a jejich případné využití bankou, majiteli účtu¹³⁸. Tato cena je vyjádřena obvykle vyšší úrokovou sazbou.

Povinnost banky platit majiteli vkladového účtu obligatorní úrok dále vyplývá z kogentnosti ustanovení § 718 odst. 1 obchodního zákoníku, které stanoví povinnost platit dojednané úroky¹³⁹, a v případě absence takového ujednání, je banka povinna platit úrok ve výši odpovídající polovině lombardní sazby stanovené Českou národní bankou¹⁴⁰.

Období, za které úrok majiteli vkladového účtu náleží, je vymezeno shodně jako v případě běžného účtu. Ne vždy však musí vzniknout nárok na úrok za takové období, což upravuje ustanovení § 717 odst. 1 obchodního zákoníku, ze kterého vyplývá, že při nedodržení určité doby nebo výpovědní lhůty vkladu majitelem vkladového účtu, přičemž majitel nakládá s peněžními prostředky na účtu před takovou dobou, dojde k

¹³⁶ Odkazuje na ustanovení § 713 odst. 2 a 3 obchodního zákoníku.

¹³⁷ Ustanovení § 714 odst. 2 obchodního zákoníku. Pokud by došlo k předčasnému odepsání nebo vyplacení peněžních prostředků z účtu, měla by banka vyplatit popř. doplatit úroky až do dne, který předchází dni, ke kterému měly být peněžní prostředky z účtu podle příkazu odepsány nebo vyplaceny a to i když tuto povinnost obchodní zákoník výslovně nestanoví.

¹³⁸ Z toho samého důvodu nebude možné přímo sjednat nulovou úrokovou sazbu anebo způsob určení její výše, pokud by jeho výsledkem byla nulová sazba.

¹³⁹ Stejně jako u běžného účtu lze dojednat ve smlouvě konkrétní sazbu nebo způsob jejího určení.

¹⁴⁰ Diskontní sazba je v současnosti 0,05 % a lombardní sazba 0,25%. Zdroj: Česká národní banka [online]. [cit. 02-05-2014]. Dostupný z: <http://www.cnb.cz/cs/index.html>. Rozdíl ve výši obou těchto sazeb značí rozdílné úrokové sazby v rámci předmětných účtů, a tedy vyšší úrokovou sazbu v rámci vkladového účtu.

zániku nebo se alespoň smluvně sníží nárok na úrok z částky, kterou bylo takto disponováno.

Toto právní pravidlo posiluje jistotu doby uložení peněžních prostředků na vkladovém účtu hrozbou sankce a tím vyjadřuje nikoli platební povahu vkladového účtu. Nicméně je nutno dodat, že příslušné ustanovení lze smluvně vyloučit nebo se lze od něj smluvně odchýlit a tak případně dosáhnout, prostřednictvím nesankcionovaného nakládání s peněžními prostředky, i povahy vkladového a zároveň platebního účtu.

Splatnost úroků na vkladovém účtu je upravena tak, že tyto jsou zásadně splatné po uplynutí dohodnuté určité doby vkladu, pokud ta není delší než jeden rok anebo v případě vkladu na dobu neurčitou nejpozději koncem kalendářního roku. Na žádost majitele účtu je banka u vkladů delších jednoho roku povinna vyplatit úroky majiteli účtu po uplynutí každého kalendářního roku¹⁴¹. Pro připisování splatných úroků k zůstatku na účtu platí to, co bylo výše uvedeno u běžného účtu.

4.3.1 Nová právní úprava

Nová právní úprava se k problematice úroků vyjadřuje omezeně. Obecně stanoví¹⁴² pouze okamžik splatnosti úroků, který je, shodně s úpravou dosavadní smlouvy o běžném účtu, stanoven na konec kalendářního měsíce a časově určuje povinnost banky k připsání splatných úroků na účet majitele slovy: „*bez zbytečného odkladu*“, což je oproti dosavadní úpravě běžného účtu, jeho pěti pracovních dnů, odlišné.

Pro případ nikoli platebního účtu se stanoví rovněž období, za které jsou úroky placeny, tedy za předpokladu jejich ujednání. Úroky náleží majiteli účtu ode dne připsání peněžních prostředků do dne, který předchází dni jejich odepsání. Tato úprava je shodná s dosavadní úpravou obou předmětných smluv. Na druhé straně z ní plyne, že pro případ jiného než platebního účtu nemusí být úrok vůbec dojedнан, čímž se jeho povaha výrazněji odchyluje od dosavadní úpravy vkladového účtu.

¹⁴¹ Ustanovení § 718 odst. 2 a 3 obchodního zákoníku.

¹⁴² Ustanovení § 2667 NOZ.

4.4 Smrt majitele účtu a její následky

Tato podkapitola pojednává o právních následcích smrti majitele účtu u obou právních režimů smluv, neboť příslušná úprava v obchodním zákoníku není vyloučena.

Právní regulace smrti majitele účtu je ve výsledku u obou předmětných smluv totožná, i když její výslovné znění je řazeno pouze v ustanovení § 715a obchodního zákoníku, tedy v úpravě běžného účtu. Příčinou tohoto právního stavu je znění ustanovení § 719a obchodního zákoníku, které stanoví obdobné použití výše uvedeného ustanovení i pro rámec smlouvy o vkladovém účtu¹⁴³.

Smrt majitele účtu má relevantní právní následky, které zasahují do práv a povinností vyplývajících z předmětných smluv. V první řadě je třeba zkoumat vliv této právní události na další existenci samotných smluv. Zákon na to stanoví, že: *"Smrtí majitele účtu smlouva nezaniká"*.¹⁴⁴

Pokud smrtí majitele účtu předmětné smlouvy nezanikají, tak práva a povinnosti je tvořící, tedy závazky, přetrvávají i po smrti majitele účtu a banka je tak povinna se smlouvami řídit i poté.

Přetrvávání existence smluvního závazku po smrti jeho účastníka navíc vyplývá z ustanovení § 579 OBC, které mimo jiné stanoví, že práva a povinnosti dlužníků a věřitelů zanikají jen tehdy, pokud měla být povinnost provedena osobně dlužníkem nebo právo na plnění je spojeno jen s jeho osobou, tedy a contrario ve všech ostatních případech smluvní závazky trvají i nadále.

Po smrti majitele účtu, *"banka pokračuje v provádění platebních transakcí na základě příkazů, které jí dal majitel účtu a osoby jím zmocněné."*¹⁴⁵

Banka je tak povinna, i po smrti majitele účtu, přijímat na účet vklady a platby. Jiná situace nastává při provádění platebních transakcí z účtu, pokud se majitel účtu s bankou předem dohodnou, že k určitým platbám či výplatám z účtu nemá po smrti majitele dále docházet. Zákon to stanoví takto: *"Jestliže se banka hodnověrně dozví, že majitel účtu zemřel, zastaví následujícím dnem ty platební transakce z účtu, u kterých majitel účtu stanovil, že po jeho smrti v nich nemá banka dále pokračovat."*¹⁴⁶

¹⁴³ Tato úprava se rovněž plně použije v rámci předmětných platebních smluv.

¹⁴⁴ Ustanovení § 715a věty první obchodního zákoníku. Ustanovení je kogentní.

¹⁴⁵ Ustanovení § 715a odst. 1 věta druhé obchodního zákoníku. Ustanovení je kogentní.

¹⁴⁶ Ustanovení § 715a odst. 2 obchodního zákoníku. Ustanovení je kogentní.

Nezbytnou podmínkou pro uplatnění tohoto postupu ze strany banky je hodnověrná informace o smrti majitele účtu. Takovouto informaci může banka získat od soudu, obecního úřadu s matrikou, popř. z úmrtního listu.¹⁴⁷

Majitel účtu nemůže po své smrti nijak projevit svou vůli, zejména dát platební příkaz či jej odvolat. U osob, které majitel účtu zmocnil k předávání oprávněných platebních příkazů, je situace opačná, neboť tito zmocněnci mohou projevovat vůli i po smrti majitele účtu, a proto mohou dávat bance příkazy k výplatám a platbám z účtu i po smrti jeho majitele.

V jejich případě banka pokračuje v provádění platebních příkazů, pokud ovšem nevedou k majitelem předem zakázaným platebním transakcím. K podávání oprávněných platebních příkazů zmocněncem je třeba, aby mu majitel účtu udělil plnou moc k nakládání s peněžními prostředky na účtu. Plnou moc lze udělit pouze za života zmocnitele a jeho smrtí obvykle zanikne¹⁴⁸. Tato obecná zásada se ovšem u plné moci udělované k nakládání s peněžními prostředky na účtu neuplatní, neboť tady má přednost speciální pravidlo¹⁴⁹, které zní, že: *"Plná moc udělená majitelem účtu k nakládání s peněžními prostředky na účtu jeho smrtí nezaniká, pokud z jejího obsahu nevyplývá, že má trvat pouze za života majitele účtu."*¹⁵⁰

Po smrti majitele účtu se oba předmětné účty stávají, jako součást pozůstalosti, předmětem dědického řízení, přičemž do práv a povinností zemřelého majitele účtu vstupují jeho dědici děděním. Obvyklá cena takového majetku se shoduje s výší zůstatku peněžních prostředků na účtu v okamžiku smrti majitele účtu¹⁵¹.

V rámci dědického řízení může být ustanoven správce dědictví, který se až do jeho skončení dočasně dostává do postavení zemřelého majitele účtu¹⁵².

¹⁴⁷ S. PLÍVA in PLÍVA, S., ŠTENGLOVÁ, I., TOMSA, M. et al. Obchodní zákoník. Komentář. 13 vydání. Praha: C. H. Beck, 2010, s. 1321. ISBN 978-80-7400-354-7.

¹⁴⁸ Ustanovení § 33b odst. 2 občanského zákoníku.

¹⁴⁹ Ustanovení § 33b odst. 2 občanského zákoníku odkazuje na zvláštní zákon, kterým je i ustanovení 715a odst. 3 obchodního zákoníku. Ustanovení § 715a odst. 3 obchodního zákoníku by se uplatnilo i bez tohoto odkazu, neboť je k obecné úpravě v ustanovení § 33b odst. 2 občanského zákoníku speciální a tím obecnou úpravu pro předmětný právní vztah (zmocnění k nakládání s peněžními prostředky na účtu) ruší.

¹⁵⁰ Ustanovení § 715a odst. 3 obchodního zákoníku. Ustanovení je kogentní.

¹⁵¹ Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 18. 10. 2007, sp. zn. 21 Cdo 1219/2006. In: ASPI [právní informační systém]. Wolters Kluwer ČR [cit. 2-9-2013].

¹⁵² Ustanovení § 715a odst. 4 obchodního zákoníku. Ustanovení je kogentní

4.4.1 Nová právní úprava

Nová právní úprava se k problematice smrti majitele vyjadřuje pouze u zastavení platebních transakcí, o kterých se majitel účtu vyjádřil, že po jeho smrti v nich banka nemá pokračovat. Změny vyplývající z ustanovení § 2666 NOZ jsou terminologické. Sousedství „platební transakce z účtu“ je nahrazeno souslovím „výplaty hotovosti a převody peněžních prostředků z účtu“ a ze sousloví „hodnověrně doloženo“ je slovo hodnověrně vypuštěno.

4.5 Výpověď a zánik smluv

Úprava výpovědi smluv, uvedená v této podkapitole, se nevztahuje na předmětné platební smlouvy, neboť příslušná úprava v obchodním zákoníku se podle vylučovacích ustanovení nepoužije.

Smlouva o běžném účtu může být za určitých podmínek vypovězena a to jak ze strany banky tak i majitele účtu. Nutnou podmínkou je písemná forma výpovědi, od které se není možno odchýlit¹⁵³. Podle ustanovení § 715 odst. 1 a 2 obchodního zákoníku je stranám umožněno podat výpověď kdykoli, přičemž majitel účtu je oprávněn učinit tak i v případě, že smlouva o běžném účtu byla uzavřena na dobu určitou. Tyto ustanovení lze schůdně interpretovat způsobem, že majitel je oprávněn podat výpověď skutečně kdykoli, zatímco banka tak může učinit krom případu smlouvy o běžném účtu, která byla uzavřena na dobu určitou¹⁵⁴.

Právním následkem vypovězení smlouvy o běžném účtu je její zánik, či zánik z ní plynoucích závazků, který nastává okamžikem účinnosti výpovědi. Tento moment připadá na den doručení výpovědi bance¹⁵⁵ a u bankou podané výpovědi je spojen s uplynutím výpovědní lhůty, která počíná dnem doručení výpovědi majiteli účtu a končí posledním dnem kalendářního měsíce, který následuje po měsíci, ve kterém byla výpověď majiteli doručena¹⁵⁶.

¹⁵³ Ustanovení § 263 odst. 2 obchodního zákoníku stanoví, že strany se nemohou odchýlit od ustanovení, která předepisují písemnou formu právního úkonu.

¹⁵⁴ S. PLÍVA in PLÍVA, S., ŠTENGLLOVÁ, I., TOMSA, M. et al. Obchodní zákoník. Komentář. 13 vydání. Praha: C. H. Beck, 2010, s. 1319. ISBN 978-80-7400-354-7. Úprava je dispozitivní, což značí možnost se od tohoto pravidla ve smlouvě odchýlit a umožnit tak bance výpověď smlouvy o běžném účtu, která byla uzavřena na dobu určitou.

¹⁵⁵ Ustanovení § 715 odst. 1 věta druhá obchodního zákoníku.

¹⁵⁶ Ustanovení § 715 odst. 2 věta druhá obchodního zákoníku.

Pokud majitel účtu podstatným způsobem porušil povinnosti vyplývající ze smlouvy o běžném účtu¹⁵⁷, nastávají účinky výpovědi ze strany banky již okamžikem doručení výpovědi majiteli účtu¹⁵⁸. Podmínkou je, aby doručení výpovědi majiteli účtu proběhlo prostřednictvím doporučené zásilky na adresu stanovenou ve smlouvě o běžném účtu¹⁵⁹. Nebylo-li možné zásilku fakticky doručit a to buď proto, že ji adresát odmítl převzít anebo nebylo doručení jinak možné, nastávají účinky doručení ke dni, kdy držitel poštovní licence vrátil výpověď bance¹⁶⁰.

Okamžik účinnosti platné výpovědi a z toho vyplývající zánik smlouvy o běžném účtu je významný pro práva a povinnosti banky. Ta již dále nemůže přijímat na účet vklady a platby a provádět z něj výplaty a platby, neboť již neexistuje právní titul a z něj plynoucí závazek a možnost pro takovouto činnost. Na druhé straně je banka, třeba i v této době, povinna provést a dokončit veškeré transakce, které měly být provedeny ještě před zánikem smlouvy o běžném účtu.

Úprava smlouvy o vkladovém účtu neobsahuje výslovné ustanovení vztahující se k výpovědi smlouvy¹⁶¹ a proto se na základě ustanovení § 719b obchodního zákoníku uplatní přiměřeně výše uvedené.

Určitou odlišnost, od úpravy výpovědi běžného účtu, představuje ovšem situace, kdy smlouva obsahuje ujednání stanovící, že majitel účtu není oprávněn nakládat s peněžními prostředky na účtu před dobou stanovenou ve smlouvě. Podle mého názoru pak není majitel účtu takto ujednanou smlouvu před dojednanou dobou vypovědět¹⁶², neboť by tím byla porušen základní účel takové smlouvy spočívající v jistotě doby uložení peněžních prostředků na účtu.

¹⁵⁷ Výraz podstatné porušení povinností ze smlouvy lze podřadit pod ustanovení 345 odst. 2 obchodního zákoníku, které definuje podstatné porušení smlouvy a rozumí jím takové porušení smlouvy, kdy si je porušující strana v době uzavření smlouvy vědoma či se může rozumně předpokládat, vzhledem k účelu smlouvy, který vyplývá z jejího obsahu nebo okolností, za kterých byla uzavřena, že druhá strana nebude mít zájem na plnění povinností.

¹⁵⁸ Ustanovení § 715 odst. 3 věta první obchodního zákoníku.

¹⁵⁹ Ustanovení § 715 odst. 3 věta druhá obchodního zákoníku.

¹⁶⁰ Ustanovení § 715 odst. 3 věta třetí obchodního zákoníku. Takové doručení je právní fikcí, se kterou je spojen právní účinek výpovědi.

¹⁶¹ Ustanovení § 717 odst. 4 obchodního zákoníku sice používá sousloví „výpovědi části vkladu“, nicméně jím stanovené pravidlo má následky především v rámci institutu nakládání s peněžními prostředky na účtu, kdy s takto uvolněnými peněžními prostředky lze po uplynutí výpovědní doby nakládat bez sankcí.

¹⁶² Což se domnívá rovněž S. PLÍVA in PLÍVA, S. Smlouva o vkladovém účtu. *Právo a podnikání*. 2005, č. 2, s. 2-6. ISSN 1211-1120. S. 6.

Kromě zákonem upravené možnosti výpovědi vede k zániku obou předmětných smluv především dohoda účastníků smlouvy o konci smluvního závazku nebo uplynutí času u smluv ujednaných na dobu určitou¹⁶³.

4.5.1 Nová právní úprava

Nová právní úprava řeší výpověď smlouvy o účtu jen v rámci úpravy jiného než platebního účtu, čímž reflektuje dosavadní stav, kdy platební režim je upraven v rámci smlouvy o platebních službách.

Z ustanovení § 2674 a §2675 NOZ se dá dovodit, že majitel účtu smí vypovědět smlouvu na dobu určitou, zatímco banka takové oprávnění nemá, neboť ji zákon na rozdíl od majitele účtu takové oprávnění nepřiznává.

Majitel účtu smí vypovědět smlouvu bez výpovědní doby, ale jen tehdy, pokud není dojednán opak, což plyne ze slovního spojení „*i bez výpovědní doby*“¹⁶⁴.

Co se týče možnosti vypovědět smlouvu ze strany banky je stanovena výpovědní doba totožná s dosavadní, kterou však banka nemusí dodržet, pokud majitel účtu podstatným způsobem porušil povinnost ze smlouvy¹⁶⁵.

4.6 Vypořádání a zrušení účtu

Tato podkapitola pojednává o vypořádání pohledávek a závazků a následném zrušení účtu u obou právních režimů smluv, neboť příslušná úprava v obchodním zákoníku není vyloučena.

Po dokončení aktuálních transakcí, by banka měla provést i vypořádání všech ostatních pohledávek a závazků, které jsou mezi bankou a majitelem účtu, pokud se týkají zanikající smlouvy¹⁶⁶. Banka tedy dokončí především transakce provedené prostřednictvím platebních karet a šeků, pokud jich bylo použito do dne zániku smlouvy

¹⁶³ Ustanovení § 717 odst. 3 obchodního zákoníku umožňuje dojednat opakované prodlužování určených dob ve smlouvě, tedy především určité doby vkladu a tím i prodlužovat existenci smlouvy. Dalšími způsoby ukončení smluv je odstoupení od smlouvy nebo splnutí vzájemných závazků.

¹⁶⁴ Ustanovení § 2674 NOZ.

¹⁶⁵ Podstatné porušení by mělo být vymezeno především ve smlouvě. Subsidiárně lze využít ustanovení § 2002 odst. 1 NOZ řešící odstoupení od smlouvy.

¹⁶⁶ Ustanovení § 715 odst. 4 věta první obchodního zákoníku. Banka tak učiní v souladu se zákonem o platebním styku.

a rovněž je oprávněna si započítat vůči majiteli účtu své pohledávky vyplývající ze smlouvy o běžném účtu¹⁶⁷. Banka by měla vypořádat své pohledávky i v případě, že na účtu není dostatečný zůstatek pro případné započtení a to především proto, aby jej mohla následně uplatnit.

Majitel účtu je dále povinen předat bance poskytnuté platební prostředky, tedy vydané platební karty a tiskopisy šeků. Tato povinnost je součástí vzájemného vypořádání pohledávek a závazků týkajících se účtu a předchází okamžiku, kdy banka účet zruší.

Po vypořádání závazků týkajících se účtu banka účet zruší a následně tuto skutečnost písemně oznámí již bývalému majiteli účtu. V této chvíli již neexistuje smlouva ani účet, existuje jen zákonný požadavek k naložení s peněžním zůstatkem na účtu. Majitel účtu má právo, aby s ním banka naložila především dle jeho vůle a to tak, že je převede na podle jeho příkazu na jiný účet nebo jej vyplatí jím určeným osobám. V případě, kdy není vůle majitele účtu takto projevena, je subsidiárně upraveno, že jej musí vyplatit majiteli účtu, tedy převést do jeho dispozice.¹⁶⁸

Za situace, kdy vyplacení majiteli nebo převedení zůstatku na jiný účet není možné¹⁶⁹, musí jej banka pro majitele účtu uschovat. Tento postup vyplývá především z ustanovení, která řeší úhradu úplaty za provedení této operace, kdy si banka může, kromě započítání pohledávky za převedení zůstatku na jiný účet, započítat i pohledávku na úhradu nákladů vzniklých úschovou takových to peněžních prostředků za předpokladu, že nemohly převedeny na jiný účet či vyplaceny majiteli účtu¹⁷⁰.

Úprava smlouvy o vkladovém účtu neobsahuje výslovnou regulaci vypořádání závazků a zrušení účtu a proto se uplatní ustanovení § 719b obchodního zákoníku stanovící přiměřené použití úpravy smlouvy o běžném účtu¹⁷¹. Lze dovodit, že výsledná právní regulace obou předmětných smluv je totožná.

¹⁶⁷ Jedná se příkladný výčet uvedený v ustanovení § 715 odst. 4 obchodního zákoníku.

¹⁶⁸ Ustanovení § 715 odst. 5 věta druhá obchodního zákoníku.

¹⁶⁹ Majitel nevyužije možnosti určit, jak má banka se zůstatkem na účtu naložit a zároveň neposkytne součinnost potřebnou k vyplacení zůstatku do jeho rukou.

¹⁷⁰ Ustanovení § 715 odst. 5 věta třetí obchodního zákoníku.

¹⁷¹ Ustanovení § 719 obchodního zákoníku sice stanoví, že banka převede nebo vyplatí peněžní prostředky dle příkazu majitele účtu jemu nebo jím určeným osobám. Tento postup se ovšem může uplatnit jen v době existence smlouvy potažmo smluvního závazku, což ovšem není případ tohoto institutu.

4.6.1 Nová právní úprava

Ustanovení § 2668 NOZ vymezuje problematiku vypořádání a zrušení účtu podobně jako úprava dosavadní. Celý proces je rozfázován do tří fází, kdy první fází je vzájemné započtení a vyčíslení vzájemných pohledávek a dluhů, druhou fází je zrušení účtu a třetí fází vyplacení zůstatku peněžních prostředků ze zrušeného účtu.

V první fázi se bez zbytečného odkladu „doprovodou“¹⁷² všechny převody peněžních prostředků, zejména iniciované prostřednictvím platebních karet. Druhou a třetí fází zákon dále nerozebírá, což je oproti dosavadní úpravě stručnější.

¹⁷² Byly inicializovány do dne zániku smlouvy.

5. Vybrané instituty smlouvy o platebních službách

Základním předpokladem pro sepsání této kapitoly je samotná regulace smlouvy o platebních službách v ZPS a také existence základních ustanovení §708 odst. 3 a §716 odst. 3 obchodního zákoníku, které vylučují z použití některé části úpravy smluv o běžném a vkladovém účtu regulovaných obchodním zákoníkem.

Vyloučené části úpravy v obchodním zákoníku jsou nahrazeny úpravou smlouvy o platebních službách. Zejména se to týká povinností banky při vedení účtu, institutů nakládání s peněžními prostředky, úročení, výpovědi a změny smluv, které jsou nahrazeny instituty informačních povinností, provádění platebních transakcí, odlišného způsobu výpovědi a změny smluv.

Nová právní úprava odkazuje na smlouvu o platebních službách prostřednictvím úpravy platebního účtu. Na rozdíl od dosavadního pojetí nedochází k vylučování konkrétních ustanovení, nýbrž obecná část úpravy smlouvy o účtu je doplněna úpravou smlouvy o platebních službách¹⁷³.

Úprava smlouvy o platebních službách se uplatní i v rámci jiného než platebního účtu vymezeného NOZ, pokud na něm dojde k platební transakci v rámci platební služby. Regulace smlouvy o platebních službách se v tomto případě uplatní zejména v provedení takové platební transakce.

Předmětem této části práce není řešit případné rozpory právních režimů smluv, ale především popsat a částečně analyzovat důležité instituty smlouvy o běžném a vkladovém účtu, které jsou zároveň smlouvou o platebních službách.

Vzhledem k pojmosloví ZPS je, v rámci této kapitoly, pro označení banky a majitele účtu použito termínů poskytovatel a uživatel platební služby.

5.1 Informační povinnosti

S potenciální možností vzniku a existence smlouvy o platebních službách je spojeno poskytnutí nebo zpřístupnění určitých informací ze strany poskytovatele platebních služeb.

¹⁷³ Úprava jiného než platebního účtu, uvedená přímo v NOZ, vytváří druhý tzv. neplatební režim, který rovněž doplňuje obecnou část úpravy smlouvy o účtu v NOZ.

Rozdíl mezi poskytnutím nebo zpřístupněním konkrétní informace uživateli spočívá v tom, že při poskytnutí informace musí poskytovatel sdělit uživateli přímo požadovanou informaci, navíc na trvalém nosiči dat, zatímco při zpřístupnění informace se uživateli sdělí údaj, který mu umožní konečnou informaci vyhledat, jinými slovy se o vyhledávané informaci uživatel dozvídá nepřímo prostřednictvím informace jiné¹⁷⁴. Platí vyvratitelná domněnka, že pokud není prokázán opak, poskytovatel požadovanou informaci neposkytl ani nezpřístupnil¹⁷⁵.

Informační povinnosti se dělí podle dvou kritérií a to zda jsou podávány ke smlouvě o platebních službách určené k jednorázové platební transakci, či k jejímu rámcovému druhu a dále podle okamžiku nutnosti jejich podání, tedy jestli mají být dány potencionálnímu uživateli před vznikem smlouvy o platebních službách nebo až ve chvíli, kdy vztah ze smlouvy již vznikl a trvá.

5.1.1 Předmluvní informace

Před uzavřením smlouvy se potencionálnímu uživateli platebních služeb poskytují povinně pouze určité informace¹⁷⁶, které jej mají dostatečně seznámit s podmínkami a následky uzavření případné smlouvy. Po jejím uzavření k nim přistupují i povinnosti, které se týkají zejména řádného provádění platebních transakcí.

Předmluvní informace se uživateli oznamují, v případě rámcové smlouvy o platebních službách, jejich poskytnutím. Oznámení musí být uživateli skutečně určité a srozumitelné a také v úředním jazyce státu nabízené platební služby, popř. v jazyce, na kterém se uživatel a poskytovatel platební služby dohodnou¹⁷⁷.

Potenciálnímu uživateli musejí být řádně a s dostatečným předstihem před tím, než je smlouvou vázán poskytnuty informace o poskytovateli platebních služeb, poskytované platební službě, o způsobu komunikace mezi poskytovatelem a uživatelem platebních služeb, o rámcové smlouvě a o odpovědnostních vztazích mezi poskytovatelem a uživatelem platební služby po případném vzniku smlouvy¹⁷⁸.

¹⁷⁴ Ustanovení § 78 odst. 1 a 2 ZPS. Způsob vyhledání informace nesmí být pro uživatele nepřiměřeně zatěžující.

¹⁷⁵ Ustanovení § 78 odst. 3 ZPS.

¹⁷⁶ V dalším textu označeny za předmluvní informace.

¹⁷⁷ Ustanovení § 79 odst. 1 a § 80 odst. 1 ZPS.

¹⁷⁸ Tyto povinnosti jsou vyjádřeny v ustanoveních § 81 – 85 ZPS.

Pokud se uživatel s poskytovatelem dohodnou na znění smlouvy, která je tím uzavřena na návrh uživatele za pomoci prostředku komunikace na dálku, který neumožňuje poskytovateli splnit výše uvedené povinnosti, musí je poskytovatel splnit bezodkladně po jejím uzavření¹⁷⁹.

Zde tak nastává určité mezidobí, kdy nejsou splněny základní podmínky pro vznik smlouvy o platebních službách¹⁸⁰, jenž skončí až dodatečným splněním předsmuvních povinností, ale to až jako povinnosti jakoby smluvní. Je tedy na místě se ptát, jestli byla smlouva skutečně uzavřena či nebyla a případně v jakém okamžiku byla uzavřena.

Tuto skutečnost osvětluje zákonný text, který stanovuje nezávažnost návrhu uživatele na uzavření smlouvy o platebních službách, který jej učinil ještě před tím, než mu byly zákonem požadované informace řádně poskytnuty¹⁸¹.

Domnívám se, že k uzavření smlouvy o platebních službách dojde v tomto případě až řádným poskytnutím zákonem požadovaných informací poskytovatelem, neboť musí být naplněn požadavek určitosti a jasnosti smluvního obsahu, pokud ovšem na jejich základě potencionální uživatel svůj návrh bezodkladně neodvolá. Smlouva tedy vznikne v okamžiku, kdy poskytovatel poskytne uživateli zákonem požadované informace za předpokladu, že s nimi potencionální uživatel nevysloví nesouhlas.

Mezi základní zákonem požadované předsmuvní informace, které musí poskytovatel potencionálnímu uživateli poskytnout, patří v první řadě ty, které jej dostatečně identifikují. Mezi tyto údaje o poskytovateli náleží především obchodní firma, sídlo, adresa obchodního zástupce nebo pobočky poskytovatele v zahraničí, registrační číslo a název a sídlo orgánu dohledu nad činností poskytovatele v oblasti poskytování platebních služeb¹⁸².

Další důležitou předsmuvní povinností poskytovatele vůči uživateli, je poskytnutí informací o samotné platební službě. Platební službu je zejména nutno popsat, poskytnout údaj nebo jedinečný identifikátor, který je podmínkou řádného provedení platebního příkazu, informovat o formě a postupu předání souhlasu

¹⁷⁹ Ustanovení § 80 odst. 3 ZPS.

¹⁸⁰ Neboť nedošlo k řádnému splnění předsmuvních povinností.

¹⁸¹ Ustanovení § 80 odst. 2 ZPS

¹⁸² Ustanovení § 81 ZPS.

k provedení platební transakce, sdělit údaj o okamžiku přijetí platebního příkazu, o maximální lhůtě k provedení platební služby, o úplatě, kterou je uživatel povinen zaplatit a údaje o úrokových sazbách a směnných kurzech a jejich případných výpočtech či změnách¹⁸³.

Mezi další předsmuvní povinnosti patří poskytnutí informací o způsobu komunikace mezi uživatelem a poskytovatelem platební služby, mezi které náleží zejména údaje o technických prostředcích komunikace a s tím souvisejících technických požadavcích na uživatele, o lhůtách a způsobech poskytování či zpřístupňování informací, o jazyku uzavírané smlouvy a informace o povinnosti poskytovatele poskytnout uživateli na jeho žádost během trvání rámcové smlouvy informace o obsahu rámcové smlouvy a předsmuvních povinnostech¹⁸⁴.

Další oblastí nutně poskytovaných předsmuvních informací jsou údaje o případné rámcové smlouvě, zejména o jejím předpokládaném trvání, o možnostech změn rámcové smlouvy, o podmínkách a následcích její výpovědi a dále informace o rozhodném právním řádu, dohodnuté pravomoci a příslušnost soudů, mimosoudním řešení sporů a o možnosti uživatele podat stížnost orgánu dohledu¹⁸⁵.

Do posledního okruhu předsmuvních povinností patří poskytování informací o právech, povinnostech a odpovědnosti poskytovatele či uživatele platební služby, která vyplývá z vydání a zacházení s platebním prostředkem nebo z vadného provádění platebních transakcí. Zde se řadí zejména informace o povinnosti uživatele chránit personalizované bezpečnostní prvky platebního prostředku, o způsobu oznámení ztráty, odcizení, zneužití nebo neautorizovaného použití platebního prostředku a o podmínkách jeho případného zablokování¹⁸⁶ a dále informace o právech, povinnostech, odpovědnosti a lhůtách souvisejících s neautorizovanou nebo nesprávně provedenou platební transakcí, včetně podmínek provedení opravného zúčtování ze strany poskytovatele příjemce¹⁸⁷.

¹⁸³ Ustanovení § 82 ZPS.

¹⁸⁴ Ustanovení § 83 a 88 ZPS.

¹⁸⁵ Ustanovení § 84 ZPS.

¹⁸⁶ Což musí být předem dohodnuto.

¹⁸⁷ Ustanovení § 85 ZPS. Opravné zúčtování se provede podle zákona o bankách či ZSUD.

5.1.2 Smluvní informace

Poskytovatel platebních služeb je po vzniku právního vztahu založeného smlouvou o platebních službách i nadále povinen řádně poskytovat výše uvedené předmluvní informace¹⁸⁸, avšak tentokrát pouze na žádost uživatele¹⁸⁹.

Kromě těchto informací přibývají poskytovateli v době trvání vztahu ze smlouvy o platebních službách, další povinnosti týkající se provádění platebních transakcí.

Informace o platební transakci se poskytují plátcí a příjemci peněžních prostředků z platební transakce. Zatímco poskytovatel plátce informuje plátce před, v průběhu nebo po provedení platební transakce, poskytovatel příjemce tak činí vůči příjemci pouze po provedení platební transakce.

Před provedením platební transakce z podnětu plátce, poskytne poskytovatel plátce plátcí informace o

- 1, maximální lhůtě pro provedení platební transakce
- 2, o úplatě za její provedení¹⁹⁰

Poskytovatel plátce poskytne plátcí i další informace o platební transakci a to po odepsání částky platební transakce z platebního účtu plátce. Jedná se především o

- 1, údaj umožňující plátcí identifikaci platební transakce
a případně o údaje ztotožňující příjemce
- 2, výši částky platební transakce v měně, v níž byla odepsána
- 3, výši úplaty za provedení platební transakce
- 4, den valuty odepsané částky.¹⁹¹

Poskytovatel příjemce poskytne příjemci bezodkladně po provedení platební transakce především informace o

- 1, údajů umožňující příjemci identifikaci platební transakce
případně o plátcí a dalších předaných údajích
- 2, výši částky platební transakce v měně, v níž byla připsána
- 3, výši úplaty za provedení platební transakce
- 4, dni valuty připsané částky¹⁹².

¹⁸⁸ Mimo jiné vymezují obsah rámcové smlouvy o platebních službách.

¹⁸⁹ Ustanovení § 88 ZPS.

¹⁹⁰ Ustanovení § 89 ZPS. V případě úplaty, která je složena z více samostatných položek, poskytne i jejich rozpis.

¹⁹¹ Ustanovení § 90 odst. 1 ZPS. Pokud dochází ke směně měn, poskytne i informaci směnném kurzu.

Jak bylo uvedeno výše, poskytovatel plátce poskytne plátcí informace o platební transakci po odepsání částky z platebního účtu plátce a poskytovatel příjemce se tak zachová bezodkladně po provedení platební transakce. Oba poskytovatelé přitom musí splnit formální požadavek na poskytnutí těchto informací určitě, srozumitelně a v úředním jazyce nabízené platební služby¹⁹³. Poskytovatel a uživatel platebních služeb se však mohou od tohoto časování a formy poskytování informací o platebních transakcích dohodou odchýlit.

Mohou si sjednat poskytování informací v pravidelných intervalech, jejichž délka nesmí přesáhnout 1 měsíc nebo dojednat změnu formy z poskytování informací na jejich zpřístupňování rovněž ve výše uvedených intervalech. Podmínkou je, aby je plátce či příjemce mohl tyto informace ukládat a kopírovat v nezměněném stavu.¹⁹⁴

Kromě těchto povinností souvisejících s platebními transakcemi existují ještě tzv. další informační povinnosti¹⁹⁵. Jedná se o povinnost informovat před zahájením platební transakce o

- 1, směnném kurzu při směně měn a odpovídající úplatě¹⁹⁶
- 2, úplatě či slevě za použití platebního prostředku ze strany příjemce¹⁹⁷
- 3, úplatě či slevě za použití platebního prostředku ze strany poskytovatele¹⁹⁸

V těchto případech není zákonem vymezeno, jakou formou mají být informace podány, zdali mají být poskytnuty či pouze zpřístupněny. Jedná se po většinou o informace, které směřují k plátcí a to od příjemce či poskytovatele.

Podávání informací je modifikováno v případě použití platebních prostředků pro drobné platby¹⁹⁹. Dochází k vyloučení z použití zákonných ustanovení týkajících se

¹⁹² Ustanovení § 91 odst. 1 ZPS. Pokud dochází ke směně měn, poskytne i informaci směnném kurzu.

¹⁹³ Popřípadě v jazyce, na kterém se poskytovatel s uživatelem dohodnou.

¹⁹⁴ Ustanovení § 90 odst. 2 a § 91 odst. 2 ZPS.

¹⁹⁵ Ustanovení § 92 ZPS.

¹⁹⁶ Tuto informaci podává ten, kdo takovou službu před zahájením platební transakce plátcí nabízí.

¹⁹⁷ Zde podává informaci příjemce plátcí, neboť požadavek na úplatu či slevu vychází z vůle příjemce.

¹⁹⁸ Informaci podává poskytovatel i v tom případě, že slevu nebo úplatu požaduje jiná osoba než poskytovatel.

¹⁹⁹ Ustanovení § 76 odst. 4 ZPS vymezuje platební prostředek pro drobné platby mimo jiné jako platební prostředek, prostřednictvím kterého lze dát platební příkaz k platebním transakcím v částce odpovídající nejvýše 30 eurům, popř. 60 eurům při vnitrostátní platební transakci nebo který má výdajový limit či uchovává peněžní prostředky v částce odpovídající nejvýše 150 eurům, popř. 300 eurům u platebního prostředku výhradně určeného k dávání vnitrostátních platebních příkazů.

poskytování předsmulvních informací²⁰⁰, což je nahrazeno jejich zpřístupněním uživateli a poskytnutím údajů a informací o

- 1, platební službě,
- 2, způsobu použití platebního prostředku
- 3, odpovědnosti poskytovatele a uživatele
- 4, úplatě, kterou zaplatí uživatel poskytovateli

a vůbec poskytnutím dalších podstatných informací nutných pro rozhodnutí uživatele²⁰¹.

Poskytovatel plátce dále nemusí poskytnout plátcovi informace o platební transakci z jeho podnětu, které se jinak poskytují před provedením platební transakce na žádost plátce²⁰². Jedná se o informace oznamující maximální lhůtu pro provedení platební transakce a o povinné úplatě poskytovateli.

Dohodou poskytovatele a uživatele mohou být při použití platebních prostředků pro drobné platby vyloučeny informace plátcovi o platební transakci po odepsání její částky z platebního účtu plátce a informace příjemci o platební transakci bezodkladně po jejím provedení²⁰³.

Při využití této možnosti musí být tyto informační povinnosti poskytovatelem nahrazeny a to poskytnutím nebo zpřístupněním údajů o

- 1, identifikaci platební transakce
- 2, částce platební transakce
- 3, úplatě za provedení platební transakce.²⁰⁴

Tyto údaje není třeba uživateli sdělovat, pokud by to nebylo technicky možné nebo se jedná o platební prostředek pro drobné platby, který byl použit anonymně. Současně však musí poskytovatel umožnit uživateli ověřit celkovou výši peněžních prostředků, se kterou může uživatel nakládat prostřednictvím platebního prostředku²⁰⁵.

²⁰⁰ Jedná se o ustanovení § 80 až § 85 ZPS.

²⁰¹ Ustanovení § 93 odst. 1 ZPS.

²⁰² Což vyplývá z vyloučení z použití ustanovení § 89 ZPS podle ustanovení § 93 odst. 1 ZPS.

²⁰³ Dohodou lze tedy vyloučit ustanovení § 90 a § 91 ZPS.

²⁰⁴ Ustanovení § 93 odst. 2 věta druhá ZPS. Jak vyplývá z věty třetí téhož ustanovení, mohou být poskytnuty či zpřístupněny i pouze souhrnné údaje o částce a úplatě, pokud jsou jednotlivé platební transakce stejného druhu a směřují vůči stejnému příjemci.

²⁰⁵ Ustanovení § 93 odst. 3 ZPS.

5.2 Změny smlouvy o platebních službách

Úprava smlouvy o platebních službách přichází s novou koncepcí změn práv a povinností tvořící obsah smluv. Ustanovení § 94 ZPS upravuje možnost dohodnout nové či modifikované práva a povinnosti ve smlouvě bez výslovného souhlasu uživatele platebních služeb.

Takovouto změnu rámcové smlouvy může navrhnout pouze poskytovatel uživateli platebních služeb. Je povinen tak učinit na trvalém nosiči dat²⁰⁶, nejpozději 2 měsíce přede dnem účinnosti nově navrhovaného znění rámcové smlouvy a musí tak učinit určitě, srozumitelně a v úředním jazyce nabízené platební služby či jazyce jiném avšak dohodnutém²⁰⁷.

Stejným způsobem je nutno postupovat i v případě, pokud dochází ke změně v předmluvních informačních povinnostech, které zároveň netvoří obsah rámcové smlouvy²⁰⁸.

Právní konstrukce změny smlouvy je založena na předpokladu, že níže uvedený postup přijetí nového znění, byl mezi poskytovatelem a uživatelem předem dohodnut. Jedině tehdy se dá uplatnit nevyvratitelná domněnka o přijetí návrhu poskytovatele uživatelem.

K přijetí návrhu uživatelem musí poskytovatel učinit návrh na změnu nejpozději dva měsíce před její případnou účinností a dále v návrhu na změnu musí uživatel informovat o důsledku neodmítnutí návrhu²⁰⁹ a o možnosti vypovědět rámcovou smlouvu, pokud změnu odmítne.²¹⁰

Uživatel má právo návrh na změnu rámcové smlouvy odmítnout, což povede k nepřijetí navrhované změny. Dále bude zaležet na konkrétním postupu poskytovatele, zdali mu i poté bude postačovat staré znění rámcové smlouvy anebo se rozhodne pro její výpověď.

²⁰⁶ Podle ustanovení § 2 odst. 3 písm. i) ZPS se trvalým nosičem dat rozumí jakýkoli předmět umožňující uživateli uchování jemu osobně určených informací, tak aby mohly být využívány po dobu přiměřenou účelu těchto informací a zároveň umožňuje reprodukci informací v nezměněné podobě.

²⁰⁷ Ustanovení § 94 odst. 1 věty první ZPS.

²⁰⁸ Ustanovení § 94 odst. 2 věta první. Jedná se např. o změnu firmy poskytovatele apod. Věta druhá téhož ustanovení stanoví obdobné použití pro platební prostředky pro drobné platby.

²⁰⁹ Návrh tak bude dle nevyvratitelné domněnky přijat.

²¹⁰ Ustanovení § 94 odst. 3 písm. a), c), d, odst. 4 ZPS. Pokud uživatel změnu odmítne, má právo rámcovou smlouvu přede dnem účinnosti její navrhované změny bezúplatně a s okamžitou platností vypovědět.

Odlišné postavení v postupu, kterým dochází ke změnám vzájemných práv a povinností mají dohodnuté úrokové sazby a směnné kurzy. Poskytovatel může prosadit jejich jednostranné změny, pokud ty jsou založeny na změně referenčních úrokových sazeb nebo směnných kurzů a to za předpokladu, že byl tento postup předem v rámcové smlouvě dohodnut²¹¹.

V tomto případě nejsou změny úrokových sazeb a směnných kurzů oznamovány poskytovatelem předem, ale je zde povinnost poskytovatele oznámit je bez zbytečného odkladu²¹² po jejich uplatnění a to určitě, srozumitelně a v úředním jazyce nabízené platební služby či v jiném dohodnutém jazyce. To neplatí, pokud jsou změny úrokových sazeb či směnných kurzů ve prospěch uživatele²¹³.

5.3 Výpověď smlouvy

Rámcová smlouva o platebních službách může být při splnění následujících předpokladů vypovězena.

A. Možnosti výpovědi

Uživatel smí rámcovou smlouvu vypovědět, na rozdíl od poskytovatele, kdykoli a to i tehdy byla-li rámcová smlouva uzavřena na dobu určitou. Poskytovatel naopak nesmí vypovědět rámcovou smlouvu uzavřenou na určitou dobu a smlouvu na dobu neurčitou smí vypovědět jen, bylo-li to předem dohodnuto²¹⁴ a navíc při splnění formálních požadavků na určitost, srozumitelnost apod.²¹⁵.

B. Výpovědní doba

Odlišně jsou upraveny i výpovědní doby. Pro možnost podání výpovědi uživatelem, nemusí být výpovědní doba vůbec dojednána, avšak pokud dohodnuta je, nesmí být delší než 1 měsíc. Naopak u výpovědi ze strany poskytovatele musí být výpovědní doba dojednána vždy a navíc nesmí být kratší než dva měsíce. V případě

²¹¹ Ustanovení § 94 odst. 5 věta první ZPS. Podle věty druhé téhož ustanovení platí, že ke změnám úrokových sazeb a směnných kurzů musí docházet neutrálně.

²¹² To neplatí, pokud si strany dohodly jiný způsob oznamování či lhůty.

²¹³ Ustanovení § 94 odst. 5 ZPS.

²¹⁴ Ustanovení § 95 odst. 1 věty první a § 96 odst. 1 věty první ZPS.

²¹⁵ Ustanovení § 96 odst. 2 ZPS.

existence výpovědní doby zaniká rámcová smlouva a právní vztah z ní vzešlý jejím uplynutím²¹⁶.

C. Výpověď a úplata

Pro případ výpovědi rámcové smlouvy ze strany uživatele si může poskytovatel s uživatelem dojednat úplatu za takovéto ukončení smluvního vztahu, avšak pouze tehdy trval-li závazek ze smlouvy kratší dobu než jeden rok a navíc výše takové úplaty musí být přiměřená a musí být rovna skutečným nákladům poskytovatele²¹⁷.

Podání výpovědi může ovlivnit i výši úplaty za poskytování platebních služeb a to zejména v situaci, kdy je taková úplata sjednána jako pevná částka na určité období a podáním výpovědi a následným ukončením právního vztahu z rámcové smlouvy je toto období předčasně ukončeno, tedy není naplněno. Poskytovatel zde může požadovat pouze takovou úplatu, která odpovídá poměrně době skutečného trvání právního vztahu oproti délce předem dojednaného trvání vyplývajícího z rámcové smlouvy²¹⁸.

5.4 Provádění platebních transakcí - pojem

Samotnou podstatou a smyslem smlouvy o platebních službách je provádění platebních transakcí poskytovatelem takové platební služby. K provedení konkrétní platební transakce je nutné, aby byl poskytovateli doručen platební příkaz ze strany uživatele platebních služeb.

5.4.1 Platební příkaz

Platebním příkazem se rozumí pokyn poskytovateli, kterým uživatel žádá o provedení platební transakce²¹⁹. Za uživatele se považují plátce nebo příjemce peněžních prostředků z provedené konkrétní platební transakce.

Plátcem je tedy osoba, z jejíhož platebního účtu jsou nebo mají být peněžní prostředky odepsány, nebo která dává k dispozici peněžní prostředky k provedení platební transakce a příjemcem je naopak osoba, na jejíž platební účet jsou nebo mají

²¹⁶ Ustanovení § 95 odst. 1 věty druhé a třetí a § 96 odst. 1 věty druhé ZPS.

²¹⁷ Ustanovení § 95 odst. 2 ZPS.

²¹⁸ Ustanovení § 97 ZPS.

²¹⁹ Ustanovení § 2 odst. 3 písm. d) ZPS.

být peněžní prostředky připsány, nebo které se mají peněžní prostředky dostat do dispozice²²⁰.

A. Přijetí platebního příkazu

Důležitou skutečností pro provedení platební transakce je okamžik přijetí platebního příkazu, od kterého běží níže uvedené lhůty pro zahájení a dokončení platební transakce.

Rozumí se jím okamžik, kdy je poskytovateli plátce doručen platební příkaz přímo od plátce nebo z podnětu příjemce²²¹. Zásadně má být provádění platebního příkazu zahájeno bezprostředně po jeho přijetí, má tedy být ihned splatný.

Existují však i situace, kdy je platební příkaz doručen poskytovateli v reálném čase v jiný okamžik, než od kterého počínají lhůty k jeho provedení, popřípadě od kdy má být bezodkladně proveden.

Jedná se buď o odloženou splatnost platebního příkazu, nebo jeho doručení v čase blízkém ukončení provozní doby, tato možnost musí být mezi poskytovatelem a uživatelem předem dohodnuta a také o obdržení platebního příkazu po konci provozní doby poskytovatele plátce.

Při odložené splatnosti platebního příkazu se okamžik jeho přijetí a tedy i zahájení jeho provedení váže na splnění určité podmínky, na určitý okamžik nebo na konec určitého období, které jsou mezi uživatelem a poskytovatelem dohodnuty²²².

Pokud byl platební příkaz doručen poskytovateli po určitém okamžiku, od kterého je zbytek provozní doby považován za blízký jejímu konci²²³ a za předpokladu, že byl takový okamžik mezi uživatelem a poskytovatelem dohodnut, považuje se platební příkaz za přijatý až na začátku následující provozní doby poskytovatele²²⁴.

V případě, že poskytovatel plátce obdržel platební příkaz v reálném čase mimo svou provozní dobu, platí fikce o přijetí platebního příkazu na začátku následující provozní doby poskytovatele plátce²²⁵.

B. Odmítnutí platebního příkazu

²²⁰ Ustanovení § 2 odst. 3 písm. a), b) ZPS.

²²¹ Ustanovení § 104 odst. 1 ZPS.

²²² Ustanovení § 104 odst. 2 ZPS.

²²³ Denní uzávěrka pro přijímání platebních příkazů neboli tzv. "cut off time".

²²⁴ Ustanovení § 104 odst. 4 ZPS.

²²⁵ Ustanovení § 104 odst. 3 ZPS.

Platební příkaz může být poskytovatelem odmítnut, pokud nejsou splněny smluvní podmínky pro jeho provedení. Platební příkaz může být rovněž poskytovatelem odmítnut, stanoví-li tak zvláštní předpis a musí jím být odmítnut, stanoví-li toto zvláštní předpis za povinnost poskytovatele²²⁶.

S odmítnutím platebního příkazu jsou spjaty určité informační povinnosti poskytovatele. Odmítne-li poskytovatel platební příkaz provést, poskytne nebo zpřístupní uživateli informaci o této skutečnosti a zpravidla mu také sdělí důvody odmítnutí, popř. vysvětlí možnosti nápravy²²⁷.

Tento postup se neuplatní v případě, pokud je sdělení takových informací v rozporu s jiným právním předpisem nebo jde o zjevný důvod nepřijetí platebního příkazu při použití platebního prostředku pro drobné platby²²⁸.

Za výše uvedené sdělení informace o odmítnutí platebního příkazu uživateli, lze v rámcové smlouvě dojednat úplatu.²²⁹

C. Odvolání platebního příkazu

Platební příkaz může být uživatelem i odvolán a to zásadně do okamžiku jeho přijetí poskytovatelem plátce, pokud ZPS nestanoví od tohoto pravidla odchylku.²³⁰

Protože problematika odvolání platebního příkazu úzce souvisí s níže uvedenou problematikou odvolání souhlasu s provedením platební transakce, lépe řečeno rozhodný okamžik pro možnost odvolat platební příkaz je shodný s rozhodným okamžikem pro možnost odvolání souhlasu s provedením platební transakce, odkazují, co se tohoto týče níže na úsek týkající se odvolání souhlasu s platební transakcí.

Rozdíl mezi oběma druhy odvolání tkví v osobách, které jsou k odvolání oprávněny. Platební příkaz mohou odvolat plátce nebo příjemce tedy osoby, které jsou zdrojem jeho podání, zatímco souhlas s provedením platební transakce může odvolat pouze plátce, neboť jen on ztrácí provedením platební transakce právo k převedeným peněžním prostředkům.

²²⁶ Ustanovení § 105 odst. 1 ZPS.

²²⁷ Ustanovení § 105 odst. 2 věta první ZPS.

²²⁸ Ustanovení § 105 odst. 2 věta druhá ZPS. Na možnosti neinformování při zjevném důvodu nepřijetí platebního příkazu, prostřednictvím platebního prostředku pro drobné platby, se musí uživatel a poskytovatel předem dohodnout.

²²⁹ Ustanovení § 105 odst. 3 ZPS.

²³⁰ Ustanovení § 106 odst. 2 ZPS.

5.4.2 Autorizace platební transakce

Kromě doručení platebního příkazu poskytovateli, musí být pro provedení platební transakce splněna i podmínka její autorizace. Platební transakce se stane autorizovanou, pokud k ní dá souhlas plátce²³¹.

A. Udělení souhlasu

Plátce uděluje souhlas s provedením platební transakce svému poskytovateli, přičemž forma a postup jeho udělení musí být mezi poskytovatelem a plátcem ujednán²³². Autorizaci platební transakce lze provést, i udělením souhlasu prostřednictvím platebního prostředku²³³.

Platební transakce by měla být autorizována zásadně před jejím provedením, pokud si však plátce s poskytovatelem dojednají, že souhlas k jejímu provedení lze udělit i zpětně, je takový postup možný²³⁴.

Autorizace se může týkat jedné konkrétní platební transakce nebo může být souhlas plátcem udělen k provedení většího množství platebních transakcí²³⁵.

B. Odvolání souhlasu

Souhlas plátce k provedení platební transakce může být odvolán, avšak toto právo plátce je časově limitováno možností odvolání platebního příkazu. Plátce jej zásadně nesmí odvolat, došlo již k okamžiku přijetí platebního příkazu. V případě platební transakce z podnětu příjemce či jeho prostřednictvím nesmí být souhlas odvolán po okamžiku předání platebního příkazu či souhlasu s provedením platební transakce příjemci²³⁶.

Při odložené splatnosti platebního příkazu nesmí být souhlas plátce s provedením platební transakce odvolán po skončení pracovního dne, který předchází okamžiku přijetí platebního příkazu²³⁷.

²³¹ Ustanovení § 98 odst. 1 ZPS. Zvláštní předpis může stanovit jinak, např. §307 odst. 1 OSŘ, kdy jde o výkon rozhodnutí odepsáním vymáhané částky z účtu povinného.

²³² Ustanovení § 98 odst. 3 ZPS.

²³³ Ustanovení § 98 odst. 2 věta třetí ZPS.

²³⁴ Ustanovení § 98 odst. 2 věta první ZPS.

²³⁵ Ustanovení § 98 odst. 2 věta druhá ZPS.

²³⁶ Ustanovení § 106 odst. 2 a 3 ZPS. V případě inkasa plátce není možno souhlas odvolat po skončení pracovního dne, který přechází dohodnutému dni určeného k odepsání peněžních prostředků z platebního účtu plátce.

²³⁷ Ustanovení § 106 odst. 4 ZPS.

Poskytovatel se s plátcem a v případě platebních transakcí z podnětu či prostřednictvím příjemce i s příjemcem mohou dohodnout na pozdější možnosti odvolání platebního příkazu, což vede i k možnosti pozdějšího odvolání souhlasu s platební transakcí²³⁸.

V případě, že došlo k odvolání souhlasu s provedením většího množství platebních transakcí, přičemž souhlas lze podle výše uvedených podmínek účinně odvolat jen u některých z nich, nebude mít odvolání souhlasu vliv na ty jednotlivé platební transakce, které již podmínky pro odvolání souhlasu nesplňují.

C. Neautorizována platební transakce

Pokud je třeba k autorizaci platební transakce splnit výše uvedené podmínky, tak při jejich nesplnění lze označit platební transakci za neautorizovanou. Základním nedostatkem neautorizované platební transakce je absence souhlasu plátce k jejímu provedení.

Absence souhlasu může nastat tehdy, když k platební transakci nebyl souhlas udělen

- vůbec,
- plátcem nebo osobou oprávněnou jednat jménem nebo za plátce,
- platně, např. při nezpůsobilosti plátce, či nedodržení dohodnuté formy,

anebo byl sice udělen

- ale poté byl platně odvolán,
- pouze k jedné platební transakci, když k ní pak došlo opakovaně²³⁹.

5.4.3 Zákaz provádění srážek z částky platební transakce

Při provádění platebních transakcí zásadně platí, že musí být převedena její plná částka, jinými slovy nelze z částky platební transakce provést žádnou srážku. Tuto povinnost mají všichni, kteří se na převedení částky platební transakce podílejí, tedy poskytovatel plátce, poskytovatel příjemce a případně i zprostředkující poskytovatelé²⁴⁰.

Z tohoto pravidla existuje jedna zákonem upravená výjimka a to, že se příjemce

²³⁸ Ustanovení § 106 odst. 5 ZPS.

²³⁹ J. BERAN in BERAN, J., DOLEŽALOVÁ, D., STRNADEL, D. et al. Zákon o platebním styku. Komentář. 1. vydání. Praha: C. H. Beck, 2011, s. 548. ISBN 978-80-7400-369-1.

²⁴⁰ Ustanovení § 107 odst. 1 věta první ZPS. Zprostředkující poskytovatelé jsou osoby, prostřednictvím kterých poskytovatel plátce a poskytovatel příjemce plní své povinnosti při provedení platební transakce.

se svým poskytovatelem dohodne na odečtení úplaty poskytovatele z převáděné částky platební transakce ještě před jejím připsáním na platební účet příjemce či jejím vyplacením²⁴¹.

V situaci, kdyby došlo k porušení těchto povinností, musí poskytovatel plátce při platební transakci z podnětu plátce nebo poskytovatel příjemce při platebních transakcích z podnětu příjemce či jeho prostřednictvím zajistit, aby příjemce obdržel částku platební transakce v plné výši²⁴².

5.5 Provádění platebních transakcí – lhůty

Za účelem efektivního provádění platebních transakcí jsou stanoveny pevná časová rozpětí - lhůty, ve kterých jsou poskytovatelé nuceni realizovat jednotlivé části celistvého provedení platební transakce nebo předat platební příkaz.

Základní zásadou pro provádění platebních transakcí je zákonný požadavek, aby byly prováděny ve lhůtách dohodnutých s uživatelem, přičemž musí být dodrženy zákonné podmínky²⁴³.

Významnými kritérii, vztahujícími se k časovému určení lhůt k provedení platební transakce jsou²⁴⁴

1, územní oblast, ve které je platební transakce prováděna, dle čehož se dělí na platební transakce

- vnitrostátní (výlučně provedena na území ČR),
- přeshraniční (provedenou v rámci a mezi členskými státy),
- mimoevropskou (provedenou mezi nečlenským a členským státem)

2, měna, v níž je platební transakce prováděna, dle čehož se platební transakce dělí na

- denominovanou v české měně,
- denominovanou v EURO,

²⁴¹ Ustanovení § 107 odst. 1 věta druhá ZPS. Tato možnost se promítá i do povinnosti poskytovatele příjemce, poskytnout příjemci bez zbytečného odkladu po provedení platební transakce informaci o úplatě za její provedení a tu oddělit od částky platební transakce, dle ustanovení § 91 odst. 3 písm. c) ZPS.

²⁴² Ustanovení § 107 odst. 2 ZPS.

²⁴³ Ustanovení § 108 odst. 1 ZPS. Zákonné podmínky stanoveny ZPS ustanoveními § 108 až 123 ZPS, přičemž jiný právní předpis může lhůtu prodloužit.

²⁴⁴ D. STRNADEL in BERAN, J., DOLEŽALOVÁ, D., STRNADEL, D. et al. Zákon o platebním styku. Komentář. 1. vydání. Praha: C. H. Beck, 2011, s. 521 - 523. ISBN 978-80-7400-369-1.

- denominovanou v jiné měně členského státu (LIBRA)
- 3, případná směna měn, tedy směna mezi měnou, v níž je platební účet veden a v níž je platební transakce denominována,
- 4, množství poskytovatelů, kteří se na platební transakci účastní
- jeden poskytovatel
 - dva poskytovatelé
- 5, druh platební transakce
- vložení hotovosti na platební účet
 - výběr hotovosti z platebního účtu
 - převod peněžních prostředků
- 6, právní postavení uživatele
- spotřebitel
 - drobný podnikatel
 - jiný uživatel než dva výše uvedení.

Důležitou okolností je správné počítání běhu lhůt, které se řídí ustanovením § 122 OBC, ze kterého vyplývá, že lhůta určena ve dnech začíná běžet v den, který následuje po rozhodné události pro její počátek, přičemž za rozhodnou událost lze podle konkrétního druhu lhůty označit okamžik přijetí platebního příkazu nebo okamžik přijetí peněžních prostředků nebo okamžik připsání částky platební transakce.

Kromě správného určení jejího počátku je rovněž nezbytné znát určení délky lhůty, která je obvykle udávána ve dnech nebo je zkrácena na neprodlené provedení či provedení bez zbytečného odkladu.

S včasným provedením platební transakce, dodržením níže uvedených lhůt, souvisí i den valuty²⁴⁵ peněžních prostředků.

5.5.1 Lhůty bezhotovostních platebních transakcí

Základní okolností je určení, zdali k provedení platební transakce dochází pouze v rámci jednoho poskytovatele anebo poskytovatel plátce a příjemce jsou odlišné subjekty.

A, Lhůty bezhotovostních platebních transakcí mezi různými poskytovateli

²⁴⁵ Ustanovení § 2 odst. 3 písm. e) ZPS. Dnem valuty se rozumí okamžik, ke kterému je platební transakce evidována pro potřeby výpočtu úroku z peněžních prostředků na platebním účtu.

Celková doba na provedení platební transakce se zde rozpadá do dvou základních období a to na část, kdy musí dojít k připsání peněžních prostředků na účet poskytovatele příjemce a na část, kdy musí následně dojít k jejich připsání na platební účet příjemce.

Lhůty pro připsání peněžních prostředků na účet poskytovatele příjemce

Předně je stanovena povinnost poskytovateli plátce, provést svou část platební transakci tak, aby peněžní prostředky byly připsány na účet poskytovatele příjemce nejpozději do konce pracovního dne²⁴⁶ následujícího po dni přijetí platebního příkazu²⁴⁷.

V určitých případech se plátce a jeho poskytovatel mohou dohodnout na lhůtě delší než výše uvedené, buď o

1, jeden pracovní den,

a to v případě, že jedná o platební transakci v měně

- euro, na základě papírového platebního příkazu bez směny měn,
- euro, na základě papírového platebního příkazu, při které dochází ke směně mezi eurem a měnou členského státu, na jehož území se směna uskutečňuje,
- české, která se uskutečňuje výhradně na území ČR a při které dochází ke směně za jinou měnu členského státu vyjma eura,

a nebo

2, tři pracovní dny,

a to v případě, že se jedná o platební transakci v měně

- euro, která obsahuje směnu eura za měnu odlišnou od měny členského státu, na jehož území ke směně měn dochází,
- české, pokud není výlučně uskutečňována na území ČR,
- jiné, než české měně a eura, nicméně v měně členského státu²⁴⁸.

Lhůty pro připsání peněžních prostředků na platební účet příjemce

Po připsání peněžních prostředků na účet poskytovatele příjemce, přechází povinnost dokončit provedení platební transakce v určité lhůtě na poskytovatele

²⁴⁶ Ustanovení § 2 odst. 3 písm. j.) ZPS. Jedná se o den, kdy poskytovatel plátce nebo poskytovatel příjemce obvykle vykonává potřebné činnosti k provedení platební transakce.

²⁴⁷ Ustanovení § 109 odst. 1 ZPS.

²⁴⁸ Ustanovení § 109 odst. 2 a 3 ZPS.

příjemce, který musí připsat částku platební transakce na platební účet příjemce²⁴⁹ poté, co byla připsána na jeho účet a to

1, neprodleně nebo

2, nejpozději do konce následujícího pracovního dne, pokud se jedná o platební transakci v jiné měně než měně členského státu²⁵⁰.

Jedná se o právo příjemce vůči svému poskytovateli²⁵¹, které zanikne, pokud příjemce nebude informovat poskytovatele o porušení jeho odpovídající povinnosti bez zbytečného odkladu po jejím zjištění nebo nejpozději do 13 měsíců ode dne odepsání peněžních prostředků z platebního účtu plátce²⁵².

B, Lhůty platební transakce v rámci jednoho poskytovatele v české měně

V případě převodu peněžních prostředků v české měně a na českém území z účtu plátce na účet příjemce, které jsou oba vedeny totožným poskytovatelem, zásadně platí, že k připsání peněžních prostředků na platební účet příjemce²⁵³ musí dojít nejpozději ke konci pracovního dne, ve kterém došlo k okamžiku přijetí platebního příkazu.

Pokud při takové platební transakci dochází ke směně měn, je připuštěna dohoda mezi poskytovatelem a plátcem stanovící lhůtu o jeden pracovní den delší²⁵⁴.

Jedná se o právo uživatelů vůči poskytovateli, které zanikne, pokud příjemce nebo plátce nebudou informovat poskytovatele o porušení jeho odpovídající povinnosti bez zbytečného odkladu po jejím zjištění nebo nejpozději do 13 měsíců ode dne odepsání peněžních prostředků z platebního účtu plátce²⁵⁵.

5.5.2 Lhůty pro připsání vložených peněžních prostředků - hotovosti

Kromě lhůt bezhotovostních převodů peněžních prostředků jsou zvlášť stanoveny lhůty pro připsání vložené hotovosti na platební účet. Zásadními kritérii jsou

²⁴⁹ Není-li veden příjemci platební účet, dá se mu částka platební transakce k dispozici.

²⁵⁰ Ustanovení § 110 ZPS.

²⁵¹ Což vyplývá z ustanovení § 117 odst. 1 věta druhá ZPS, neboť peněžní prostředky jsou již na účtu poskytovatele příjemce, čímž poskytovatel plátce již splnil své povinnosti v rámci provedení platební transakce, a proto musí odpovídat poskytovatel příjemce příjemci.

²⁵² Ustanovení § 121 ZPS. Takto právo příjemce nezaniká, pokud jeho poskytovatel nesplnil informační povinnosti uvedené v § 91 ZPS.

²⁵³ Není-li veden příjemci platební účet, dají se mu peněžní prostředky k dispozici.

²⁵⁴ Ustanovení § 111 ZPS.

²⁵⁵ Ustanovení § 121 ZPS. Takto právo uživatele nezaniká, pokud jeho poskytovatel nesplnil informační povinnosti uvedené v ustanovení § 90 a § 91 ZPS.

právní postavení vkladatele, zdali se jedná o spotřebitele, drobného podnikatele, či o osobu od obou odlišnou a měna hotovosti či vedeného účtu.

Pokud spotřebitel či drobný podnikatel vloží na platební účet hotové peněžní prostředky v měně členského státu a zároveň v měně, ve které je účet veden, je poskytovatel povinen připsat odpovídající částku k zůstatku na účtu neprodleně poté a současně musí zajistit, aby peněžní prostředky byly od tohoto okamžiku uživateli k dispozici²⁵⁶.

Prodloužená lhůta je stanovena pro připsání peněžních prostředků na platební účet, které byly vloženy ve formě hotovosti v měně, ve které je platební účet veden a přitom se jedná o

- měnu jiného členského státu anebo
- uživatele, který není spotřebitelem ani drobným podnikatelem.

V tomto případě musí být odpovídající částka připsána k zůstatku na platebním účtu a peněžní prostředky musí být uživateli k dispozici nejpozději během pracovního dne, který následuje po dni přijetí peněžních prostředků od uživatele²⁵⁷.

5.5.3 Lhůty pro předání platebního příkazu

Některé platební transakce jsou prováděny z podnětu příjemce anebo plátce prostřednictvím příjemce, kdy platební příkaz k jejich provedení je dán příjemcem nebo sice plátcem, ale prostřednictvím příjemce.

Při takovém předávání platebních příkazů je nutné, kromě včasného zajištění samotného provedení platební transakce, stanovit i pevné časové rozmezí pro předcházející, k platební transakci vedoucí, včasné předání platebního příkazu mezi poskytovateli.

Lhůta zde není stanovena přímo zákonným ustanovením, ale její úprava je ponechána na dohodě mezi poskytovatelem a uživatelem nebo je založena tak, aby respektovala dojednání mezi uživateli navzájem.

Při předání platebního příkazu poskytovatelem příjemce poskytovateli plátce je poskytovatel příjemce vázán lhůtou dohodnutou mezi ním a příjemcem²⁵⁸.

²⁵⁶ Ustanovení § 112 odst. 1 ZPS.

²⁵⁷ Ustanovení § 112 odst. 2 a 3 ZPS.

²⁵⁸ Ustanovení § 113 odst. 1 ZPS.

Toto pravidlo se uplatní i v případě předání platebního příkazu k inkasu, kdy se navíc musí uplatnit i předpoklad, že takto stanovená lhůta musí být v souladu s ujednáním mezi plátcem a příjemcem, které určuje okamžik přijetí platebního příkazu²⁵⁹, což umožní včasné provedení platební transakce.

Jedná se o povinnosti poskytovatele příjemce, které zaniknou, pokud příjemce nebude informovat poskytovatele o porušení jeho práva bez zbytečného odkladu po zjištění této skutečnosti nebo nejpozději do 13 měsíců ode dne odepsání peněžních prostředků z platebního účtu plátce²⁶⁰.

5.6 Odpovědnost poskytovatele platebních služeb

Poskytovatel platebních služeb nese za své pochybení při poskytování platebních služeb obecnou odpovědnost²⁶¹, zejména ve formě odpovědnosti za škodu nebo bezdůvodné obohacení²⁶².

V ZPS je dále přímo upravena zvláštní odpovědnost poskytovatele za neautorizovanou platební transakci a odpovědnost za nesprávně provedenou platební transakci. V obou případech je stanoven jejich obsah a rozsah, který pak omezuje uplatnění obecné odpovědnosti, pokud z ní plynou totožné nároky.

Aby mohlo dojít k uplatnění zvláštní odpovědnosti poskytovatele, musí uživatel poskytovateli nejdříve oznámit, že platební transakci neautorizoval nebo byla nesprávně provedena. Takto se musí uživatel zachovat bez zbytečného odkladu poté, co se o této skutečnosti dozvěděl nebo nejpozději do 13 měsíců ode dne odepsání peněžních prostředků z platebního účtu, neboť v opačném případě jeho právo a povinnost poskytovatele sjednat postupem níže uvedeným nápravu zanikají²⁶³.

Pokud uživatel včasné oznámí poskytovateli výše uvedené skutečnosti, je poskytovatel povinen prokázat, že k nesprávné nebo neautorizované platební transakci

²⁵⁹ Ustanovení § 113 odst. 2 ZPS.

²⁶⁰ Ustanovení § 121 ZPS. Takto povinnost poskytovatele nezaniká, pokud nesplnil informační povinnosti uvedené v ustanovení § 91 ZPS.

²⁶¹ Jedná se o odpovědnost objektivní, tedy nezávislou na zavinění poskytovatele, což mimo jiné vyplývá z ustanovení § 123 ZPS, které stanoví, že poskytovatel není odpovědný, pokud nesplnění jeho povinnosti zabránila nepředvídatelná, neobvyklá okolnost, která byla nezávislá na jeho vůli a jejíž následky nemohl odvrátit.

²⁶² Ustanovení § 120 odst. 2 ZPS.

²⁶³ Ustanovení § 121 ZPS.

nedošlo a to tím způsobem, že doloží dodržení předepsaného postupu, který pak umožní ověřit zdali

- byl dán platební příkaz
- byla platební transakce správně zaznamenána
- byla platební transakce správně zaúčtována
- nebyla platební transakce ovlivněna technickou či jinou poruchou²⁶⁴.

5.6.1 Odpovědnost poskytovatele za neautorizovanou platební transakci

Po provedení neautorizované platební transakce a následném oznámení plátce této skutečnosti svému poskytovateli jedná poskytovatel plátce tak, že neprodleně poté uvede platební účet, ze kterého byla částka platební transakce odepsána do stavu, ve kterém by byl, kdyby k takovému pochybení nedošlo. Pokud tento postup není možný, vrátí poskytovatel plátce plátcovi částku platební transakce včetně zaplacené úplaty a ušlých úroků²⁶⁵.

Uvedením platebního účtu do původního stavu nebo vrácením částky platební transakce, zaplacené úplaty a ušlých úroků vzniká ztráta, kterou nese poskytovatel nebo plátce.

Poskytovatel nese ztrátu zcela, pokud plátce nejednal podvodně a

- ztráta z neautorizované platební transakce vznikla až po oznámení ztráty, odcizení či zneužití platebního prostředku nebo
- poskytovatel nezajistil uživateli vhodné prostředky k včasnému oznámení ztráty, odcizení, zneužití nebo neautorizovaného použití platebního prostředku²⁶⁶.

Plátce nese ztrátu zcela, tedy v plném rozsahu, pokud si ztrátu zapříčinil

- svým podvodným jednáním nebo
- jednáním úmyslným či z hrubé nedbalosti, kterým porušil základní povinnosti uživatele platebního prostředku²⁶⁷.

²⁶⁴ Ustanovení § 120 odst. 1 ZPS.

²⁶⁵ Ustanovení § 115 odst. 1 ZPS.

²⁶⁶ Ustanovení § 116 odst. 2 ZPS.

²⁶⁷ Ustanovení § 116 odst. 1 písm. b) ve spojení s ustanovením § 101 ZPS. Základní povinnosti uživatele platebního prostředku jsou užívat platební prostředek v souladu s rámcovou smlouvou, zejména přijmout

Kromě těchto dvou krajních forem nesení ztráty z neautorizované platební transakce je upraveno také omezené nesení ztráty plátcem, které je limitováno částkou 150 EURO. Jedná se o případy, kdy ke ztrátě došlo

- použitím ztraceného nebo odcizeného platebního prostředku nebo
- zneužitím platebního prostředku, v důsledku nedostatečného zabezpečení jeho personalizovaných bezpečnostních prvků plátcem²⁶⁸.

Nad tímto limitem nese případnou ztrátu z neautorizované platební transakce poskytovatel.

5.6.2 Odpovědnost poskytovatele za nesprávně provedenou platební transakci

K uplatnění této odpovědnosti je třeba, aby platební transakce nebyla poskytovatelem provedena v souladu s rámcovou smlouvou nebo zákonnými ustanoveními a přitom se nejednalo o neautorizovanou platební transakci. Taková platební transakce nebyla provedena řádně a včas, z čehož lze dovodit i její nesprávnost.

Za nesprávně provedenou platební transakci může odpovídat poskytovatel plátce nebo poskytovatel příjemce. Logickou povinností obou poskytovatelů je, že po nesprávném provedení platební transakce vyvinou veškeré možné úsilí, které lze po nich spravedlivě požadovat, aby platební transakci vyhledali a o výsledku informovali svého uživatele. Zákon tuto povinnost podmiňuje žádostí plátce vůči poskytovateli plátce nebo žádostí příjemce vůči poskytovateli příjemce²⁶⁹.

Pokud nedošlo k provedení platební transakce řádně a včas, napadá odpovědnost v první řadě na poskytovatele plátce, který odpovídá plátcí²⁷⁰. Ten se jí ovšem může zprostit, pokud doloží řádné a včasné připsání částky platební transakce na účet poskytovatele příjemce. Jestliže se tak stane, bude za nesprávné provedení platební transakce odpovídat poskytovatel příjemce příjemci²⁷¹.

A. Odpovědnost poskytovatele plátce

veškerá přiměřená opatření na ochranu jeho personalizovaných bezpečnostních prvků a bez zbytečného odkladu po zjištění oznámit poskytovateli nebo osobě jím určené ztrátu, odcizení, zneužití nebo neautorizované použití platebního prostředku.

²⁶⁸ Ustanovení § 116 odst. 1 písm. b) ZPS.

²⁶⁹ Ustanovení § 118 ZPS.

²⁷⁰ V některých případech může odpovídat i poskytovateli příjemce.

²⁷¹ Ustanovení § 117 odst. 1 ZPS.

V případě, že poskytovatel plátce odpovídá plátcí za nesprávně provedenou platební transakci, je důležitou okolností pro další postup poskytovatele plátce zjištění, zda plátce i nadále trvá na provedení platební transakce.

Pokud plátce oznámí svému poskytovateli, že na provedení nesprávné platební transakce již dále netrvá, reaguje poskytovatel plátce uvedením platebního účtu, z něhož byla částka platební transakce odepsána, do stavu, ve kterém by se nacházel, kdyby k odepsání částky vůbec nedošlo, anebo pokud je takový postup nemožný, vrátí plátcí částku platební transakce, zaplacenou úplatu a ušlé úroky²⁷².

Takto nelze postupovat, pokud již před oznámením plátce svému poskytovateli o netrvání na provedení platební transakce došlo k připsání částky platební transakce na účet poskytovatele příjemce. V případě, kdy na účet poskytovatele příjemce byla takto připsána jen část z celkové výše částky platební transakce, neuplatní se výše uvedený postup pouze u takto připsané části. Skutečnost o okamžiku připsání částky na účet poskytovatele příjemce musí být poskytovatelem plátce plátcí doložena²⁷³.

V situaci, kdy poskytovatel plátce odpovídá plátcí za nesprávně provedenou platební transakci a ten mu neoznámí, že dále trvá na provedení platební transakce, je povinností poskytovatele plátce neprodleně uskutečnit připsání částky platební transakce na účet poskytovatele příjemce a uvést platební účet plátce do stavu, který by odpovídal řádnému a včasnému provedení platební transakce anebo pokud není možná restituce stavu platebního účtu, vrátí plátcí nesprávně zaplacenou úplatu a ušlé úroky²⁷⁴.

B. Odpovědnost poskytovatele příjemce

Pokud za nesprávně provedení platební transakce neodpovídá poskytovatel plátce, dojde k napadnutí této odpovědnosti na poskytovatele příjemce, který v tom případě odpovídá příjemci.

Poskytovatel příjemce pak neprodleně uvede platební účet příjemce do stavu, který by odpovídal řádnému a včasnému provedení platební transakce anebo při nemožnosti tohoto řešení, dá částku nesprávně provedené platební transakce, zaplacenou úplatu a ušlé úroky příjemci k dispozici²⁷⁵.

²⁷² Ustanovení § 117 odst. 2 ZPS.

²⁷³ Ustanovení § 117 odst. 3 ZPS. Pokud to připadá do úvahy, musí být doloženo i poskytovateli příjemce.

²⁷⁴ Ustanovení § 117 odst. 4 ZPS.

²⁷⁵ Ustanovení § 117 odst. 5 ZPS.

Výše uvedené postupy a rozdělení odpovědnosti se nemohou vztahovat na jednotlivé poskytovatele, pokud k nesprávnému provedení platební transakce došlo v důsledku chybného předání platebního příkazu poskytovatelem příjemce poskytovateli plátce²⁷⁶, při platebních transakcích prováděných z podnětu příjemce nebo plátce prostřednictvím příjemce²⁷⁷, neboť odpovědnost byla v tomto případě jednoznačně založena nesprávným jednáním poskytovatele příjemce a to ještě před samotným provedením platební transakce.

C. Nesprávný jedinečný identifikátor

V praxi se mohou vyskytnout i případy, kdy dojde k omylu ve vůli uživatele nebo k rozporu mezi vůli uživatele a projevem jeho vůle, které pak založí faktickou nesprávnost platebního příkazu. Jde zejména o situace, kdy uživatel uvede chybný, popř. jiný neboli nesprávný jedinečný identifikátor²⁷⁸, než který označuje správného příjemce.

Protože provedení takovéto platební transakce se nezakládá porušením povinností poskytovatelů, nelze jim ani přičítat odpovědnost za takto fakticky nesprávně provedenou platební transakci a to ani tehdy, když uživatel identifikuje příjemce i jinými údaji, než které jsou smluvně upraveny. Zákon k tomu stanoví, že platební transakce je provedena správně co do osoby příjemce, pokud je její provedení v souladu s jeho jedinečným identifikátorem²⁷⁹.

I když toto pochybení nebylo založeno porušením povinností poskytovatele plátce, musí tento poskytovatel vyvinout veškeré možné úsilí, které po něm lze spravedlivě požadovat, aby došlo k navrácení peněžních prostředků plátcovi²⁸⁰. Za případné vrácení peněžních prostředků si může poskytovatel plátce s plátcem dojednat úplatu²⁸¹.

²⁷⁶ Poskytovatel příjemce nedoloží příjemci na jeho žádost splnění povinnosti řádně a včas předat platební příkaz poskytovateli plátce.

²⁷⁷ Ustanovení § 117 odst. 5 ZPS.

²⁷⁸ Ustanovení § 2 odst. 3 písm. h) ZPS stanoví, že jedinečným identifikátorem je kombinace písmen, číslic nebo symbolů, kterými se podle určení poskytovatele identifikuje uživatel nebo jeho účet při provádění platebních transakcí.

²⁷⁹ Ustanovení § 119 odst. 1 ZPS.

²⁸⁰ Ustanovení § 119 odst. 2 ZPS hovoří o nesprávně provedené platební transakci, což se mi nejeví být terminologicky správným, neboť nedošlo k porušení povinností poskytovatelem, ale pouze k chybnému jednání uživatele z čehož vyplývá, že se o nesprávně provedenou platební transakci de iure nejedná.

²⁸¹ Ustanovení § 119 odst. 2 věta druhá ZPS.

5.6.3 Následný postih

Došlo-li k naplnění pravidel formálního postupu, který má vést k nápravě neautorizované nebo nesprávně provedené platební transakce, nemuselo ani pak dojít k postižení skutečného viníka nedokonalé provedené platební transakce, na jehož účet by správně či spravedlivě mělo dojít ke zhojení všech účastníků.

Proto zákon upravuje následný postih poskytovatele nebo zprostředkujícího poskytovatele, který nedokonalost v provedení platební transakce způsobil. Oprávněným je zde poskytovatel, který splnil své povinnosti v rámci formálního napravení platební transakce a povinným ten poskytovatel nebo zprostředkující poskytovatel, který nedokonalost v provedení platební transakce skutečně způsobil²⁸².

Pokud došlo k uplatnění postihu, mohou se realizovat i jiné druhy prosazování vzájemných práv a povinností a to formou náhrady škody nebo bezdůvodného obohacení, popřípadě jiných práv vyplývajících ze smlouvy nebo jiných právních předpisů, jimiž se smlouva řídí, pokud se nároky z nich vyplývající nepřekrývají²⁸³.

²⁸² Ustanovení § 122 odst. 1 ZPS. Tento postup se nedá uplatnit, je-li poskytovaná platební služba provedena mimo členské státy nebo v jiné měně než členských států.

²⁸³ Ustanovení § 122 odst. 2 ZPS.

ZÁVĚR

Smyslem této práce bylo ve vzájemném srovnání objasnit právní pojetí smlouvy o běžném účtu a smlouvy o vkladovém účtu. Nejlepším způsobem, kterým lze dosáhnout přiměřeného srovnání obou pojetí, bylo srovnat především typické právní instituty ve svém souhrnu představující úpravu předmětných smluv v obchodním zákoníku.

Vzhledem k neustále se vyvíjející právní úpravě, zejména k právní regulaci smlouvy o platebních službách ZPS a právní regulaci smlouvy o účtu NOZ, bylo nutné předmětné srovnání zařadit rovněž do kontextu úpravy těchto smluv.

Doufám, že se mi v průběhu práce podařilo dostatečně výstižně popsat, analyzovat a srovnat předmětné úpravy a vyvodit příslušné závěry, které nyní zkráceně shrnu.

Společným znakem obou předmětných smluv je skutečnost, že představují formu konsensuálního závazku. Jejich vznik je tedy spojen s okamžikem dohody smluvních stran na určitém obsahu jimi formovaného závazku, což značí, že k jejich existenci není potřebné vykonat žádný reálný úkon, jakým je kupříkladu vložení nebo převod hotovosti na účet.

Obsahem tohoto závazku je v první řadě zřízení a následné vedení účtu bankou majiteli účtu. Účet, jako nemajetková hodnota, představuje evidenci přesunů peněžních hodnot, která je založena z právního titulu předmětných smluv.

Z právního pohledu představují tyto peněžní přesuny realizaci základního společného smluvního závazku záleječícího, v přijetí peněžních prostředků bankou, což je povinně evidováno na účtu, a v povinnosti banky na jejich následné vyplacení podle příkazu majitele účtu, což je na účtu evidováno rovněž.

Banka je vlastníkem přijatých a zatím nevyplacených peněžních prostředků. Peněžní prostředky po jejich přijetí bankou představují pohledávku majitele účtu za bankou a zároveň závazek banky na jejich vyplacení podle příkazu majitele účtu, jsou tedy vkladem podle zákona o bankách.

Základní rozdíl v pojetí obou předmětných smluv spočívá v jejich účelu potažmo v cíli jejich právní úpravy provedené obchodním zákoníkem.

Smlouva o vkladovém účtu slouží bance k zajištění kvantity peněžních prostředků na předem jistou dobu, což je vyjádřeno zejména obligatorností určité doby přenechání peněžních prostředků nebo předem stanovené výpovědní lhůty vkladu sjednaného na dobu neurčitou. Nejvýrazněji se tento účel vkladového účtu projevuje v situaci, kdy smlouva obsahuje ujednání stanovící, že majitel účtu nesmí s peněžními prostředky na účtu nakládat před dobou dohodnutou ve smlouvě.

Pokud smlouva nebude takové ujednání obsahovat, může majitel účtu nakládat s peněžními prostředky na účtu, nicméně takové nakládání může být ze strany banky sankcionováno. Podle míry dojednaných sankcí lze pak vkladový účet chápat jako platební anebo nikoli, přičemž druhá varianta bude rozhodně typičtější.

Odpovídající reakci na povinnost majitele účtu přenechat bance peněžní prostředky na jistou dobu představuje právo majitele na obligatorní neboli jistý úrok plynoucí z takto uložených peněžních prostředků.

Kromě požadavku obligatornosti jsou úroky, tedy cena za přenechání peněžních prostředků bance, obvykle vyšší, což vyplývá z dojednání vyšší úrokové sazby, která vede sama o sobě, když ne k jisté době uložení peněžních prostředků, tak alespoň době delší. Vyšší úroková sazba vytváří motivaci majiteli účtu ponechat peněžní prostředky na účtu co nejdéle, aby došlo k jejich vyššímu zhodnocení.

Tento vyšší úrok prakticky umožňuje existenci vkladového účtu, který je zároveň platebním účtem, neboť banka neuplatňující překážky ani sankce vůči majiteli účtu, což musí být dojednáno, při jeho nakládání s peněžními prostředky v rámci typicky dojednané smlouvy o vkladovém účtu, má jistou kvantitu peněžních prostředků zajištěnu, alespoň v souhrnu svých klientů, právě výhodnosti z něho plynoucího zhodnocení.

Smlouva o běžném účtu naproti tomu slouží účelu, který je k účelu smlouvy o vkladovém účtu prakticky zbytkový. Nemůže tedy sloužit k výše vymezenému účelu, ale jinak je vlastně její využití značně široké.

V jejím rámci je významné dělení podél linie provádění platebních transakcí v rámci nebo mimo rámec platebních služeb. Podle mého názoru je možné použít smlouvu o běžném účtu rovněž pro provádění platebních transakcí mimo rámec

platebních služeb, kdy alespoň takové platební transakce nebudou podléhat regulaci smlouvy o platebních službách v ZPS.

Na druhé straně není možné nezmínit, že smlouva o běžném účtu bude v drtivé většině případů zároveň smlouvou o platebních službách, a tak značná část její regulace v obchodním zákoníku bude nahrazena úpravou smlouvy o platebních službách v ZPS.

Nová právní úprava přináší nové pojetí předmětných smluv, kterým dochází k přenastavení typických účelů smluv. Účel smlouvy o vkladovém účtu splynul s dosavadním účelem smlouvy o běžném účtu v obecně účelově vymezené smlouvě o účtu, v jejímž rámci se emancipoval platební účet regulovaný úpravou smlouvy o platebních službách.

Typ smlouvy o vkladovém účtu je zrušen, přičemž její uskutečnění v praxi bude i nadále možné, ale jen tehdy, pokud si majitel účtu a banka dojednájí v rámci konkrétní smlouvy její dosavadní podstatné znaky. Toto ujednání bude možné především v rámci regulace smlouvy o jiném než platebním účtu, nicméně i zde bude třeba dojednat dosavadní podstatné znaky, jakým je zejména obligatorní úrok, který již nová právní úprava neupravuje.

Typ smlouvy o běžném účtu má v podobě smlouvy o účtu podařenějšího nástupce než byla sama její dosavadní úprava. Úprava smlouvy nepoužívá v základním ustanovení sporného pojmu platební transakce, čímž snadněji umožňuje pochopit její platební a zároveň nikoli platební či jiné než platební využití.

Úprava smlouvy o účtu je oproti dosavadní úpravě předmětných smluv stručnější, nicméně podle mého názoru výstižnější a lépe odpovídající dnešní realitě z hlediska uzavírání smluv o bankovních účtech.

Resume

The original purpose of the diploma thesis "**A comparison of current and deposit account contract**" had been to describe and analyse the existing legislation of the Current Account Contract and the Deposit Account Contract regulated by Act No. 513/1991 Coll., the Commercial Code, as amended by subsequent legislation, further to compare them and to draw the appropriate legal conclusions out of this comparison.

With respect to the development of legal control, in particular due to passing the Act No. 284/2009 Coll., on payment system, as amended by subsequent legislation, and the Act No. 89/2012 Coll., the Civil Code, it was necessary to modify the meaning of this thesis in the way to reflect new statutory regulation resulting out of the above, while respecting existing regulations.

The aim of the thesis thus became a description, analysis and comparison of the Current Account and Deposit Account Contract and a description and analysis of the Contract for Payment Services, all of above covered by the description and subsequent comparison with the Account Contract.

The thesis is conceived primarily to comparison of the above-mentioned statutory regulations with the fact that some of the more significant and at the same time problematic legal issues are examined more deeply. In addition it is necessary to incorporate Contracts in question into a broader context and capture their historical development in detail.

In systemic point of view the thesis is classified on the one hand from a time perspective, from past to future, and also from a substantive perspective, from the general to the specific. It is organized, especially its core part, according to particular legal norms.

Form of the thesis is created, except of Introduction and Conclusion, by the five chapters, which are further numerically divided into subsections. In some cases the subsection is further being arranged more clearly for better text clarity by means of the highlighted headings using letters or bold text.

Content of the thesis consists of core part and accessories. The first two chapters create a wider horizon under whose optics it is useful to perceive the following chapters, so they form this way a sort of accessories for the chapters Number three to five, which

are the core part of whole work.

The first chapter defines the sources of statutory regulation and their historical development. It depicts the evolution from the early nineties of the 20th century to the present.

In second chapter the attention is paid to a broader context, namely the definition of some important terms such as Bank Contracts or term the Deposit and its species. There are also clarified some commercial expressions behind which the Contracts in question are hidden.

In the third chapter there is contained the issue of substantial parts of the Contracts, the issue of payment or non-payment regime of the Contracts and questions resulting out of that. The questions are related namely to the form of the Contracts and to term the Payment Transaction. The issue of protective provisions is also included into this chapter.

The fourth chapter is organized according to the particular legal norms which make up the contracts in non-payment regime. These include primarily disposal of the account, disposal of funds in the account, interest, remuneration, contract termination, account termination, death of account holder.

The fifth and final chapter concludes the thesis by the description and analysis of contracts in the payment regime. Contracts are coming here under the regime of Contracts for Payment Services, whose individual parts are so dealt with. In particular it is about the providers' information obligation, the termination and amendment of frame contracts, about interest rates, about deadlines of execution of payment transactions and about the liability of providers.

Seznam pramenů a použité literatury

Monografie, učebnice a komentáře:

1. BEJČEK, J., ELIAŠ, K., RABAN, P. et al. Kurs obchodního práva. Obchodní závazky. 3. vydání. Praha: C. H. Beck, 2003. ISBN 80-7179-746-4
2. BERAN, J., DOLEŽALOVÁ, D., STRNADEL, D. et al. Zákon o platebním styku. Komentář. 1. vyd. Praha: C. H. BECK, 2011. ISBN 978-80-7400-369-1.
3. KALABIS, Z. Základy bankovníctví. Brno: Biz Books, 2012. ISBN 978-80-265-0001-8.
4. PIHERA, V., SMUTNÝ, A., SÝKORA, P. Zákon o bankách. Komentář. 1 vydání. Praha: C. H. Beck, 2011. ISBN 978-80-7400-389-9.
5. PLÍVA, S., ELEK, Š., LIŠKA et al. P. Bankovní obchody. Praha: ASPI, 2009. ISBN 978-80-7357-433-8.
6. PLÍVA, S., ŠTENGLOVÁ, I., TOMSA, M. et al. Obchodní zákoník. Komentář. 13 vydání. Praha: C. H. Beck, 2010. ISBN 978-80-7400-354-7.
7. POKORNÁ, J., KOVAŘÍK, Z., ČÁP, Z. et al. Obchodní zákoník. Komentář. II díl. Praha: Wolters Kluwer ČR, a. s., 2009. ISBN 978-80-7357-491-8.

Periodika:

1. ELEK, Š. Některé otázky nové právní úpravy platebních služeb. *Obchodněprávní revue*. 2010, č. 6. ISSN 1113-1120.
2. LIŠKA, P. Některé právní aspekty ochrany spotřebitele ve smlouvě o běžném účtu. *Právní rozhledy*. 2007, č. 3. ISSN 1210-6410.
3. LIŠKA, P. Právní úprava účtu v novém občanském zákoníku. *Právní rozhledy*. 2013, č. 11, s. 401-406. ISSN 1210-6410.
4. LIŠKA, P. Smlouva o platebních službách. *Obchodněprávní revue*. 2010, č. 5, s. 125-154. ISSN 1213-5313.
5. PLÍVA, S. Smlouva o běžném účtu. *Právo a podnikání*. 2004, č. 7-8, s. 32 -38. ISSN 1211-1120.
6. PLÍVA, S. Smlouva o vkladovém účtu. *Právo a podnikání*. 2005, č. 2, s. 2-6. ISSN 1211-1120.

Důvodové zprávy:

1. Důvodová zpráva k zákonu č. 40/1964 Sb. [online] Poslanecká sněmovna Parlamentu ČR. Dostupná z: http://www.psp.cz/eknih/1960ns/tisky/t0156_12.htm
2. Důvodová zpráva k zákonu č. 554/2004 Sb., [online] Poslanecká sněmovna Parlamentu ČR. Dostupná z: <http://www.psp.cz/sqw/text/tiskt.sqw?O=4&CT=574&CT1=0>
3. Důvodová zpráva k zákonu č. 285/2009 Sb., [online] Poslanecká sněmovna Parlamentu ČR.
Dostupná z: <http://www.psp.cz/sqw/text/tiskt.sqw?O=5&CT=861&CT1=0>
4. Důvodová zpráva k zákonu č. 89/2012 Sb., občanský zákoník NOZ. [online] Dostupná z: <http://obcanskyzakonik.justice.cz/fileadmin/Duvodova-zprava-NOZ-konsolidovana-verze.pdf>

Právní předpisy:

1. Směrnice Evropského parlamentu a Rady č. 2007/64/ES ze dne 13. listopadu 2007, o platebních službách na vnitřním trhu.
2. Směrnice Evropského parlamentu a Rady (EU) č. 36/2013 ze dne 26. června 2013, o přístupu k činnosti úvěrových institucí a o obezřetnostním dohledu nad úvěrovými institucemi a investičními podniky.
3. Nařízení Evropského parlamentu a Rady (EU) č. 575/2013 ze dne 26. června 2013, o obezřetnostních požadavcích na úvěrové instituce a investiční podniky.
4. Zákon č. 513/1991 Sb., obchodní zákoník, ve znění pozdějších předpisů.
5. Zákon č. 40/1964 Sb., občanský zákoník, ve znění pozdějších předpisů.
6. Zákon č. 21/1992 Sb., o bankách, ve znění pozdějších předpisů.
7. Zákon č. 284/2009 Sb., o platebním styku, ve znění pozdějších předpisů.
8. Zákon č. 89/2012 Sb., občanský zákoník (NOZ).
9. Zákon č. 99/1963 Sb., občanský soudní řád, ve znění pozdějších předpisů.
10. Vyhláška č. 47/1964 Sb. o peněžních službách občanům.

Judikatura:

1. Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 14. 4. 2000, sp. zn. 21 Co 1774/1999.
2. Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 30. 8. 2000, sp. zn. 20 Cdo 387/98.
3. Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 31. 7. 2012, sp. zn. 29 Cdo 4227/2009.
4. Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 25. 5. 2008, sp. zn. 33 Odo 912/2006.
5. Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 18. 10. 2007, sp. zn. 21 Cdo 1219/2006.
6. Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 14. 3. 2002, sp. zn. 20 Cdo 681/2001.